

”Varför tog ni just oss? Alla håller ju på med det!”

Slutrapport från Projekt Människohandel

Informationsklass Öppen

PMY Rapport

Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, mars 2023

Nationella operativa avdelningen, Enheten för utveckling av brottsbekämpning

Postadress

Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, 106 75 Stockholm

E-postadress

registrator.kansli@polisen.se

Innehåll

Innehåll	3
Förord	5
1 Sammanfattning	12
1.1 Slutsatser	14
2 Executive Summary	17
2.1 Conclusions.....	18
3 Projekt Människohandel	21
3.1 Bakgrund.....	21
3.2 Projekt Människohandel – omfattning och förväntade resultat	22
3.3 Krav på att projekt inom Polismyndigheten genomgår en nyttorealiseringsanalys.....	26
4 Datainsamling.....	27
4.1 EU-medlemsstaternas skyldighet att samla in och analysera data rörande människohandel	27
4.2 Metodutveckling för datainsamling och analys av omfattning och konsekvenser av människohandel	28
4.3 Vikten av tillförlitlig datainsamling för det fortsatta arbetet mot människohandel inom Polismyndigheten och nationellt	30
5 Projekt Människohandel – metodologi	31
6 Thailand – ett populärt turistmål för svenskar	34
7 Lägesbild – oseriösa massagesalonger	45
7.1 Historisk tillbakablick.....	45
7.2 Handel med kvinnor från Thailand till Sverige för sexuellt utnyttjande i oseriösa massagesalonger	46
7.3 Tillvägagångssätt	47
7.4 Rekrytering av kvinnor från Thailand som utnyttjas i prostitution i Sverige – hur går det till?	54
7.5 Danmark - ett gott exempel	58
7.6 Handläggning av tillståndsärenden på svenska ambassaden i Bangkok	59
7.7 Hantering av anknytningsärenden i andra länder.....	60
7.8 Samarbete mellan svenskfödda män och kriminella ansvariga för handel med thailändska kvinnor till Sverige	61
7.8.1 Svenskfödda mäns multiexploatering av thailändska kvinnor.....	61
7.9 Risk för utvisning av kvinnor som utnyttjats i oseriösa massagesalonger	62
7.9.1 ”Brottsoffer - inte brottsling”.....	63
7.9.2 Reaktion på förslag till utredning av ”bristande vandel” som grund för utvisning av personer som utnyttjas i prostitution.....	65
8 Sexköpande mäns kriminalitet kopplat till oseriösa massagesalonger	67
8.1 Sexköpande mäns attityder till kvinnor som utnyttjas i oseriösa massagesalonger	67

8.2	Sexköpande mäns användning av pornografi	67
8.3	Tillvägagångssätt	68
8.3.1	Dubbelswishing som betalning för köp av sexuell tjänst.....	68
8.3.2	Friskvårdsbidrag som betalning för köp av sexuell tjänst.....	69
9	Fastighetsägares, hyresvärdars och hyresgästers ansvar för uthyrning av lokal till prostitutionsverksamheter	71
9.1	Fastighetsägare och hyresvärdar	71
9.2	Prostitutionsverksamhet i lägenhet som är huvudsaklig bostad ...	71
9.3	Polisens arbetsmetoder rörande prostitutionsverksamheter i lägenhet och lokal	72
9.3.1	Hyresgäst som utövar prostitution i egen lägenhet och regi	72
9.3.2	Hyresgäst som förmedlar prostitution i hyrd lokal	73
9.3.3	Vissa utmaningar med polisens arbetsmetod	73
9.3.4	Rättsfall rörande uppsägning av hyresavtal – ett gott exempel.....	74
10	Regelverk för etablering och drift av massageverksamheter	76
10.1	Tillsynsproblem	77
10.2	Miljöförvaltningen i Malmö – ett gott exempel.....	78
10.2.1	Tillsyn – kroppsvårdsverksamheter i Malmö kommun	79
10.2.2	Hur går Malmö miljöförvaltnings inspektioner av en massagesalong till?	80
10.2.3	Vid misstanke om människohandel i oseriösa massagesalonger	81
10.2.4	Ett fall rörande misstänkt prostitution i en oseriös massagesalong i Malmö.....	82
10.2.5	Tillsynsregister för massagebranschen	83
10.2.6	Årsavgifter för massagesalonger	83
11	Två fallstudier om oseriösa massagesalonger	84
11.1	Fallstudie 1 - Polisregion Väst – ”Atlet”	84
11.2	Fallstudie 2 - Polisregion Stockholm – ”Mirjam”	89
12	Lägesbild – strippklubbar, strippförmedlingar och erotikmässor	95
12.1	Regelverk rörande offentlig pornografisk tillställning	95
12.1.1	Är striptease en offentlig tillställning?.....	96
12.1.2	Polismyndighetens tolkning av striptease som offentlig tillställning under ordningslagen.....	97
12.2	Strippklubbar runt om i landet	98
12.3	Organiserade kriminella aktiviteter kopplade till strippklubbar .	101
12.3.1	Kopplingen mellan strippklubbar och köp av sexuell tjänst.....	102
12.3.2	Covid-19-pandemin och strippklubbar	102
12.3.3	Strippklubbar och välgörenhet.....	103
12.4	Arbetsmiljöverkets arbete för att kontrollera tillämpningen av arbetstidslagen i strippklubbar	103
12.4.1	Arbetsmiljöverkets tillsyn av strippklubbar.....	104
13	Vägen framåt	106
	Krav på tillstånd för etablering och drift av massageverksamheter.....	106
	Förslag till åtgärdsplan för Polismyndigheten	109

Förord

Ett stort tack till alla de som låtit sig intervjuas av projektteamet trots många frågor och långa samtal.

Ett varmt tack till de kvinnor som, trots sin utsatthet, var villiga att samtala med projektteamet om sina upplevelser i oseriösa massagesalonger i Sverige och i de övriga nordiska länderna.

Och slutligen ett särskilt tack till de alla skickliga medarbetare i polisregion Väst och polisregion Stockholm som samarbetade med oss i två år i Projekt Människohandel och som gör ett fantastiskt jobb varje dag för att sätta stopp för människohandel, prostitution och köp av sexuella tjänster.

Stockholm

Mars 2023

Gunilla S. Ekberg

Sakkunnig i frågor som rör
människohandel

Kajsa Wahlberg

Ansvarig för Polismyndighetens
uppdrag som nationell rapportör i
frågor som rör människohandel
(1998–2022)

Polismyndigheten som nationell rapportör i frågor som rör människohandel

I samband med den s.k. Kvinnofridspropositionen (prop. 1997/1998:55) gav regeringen dåvarande Rikspolisstyrelsen i uppdrag att vara nationell rapportör för Sverige i frågor som rör handel med kvinnor. Polismyndighetens uppdrag att agera som nationell rapportör i frågor som rör människohandel permanentades 2019 och skrevs in i förordningen (2014:1102) med instruktion för Polismyndigheten. Idag ingår det i den nationella rapportörens uppgifter bl.a. att i en skrivelse till regeringen redogöra för omfattningen av människohandel till, i och genom Sverige samt att lämna förslag på hur människohandeln kan förebyggas och bekämpas.

Arbetet har resulterat i att Polismyndigheten hittills har överlämnat 22 årliga lägesrapporter till regeringen. Sedan Polismyndighetens omorganisation 2015 var uppdraget som nationell rapportör i frågor som rör människohandel placerat på utvecklingscentrum Stockholm vid den nationella operativa avdelningen. Med början den 1 januari 2023 är den nationella rapportören placerad på UB – Enheten för utveckling av brottsbekämpning på Polismyndighetens nationella operativa avdelning.

För att fullgöra sitt uppdrag inhämtar den nationella rapportören årligen uppgifter från samtliga polisregioner och från Noa. Frågeställningarna gäller exempelvis antalet förundersökningar och domar, information om de olika formerna av människohandel i polisregionerna samt data om förövare och offer. Dessutom förväntas polisregionerna rapportera om prostitutionens utveckling i allmänhet i polisregionen samt om förundersökningar som rör koppleri, antalet personer som köpt sexuella tjänster som rapporterats och eventuella domar under den relevanta lagstiftningen.

Uppgifter samlas även in från Migrationsverket, Jämställdhetsmyndigheten, Arbetsmiljöverket och andra myndigheter, samt från länsstyrelserna, frivilligorganisationer och forskare.

Informellt nätverk inom EU för nationella rapportörer

I Polismyndighetens uppdrag som nationell rapportör i frågor som rör människohandel ingår det att delta i det informella nätverk av nationella rapportörer och liknande mekanismer som etablerades 2009 inom EU och som samordnas av EU-kommissionen.

Enligt EU:s direktiv om människohandel från 2011, artikel 19, ansvarar medlemsländernas nationella rapportörer eller motsvarande funktioner för att göra bedömningar av och rapportera om hur människohandeln utvecklas nationellt, för att mäta, beskriva och analysera resultaten av de åtgärder som gjorts för att förebygga och bekämpa människohandel samt för att samla in sådana

uppgifter i "nära samarbete med relevanta organisationer i det civila samhället som är verksamma på detta område."¹

Polismyndigheten samarbetar därför med Plattformen för civila Sverige mot människohandel. I detta nätverk ingår ett trettiotal organisationer som på olika sätt kommer i kontakt med personer som är utsatta för olika former av människohandel. Det är såväl hjälporganisationer med skyddade boenden, uppsökande verksamheter och juridisk rådgivning som organisationer som övervakar och rapporterar om hur internationella överenskommelser på människohandelsområdet tillämpas i Sverige.

Projekt Människohandel genomfördes som en del av Polismyndighetens uppdrag att agera nationell rapportör i frågor som rör människohandel.

¹ Artikel 19, Europaparlamentet och rådets direktiv 2011/36/EU av den 5 april 2011 om förebyggande och bekämpande av människohandel.

Förkortningar

AV	<u>Arbetsmiljöverket</u> är en myndighet som har regeringens och riksdagens uppdrag att se till att lagar om arbetsmiljö och arbetstider följs av företag och organisationer.
Brb	Brottsbalk (1962:700) ²
BrOM	<u>Brottsoffermyndighetens</u> uppgift är att främja alla brottsoffers rättigheter, behov och intressen samt pröva ärenden om brotts-skadeersättning enligt brottsskadelagen (1978:413). ³
Brå	<u>Brottsförebyggande rådet</u> verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete. ⁴
CEDAW	Förenta nationernas kvinnokonvention – Convention for the Elimination of All Forms of Discrimination of Women. Sverige ratificerade konventionen den 2 juli 1980. ⁵
CEDAW Optional Protocol	Tilläggsprotokoll till FN: s kvinnokonvention – Optional Protocol to the Convention for the Elimination of All Forms of Discrimination. De stater som undertecknat och ratificerat protokollet godkänner en individuell eller grupp-baserad klagorätt till den kommitté som övervakar konventionens

² Länk; https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700

³ Länk: <https://www.brottsoffermyndigheten.se>

⁴ Länk: <https://bra.se>

⁵ Länk: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>

	tillämpning. Sverige ratificerade tilläggsprotokollet 2003. ⁶
CRC	FN:s barnkonvention – Convention on the Rights of the Child. Sverige ratificerade konventionen den 29 juni 1990 och den blev svensk lag den 1 januari 2020. ⁷
EU:s människohandelsdirektiv	Europakommissionen antog lagstiftning 2011 som förutsätter att medlemsländerna genomför brottsbekämpande, offerstödjande och förebyggande åtgärder mot alla former av människohandel, samt åtgärder mot efterfrågan. ⁸
FN	Förenta nationerna
FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet	United Nations Convention against Transnational Organized Crime antogs den 15 november 2000 och är det viktigaste internationella instrumentet i kampen mot gränsöverskridande organiserad brottslighet. Konventionen kompletteras av tre protokoll som är inriktade på särskilda brottsområden - människohandel, smuggling av migranter och handel med skjutvapen och ammunition.
GRETA	Europarådets expertgrupp om åtgärder som rör människohandel (Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings). GRETA ansvarar för övervakningen av parternas genomförande av Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel.
IMY	<u>Integritetsskyddsmyndighetens</u> uppgift är bl.a. att arbeta för att människors

⁶ Länk: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-elimination-all-forms>

⁷ Länk: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

⁸ Länk: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011L0036&from=SV>

grundläggande fri- och rättigheter skyddas i samband med behandling av personuppgifter och följa, analysera och beskriva utvecklingen på it-området när det gäller frågor som rör integritet och ny teknik.⁹

IVO

Inspektionen för vård och omsorg utövar tillsyn över verksamheter inom socialtjänstområdet och hälso- och sjukvården.¹⁰

Jämy

Jämställdhetsmyndigheten ska säkerställa att regeringens jämställdhetspolitik får genomslag genom nära samverkan med andra statliga myndigheter, samt med kommuner, regioner, det civila samhället och näringslivet.¹¹

Noa

Polismyndighetens nationella operativa avdelning.

Nolg

Polismyndighetens nationella operativa ledningsgrupp.

Oseriös messagesalong

En verksamhet som ger intryck av att erbjuda t.ex. kroppsmassage till allmänheten, men som istället fungerar som en täckmantel för brottsliga aktiviteter såsom människohandel, koppleri och köp av sexuella tjänster.

Palermoprotokollet

Palermoprotokollet eller dess officiella titel, United Nations Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Human Beings, especially Women and Children. är ett av tre protokoll som antogs av FN för att komplettera 2000 års konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet. Sverige ratificerade Palermoprotokollet den 1 juli 2004.

Rio/ÅM

Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet på Åklagarmyndigheten har

⁹ Länk: <https://www.imy.se>

¹⁰ Länk: <https://www.ivo.se>

¹¹ Länk: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se>

	i uppdrag att bekämpa den organiserade, gränsöverskridande brottsligheten och för det internationella åklagarsamarbetet.
THB	Människohandel för olika ändamål (<u>T</u> raficking in <u>H</u> uman <u>B</u> eings).
UB	<u>Enheten för utveckling av brottsbekämpning</u> på Polismyndighetens nationella operativa avdelning. Enheten, som tillkom den 1 januari 2023, innefattar de sju utvecklingscentrumen.
UC Stockholm	<u>Utvecklingscentrum Stockholm</u> på Polismyndighetens nationella operativa avdelning är ansvarig för sakområdet människohandel och för uppdraget nationell rapportör i frågor som rör människohandel.
UND	<u>Noas underrättelseenhet</u> och underrättelseenheter i de sju polisregionerna.
UNODC	FN:s drog- och brottsbekämpningsbyrå (United Nations Office on Drugs and Crimes) är en FN-institution som är huvudansvarig för arbetet mot människohandel under konventionen mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och Palermoprotokollet.
UtlL	Utlänningslag (2005:716). ¹²

¹² Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/utlanningslag-2005716_sfs-2005-716

1 Sammanfattning

Projekt Människohandel

Mellan juli 2020 och juni 2022 genomförde utvecklingscentrum Stockholm på Polismyndighetens nationella operativa avdelning ett tvåårigt pilotprojekt som innebar en kartläggning och analys av förekomsten, omfattningen och typ av organiserade brottsnätverk och deras aktiviteter rörande nationell och gränsöverskridande människohandel för sexuella ändamål.¹³

Syftet med projektet var att skapa en polisiär lägesbild av kopplingen mellan kriminella grupper och individer, prostitutionsverksamheter och människohandel för sexuella ändamål med särskilt fokus på oseriösa massagesalonger och strippklubbar.

Sedan länge har Polismyndigheten och frivilligorganisationer noterat att ett stort antal kvinnor från Thailand har utsatts för människohandel för sexuella ändamål och prostitution i thaimassagesalonger i Sverige och i de andra nordiska länderna.

I Sverige finns det bekräftade uppgifter om att organiserade prostitutionsaktiviteter förekommer även inom andra kroppsvårdverksamheter såsom nagelvårdssalonger, frisörsalonger, solarier, fotvård och span, på hotell och campingplatser samt i privata lägenheter, lägenhetshotell och Airbnb-lägenheter.

Projektstudien har dock begränsats till oseriösa thaimassagesalonger på grund av den stora utbredningen av dessa brottsliga verksamheter runt om i landet, det allvarliga sexuella och ekonomiska utnyttjande som brottsoffren utsätts för dagligen och de oseriösa thaimassagesalongernas negativa påverkan på de lokalsamhällen där de är etablerade.

Lägesbilden ligger till grund för en heltäckande åtgärdsplan för det fortsatta arbetet inom Polismyndigheten för att förebygga och bekämpa människohandel för sexuella ändamål och relaterade brott, och förväntas stärka förundersökningar, operativa insatser och kompetenshöjande åtgärder.

Det bör understrykas att den situation som beskrivs i denna projektrapport överensstämmer väl med den information som polismyndigheter, frivilligorganisationer och andra verksamheter som ger stöd och skydd till brottsoffer i

¹³ Projektdirektiv Projekt Människohandel (A291.339/2020).

Danmark,¹⁴ Finland, Norge¹⁵ och i Island¹⁶ förmedlar om situationen rörande oseriösa thaimassagealonger som en vinstdrivande affärsmodell i respektive land.

Det finns ett starkt intresse från polismyndigheterna i Danmark, Finland och Norge att samarbeta operativt med Polismyndigheten i Sverige mot dessa kriminella verksamheter.

Arbetsmetoder

Arbetet genomfördes som ett pilotprojekt där representanter för underrättelseenheterna i polisregionerna Stockholm och Väst deltog.

Under projektiden samlade de deltagande polisregionerna in bred information om prostitutionsverksamheter med särskilt fokus på oseriösa thaimassagealonger och strippklubbar i polisregionerna, deras ägandeförhållanden, läge och andra viktiga fakta. Dessutom har viss information om lokala prostitutionsverksamheter inhämtats från de fem andra polisregionerna för att ytterligare bredda den aktuella lägesbilden.

Projektteamet har även studerat prostitutionsverksamheter och andra aktiviteter som kan kopplas till kriminella motorcykelklubbar i Sverige, Norge och Danmark. Dessutom har teamet undersökt normaliseringen av fenomenet ”charity rides” dvs. motorcykelkorteger som vissa motorcykelklubbar arrangerar till förmån för frivilligorganisationer som arbetar mot mäns våld mot kvinnor, människohandel och prostitution.

Projekt Människohandel har under projektiden resulterat i ett större antal operativa insatser mot oseriösa thaimassagealonger i flera polisregioner i landet.¹⁷ Kunskapen och kännedomen om prostitution inom oseriösa kroppsvårdsverksamheter har också ökat markant. Samarbeten mellan kommunala miljö- och hälsoskyddsförvaltningar och Polismyndigheten för att avslöja och stänga ner oseriösa thaimassagealonger och andra prostitutionsverksamheter har påbörjats i flera polisregioner som ett resultat av projektet, och har gett positiva resultat.

¹⁴ Se: Center mod menneskehandel, Menneskehandel i Danmark 2021: Årsrapport (Socialstyrelsen, 2022). Länk: <https://www.cmm.dk/filer/portlets/evalueringer-og-statusrapporter/menneskehandel-i-danmark-2021-arsrapport.pdf>

¹⁵ Se t.ex. Uppdrag Granskning ”Happy Ending” (14 december 2022).

¹⁶ Information om situationen i Island förmedlades av en representant för det isländska justitieministeriet.

¹⁷ I polisregionerna Väst, Stockholm, Syd, Öst, och Bergslagen.

Projekt Människohandels slutrapport har sammanställts av Gunilla S. Ekberg som är sakkunnig i frågor som rör människohandel och kriminalkommissarie Kajsa Wahlberg som var ansvarig för Polismyndighetens uppdrag som nationell rapportör i frågor som rör människohandel (1998–2022).

1.1 Slutsatser

- Idag bör omfattningen av människohandel för sexuella ändamål och prostitution i Sverige betraktas som mycket oroande ur ett brottsbekämpande- och brottsofferperspektiv.
- De individer och kriminella grupper i Sverige och utomlands som är ansvariga för denna grova brottslighet utgör ett allvarligt samhällshot. Deras brottsliga aktiviteter har en långtgående, negativ påverkan nationellt och på de lokalsamhällen där organiserade prostitutionsverksamheter, såsom oseriösa thaimassagealonger och strippklubbar, förekommer.¹⁸
- Många kroppsvårdsverksamheter, särskilt oseriösa thaimassagealonger runt om i Sverige, används som täckmantel för allvarlig kriminalitet med fokus på prostitutionsverksamhet, men också för ekonomisk brottslighet, utpressning, penningtvätt, olaga spelverksamheter och drog- och narkotikaförsäljning.
- Vid årsskiftet 2020–2021 fanns det minst 570 thaimassagealonger i de två polisregioner som deltog i Projekt Människohandel – 245 i polisregion Väst och 325 i polisregion Stockholm. Det finns starka indikationer att prostitution och köp av sexuell tjänst förekom på 280 thaimassagealonger – 93 i polisregion Väst och 187 i polisregion Stockholm. Antalet förväntas öka fram till årsskiftet 2022/2023.
- Även om omfattningen av informationsinhämtningen under projektperioden i de andra fem polisregionerna av resursskäl varit begränsad kan det konstateras att antalet oseriösa thaimassagealonger är stort även i dessa polisregioner. Polisregion Syd är ett exempel. Där besökte inspektörer från miljö- och hälsoförvaltningen i Malmö, under perioden januari 2020 till maj 2022, 73 kroppsvårdsverksamheter varav 62 var massagealonger. Av dessa 62 uppfattades 45 verksamheter som oseriösa, dvs. i

¹⁸ Organiserade prostitutionsverksamheter med inslag av människohandel för sexuella ändamål förekommer också t.ex. i lägenhetshotell, privata bostäder, campingstugeområden samt hotell och vandrarhem.

73 procent av massagesalongerna misstänktes prostitutionsverksamhet pågå.

- Totalt uppskattas antalet thaimassagesalonger i Sverige till cirka 2 000. Nyckelaktörer uppskattar att prostitution och köp av sexuella tjänster förekommer i upp till 80 procent av dessa massagesalonger.¹⁹
- Organisatorerna av dessa kriminella verksamheter drar stor ekonomisk fördel av att sexköpande män betalar för att sexuellt utnyttja brottsoffer som är särskilt utsatta och isolerade.
- Obeskattade miljonbelopp från oseriösa thaimassagesalonger förs ut ur landet genom olika legala och illegala metoder eller används för finansiering av annan grov kriminalitet i Sverige. Noggranna finansiella utredningar görs i de flesta ärenden som rör oseriösa thaimassagesalonger, men möjligheterna att spåra transaktionerna utanför Sverige begränsas av att de ansvariga myndigheterna i destinationsländerna inte samarbetar med Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten.
- Människohandel för sexuella ändamål, koppleri och köp av sexuell tjänst i oseriösa thaimassagesalonger och i strippklubbar är allvarliga och grova, ofta organiserade brott som bör utredas med särskilt hög prioritet.
- Människohandelsbrott och relaterad kriminalitet måste bli ett prioriterat fokusområde inom Polismyndigheten. Polisens förmåga att förebygga och bekämpa denna allvarliga organiserade brottslighet måste höjas genom en åtgärdsplan för det brottsbekämpande arbetet, kompetenshöjande åtgärder och proaktiva utredningar.
- Hittills har alla utredningar som rör utnyttjanden av kvinnor i prostitution och köp av sexuell tjänst i oseriösa thaimassagesalonger endast resulterat i åtal för koppleri och inte för människohandel för sexuella ändamål. Detta trots att bekräftad information i Sverige och från internationella brottsbekämpande institutioner visar att organiserade internationella kriminella nätverk och kluster av individer är ansvariga för att rekrytera, transportera, handla med och sexuellt utnyttja kvinnor, mestadels från Thailand.
- Under projektperioden framkom det att vissa åklagare beslutat att inte åtala män som köper sexuella tjänster i oseriösa thaimassagesalonger - även i de fall där domstolarna har ansett det bevisat att

¹⁹ Informationen kommer bl.a. från polisens underrättelseverksamhet, brottsoffer, misstänkta gärningspersoner och frivilligorganisationer samt allmänheten.

gärningspersonerna främjade tusentals köp av sexuell tjänst i dessa verksamheter.²⁰ Denna oroande utveckling kan och bör snarast åtgärdas genom dialog mellan Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten och riktade kompetenshöjande insatser.

- I Sverige fanns under projektperioden 12 strippklubbar och strippförmedlingar där kvinnor regelbundet utnyttjas för sexuella och andra ändamål. Majoriteten av dessa verksamheter styrs, kontrolleras av eller kan kopplas till organiserade kriminella grupper, särskilt kriminella motorcykelgäng. Sedan ett antal år tillbaka har resurserna för arbetet mot kriminella motorcykelgäng inom Polismyndigheten på nationell nivå dragits ner.
- Förekomsten av strippklubbar i Sverige står i stark kontrast mot det långsiktiga jämställdhetsarbetet, särskilt det arbete som rör förebyggande och bekämpande av mäns våld mot kvinnor och flickor.
- Sedan länge har kriminella motorcykelgäng i Sverige och utomlands försökt normalisera sina verksamheter genom kontakter med frivilligorganisationer, särskilt de som arbetar för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och de organisationer som arbetar mot sexuell och annan exploatering av barn. Ett sätt att normalisera verksamheten är att arrangera charity rides.²¹ Frivilligorganisationerna är sällan medvetna om vissa motorcykelgångs brottsliga bakgrund. Flera frivilligorganisationer rapporterade under projektperioden dessutom om att de erhållit, men tackat nej till erbjudanden från representanter för kriminella motorcykelgäng om stora summor pengar att användas för välgörande ändamål.

²⁰ Se t.ex. Fallstudierna 1 och 2 samt särskilt Stockholms tingsrätts dom 2022-04-27 i mål nr B 826–22.

²¹ S.k. charity rides är organiserade motorcykelkortager för att öka medvetenheten om ett visst samhällsproblem där ett stort antal motorcyklister deltar längs en bestämd rutt och med en insamlingskomponent. De insamlade medlen går till frivilligorganisationen.

2 Executive Summary

The Human Trafficking Project

From July 2020 to June 2022, the Police Development Centre Stockholm (UC Stockholm) at the National Operational Department (NOA) of the Swedish Police Authority carried out a two-year pilot project involving the mapping and analysis of the prevalence, scope and type of organized criminal networks, and their activities involving national and cross-border trafficking in human beings for sexual purposes.

The aim of the project was to paint a picture of the links between organized criminal groups and individuals, and prostitution activities and trafficking in human beings for sexual purposes, with a particular focus on bogus massage parlours, as well as on strip clubs.

The assessment forms the basis for a proposal for a comprehensive action plan for the continued work of the Police Authority to prevent and combat trafficking in human beings for sexual purposes and related offences. The analysis is also expected to strengthen preliminary investigations, operational efforts and capacity development.

In Sweden, there are confirmed reports that organized prostitution activities occur in other body care venues such as nail salons, hairdressing salons, tanning salons, pedicure and spa services, in hotels and on campsites, and in private apartments, apartment hotels and Air B&Bs. The Human Trafficking Project focused on bogus massage parlours due to the widespread presence of these businesses around the country, and their negative impact on local communities.

It should be stressed that the situation described in this project report corresponds well with the information provided by police authorities, NGOs and other victim support and protection organizations in Denmark, Finland, Norway and Iceland on the situation regarding bogus massage parlours as a profit-making business model in their respective countries.

There is a strong interest from the police authorities in Denmark, Finland and Norway to cooperate operationally with the Swedish Police Authority against these criminal activities.

Working methods

The work was carried out as a pilot project with the participation of representatives from the intelligence units of the Stockholm and West police regions.

During the project, the participating police regions gathered broad information on prostitution activities with a special focus on bogus massage parlours and strip clubs, their ownership, locations and other significant facts. Certain information about local prostitution activities was collected from the other five police regions to further broaden the picture.

The project team investigated prostitution activities and other activities that can be linked to criminal motorcycle gangs in Sweden, Norway and Denmark. The team also studied the phenomenon of so called charity rides, i.e. motorcycle processions organized by some motorcycle clubs for the benefit of NGOs working against men's violence against women, human trafficking, prostitution and child sexual exploitation.

The Human Trafficking Project resulted in a large number of operational interventions against bogus massage parlours in several police regions around the country. The knowledge and awareness of prostitution in body care services increased significantly. Cooperation between municipal environmental and health protection services and the Police Authority to detect and close down bogus massage parlours and other prostitution activities started in several police regions as a result of the project, and has yielded positive results.

The final report of the Trafficking in Human Beings Project was prepared by Gunilla S. Ekberg, an expert advisor on trafficking in human beings, and Detective Inspector Kajsa Wahlberg, who was responsible for the Police Authority's assignment as national rapporteur on trafficking in human beings (1998-2022).

2.1 Conclusions

- In conclusion, the extent of human trafficking for sexual purposes and prostitution in Sweden today can be considered very worrying from a law enforcement and victim perspective.
- The individuals and organized criminal groups in Sweden and abroad that are responsible for the serious crime of human trafficking for the purpose of sexual exploitation pose a serious threat to society. Their criminal activities have a far-reaching, negative impact nationally and on the local communities where organized prostitution activities, such as bogus massage parlours and strip clubs, operate.
- Many body care businesses, particularly bogus massage parlours around Sweden, are used as a cover for serious crime focusing on prostitution activities, but also for financial crime, extortion, money laundering, illegal gambling activities and illegal drug sales.

- At the 2021 year end, there were a total of approximately 570 massage parlours in the two police regions participating in the Human Trafficking Project - 245 in the police region West, and 325 in the Stockholm police region. There are strong indications that prostitution and purchases of sexual services occurred in 280 bogus massage parlours - 93 in police region West, and 187 in the Stockholm police region. The number is expected to have increased by the end of 2022.
- Although the extent of information gathering during the project period in the other five police regions was limited due to resource constraints, it can be concluded that the number of bogus massage parlours is also troublingly high in these police regions. As an example, in police region South, inspectors from the Environmental and Health Protection Administration in Malmö visited 73 body care establishments between January 2020 and May 2022, 62 of which were massage parlours. Of these, 45 establishments were perceived to be bogus, i.e. 73 percent of the massage parlours were suspected of being involved in prostitution activities.
- Some conclusions can be drawn from the Human Trafficking Project. The total number of massage parlours in Sweden is estimated to be around 2,000. Stakeholders estimate that prostitution and the purchase of sexual services occur in up to 80 percent of these massage parlours.
- The organizers of these criminal activities derive strong financial gain from the fact that men pay to sexually exploit, mostly third country national women, victims, who are particularly vulnerable and isolated.
- Millions of untaxed funds from the profit gained in bogus massage parlours are transferred from Sweden to other countries through various legal and illegal means, or used to finance other serious criminal activities in Sweden. Most criminal cases involving bogus massage parlours are subject to forensic financial investigations, but the capacity to trace transactions in other countries is limited by the lack of cooperation from responsible authorities in the money laundering destination countries.
- Trafficking in human beings for sexual purposes, procuring and the purchase of sexual services in bogus massage parlours and in strip clubs are serious, often organized crimes that should be investigated with particular priority.
- Trafficking in human beings and related crimes should become a priority focus area for the police. The capacity of the police to prevent and combat these serious organized crimes needs to be enhanced through capacity building and proactive investigations.

- To date, all investigations concerning the exploitation of women in prostitution and the purchase of sexual services in bogus massage parlours have resulted in prosecutions for procuring, and not for the crime of trafficking in human beings for sexual purposes. This is the case despite confirmed information in Sweden and from international law enforcement bodies that organized international criminal networks and criminal clusters of individuals are responsible for the recruitment, transport, trafficking and sexual exploitation of women victims, mostly from Thailand.
- During the project period, it became obvious that some prosecutors in Sweden decided not to prosecute men, who purchase sexual services in bogus massage parlours, even in cases where the courts considered it proven that the perpetrators promoted thousands of purchases of sexual services in these establishments.
- In Sweden, during the project period, there were 12 strip clubs where women were regularly exploited for sexual and other purposes. The majority of these strip clubs were run, controlled by, or could be linked to organized criminal groups, in particular organized criminal motorcycle gangs. Unfortunately, national Police Authority resources and operational capacity focusing on these organized criminal motorcycle gangs have been reduced over time.
- The existence of strip clubs in Sweden stands in stark contrast to the long-term commitment towards gender equality, especially the prioritized national actions to prevent and combat men's violence against women and girls.
- Organized criminal motorcycle gangs in Sweden and abroad attempt to normalize their criminal activities through the establishment of contacts with civil society organizations, particularly those working to prevent and combat men's violence against women, and organizations working to eliminate child sexual exploitation by organizing charity rides. Civil society organizations are rarely aware of the criminal background of some of these motorcycle gangs. During the project period, several NGOs reported that they received, but declined, offers from representatives of criminal motorcycle gangs of large sums of money to be used for charitable purposes.

3 Projekt Människohandel

3.1 Bakgrund

De senaste tio åren har Polismyndigheten fått bred information från polisregionerna, frivilligorganisationer och andra källor som visar att antalet massagesalonger och andra verksamheter för kroppsvård såsom span och nagelsalonger har ökat explosionsartat i Sverige. Information tyder på att ett stort antal av dessa massagesalonger är oseriösa dvs. de etablerades helt eller delvis för att möjliggöra köp av sexuella tjänster.

Det finns klara indikationer på att många oseriösa massagesalonger och stripp-, sex- och nattklubbar är ägda, drivna eller ”beskyddade” av olika kriminella grupper både i Sverige, men också av utlandsbaserade organiserade brottsnätverk och att de som utnyttjas i verksamheterna ofta är offer för människohandel för prostitutionsändamål.

Det bör dock understrykas att ett begränsat antal av dessa verksamheter är seriösa dvs. de uppfyller alla grundläggande krav för yrkesmässig hygienisk verksamhet och är inte involverade i någon kriminell verksamhet.²²

Huruvida strippklubbar är önskvärda i Sverige är en kontroversiell fråga. Den autonoma kvinnorörelsen och representanter för olika politiska partier har under lång tid ifrågasatt deras varande i ett samhälle som präglas av jämställdhetssträvanden och omfattande åtgärder för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor²³ och de har därför krävt ett absolut förbud.²⁴

Enligt 2 kap. 14 § ordningslagen (1993:1617) är det förbjudet att anordna offentliga pornografiska föreställningar.²⁵ Den som bryter mot förbudet kan straffas med böter eller fängelse upp till sex månader. Lagen tillämpas dock inte.

Under sommaren 2019 genomförde UC Stockholm en intern pilotundersökning inom Polismyndigheten som visade att det i sex av sju polisregioner

²² Se: Socialstyrelsen, länk: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/halsoskydd-och-estetiska-behandlingar/yrkesmassig-hygienisk-verksamhet/>

²³ Detta innefattar människohandel för sexuella ändamål, koppleri, köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling.

²⁴ Se t.ex. motioner i riksdagen <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/?doktyp=mot&q=strippklubb&st=2&sort=datum&sortorder=desc&p=1> och

²⁵ Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/ordningslag-19931617_sfs-1993-1617#K2

fanns en eller flera strippklubbar eller strippförmedlingar, att prostitutionsaktiviteter förekom i de flesta av dessa verksamheter och att det fanns indikationer om att kriminella motorcykelgång eller andra kriminella huvudmän kunde vara inblandade som ägare, förmedlare eller ”beskyddare.”²⁶

Dessutom fanns det misstankar om att vissa prostitutionsverksamheter i Sverige – särskilt strippklubbar och strippförmedlingar- sökte samröre med det civila samhället genom vilja donera pengar och tjänster eller genom att hyra ut lokaler till föreningar och kommunala funktioner för att legitimera sina verksamheter.²⁷

Under projektperioden inkom information till Polismyndigheten som pekade på att vissa kriminella motorcykelgång arrangerade motorcykelkorteger för välgörenhet, s.k. charity rides till förmån för vissa frivilligorganisationer som t.ex. arbetar mot mäns våld mot kvinnor och prostitution, barnsjukdomar och prostatacancer. Ändamålet sägs vara att samla in pengar för stärka dessa organisationers arbete, men kan uppfattas som ett sätt för dessa kriminella grupper att normalisera sina verksamheter offentligt och inför allmänheten.²⁸

3.2 Projekt Människohandel – omfattning och förväntade resultat

Allt detta sammantaget föranledde UC Stockholm att utarbeta och genomföra ett projekt – Projekt Människohandel - med det övergripande målet att medverka till att gränsöverskridande organiserade brott rörande människohandel för sexuella ändamål och relaterade brott framgångsrikt bekämpas och klaras upp, samt att på lång sikt motverka de samhälleliga effekterna av sådan organiserad kriminalitet.

Projektets resultat förväntades kunna ligga till grund för fortsatta polisiära insatser mot de organiserade brottsnätverk som genom att utnyttja särskilt sårbara individer för sexuella ändamål, främst kvinnor och barn, profiterar på sådan handel med människor.

²⁶ UC Stockholm, Intern enkätundersökning om strippklubbar i polisregionerna (juni 2019).

²⁷ Detta bekräftades i flera projektintervjuer med representanter för frivilligorganisationer under 2021.

²⁸ Se t.ex. Sweden Charity Run, länk: <http://www.scrun.se/> som misstänks vara ägt av Hells Angels Eastside MC i Skogås, och ”Insamling av pengar till Vilda Kidz – via Hells Angels” Kuriren (3 september 2022). <https://kuriren.nu/bli-prenumerant/artikel/r1n9eo11/nk-bd-0kr-dp1>

Genom att kartlägga och fördjupa kunskapen om dessa kriminella grupper och deras aktiviteter i Sverige med länkar internationellt uppfylldes delvis de mål som regeringen satt upp för Polismyndighetens arbete för att förebygga och bekämpa den organiserade och grova brottsligheten.²⁹

Dessutom överensstämmer projektets målsättning och förväntade resultat med EU:s strategi mot människohandel (2021–2025) och EU:s strategi för att bekämpa organiserad brottslighet (2021–2025) som bl.a. understryker vikten av ökat gränsöverskridande samarbete mellan polismyndigheter, skräddarsydda åtgärder mot särskilda former av brottslighet såsom människohandel och kraftiga åtgärder mot penningtvätt.³⁰

Projektet har haft följande mål:

- Ta fram tillförlitlig information om sambandet mellan gränsöverskridande och nationell organiserad brottslighet och människohandel för sexuella ändamål.
- Analysera förekomsten av organiserad brottslighet kopplat till prostitutionsverksamheter i Sverige under de senaste fem åren, och undersöka möjliga länkar till internationell människohandel.
- Bidra med ökad kunskap inom Polismyndigheten och inom de civilsamhälles- och frivilligorganisationer som arbetar mot människohandel.
- Bidra till att utveckla Polismyndighetens förmåga att upptäcka, förebygga och förhindra denna brottsliga verksamhet, till metodutveckling och i förlängningen till en stärkt förmåga att klara upp brott kopplade till den organiserade brottsligheten inom detta område.³¹
- Utveckla brottsförebyggande metoder för Polismyndigheten och andra samhällsaktörer såsom kommuner, länsstyrelser och relevanta myndigheter.

²⁹ Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Polismyndigheten (19 december 2019).
Länk: <https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBDID=20568>

³⁰ EU:s strategi mot människohandel: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0171&from=EN> och länk till EU:s strategi för att bekämpa organiserad brottslighet: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0170&from=EN> E

³¹ 34-punktsprogrammet: Regeringens åtgärder mot gängkriminaliteten (21 september 2019)
Länk: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/atgarder-mot-gangkriminalitet-och-anan-organiserad-brottslighet/34-punktsprogrammet-regeringens-atgarder-mot-gangkriminaliteten/>

- Bidra till det fortsatta myndighetsgemensamma arbetet mot grov organiserad brottslighet.
- I förlängningen öka Polismyndighetens förmåga att upptäcka brottsoffer samt stärka skyddet av och stödet till de brottsoffer som utsatts för människohandel för sexuella ändamål.³²

Projektperiod

Arbetet med projektet påbörjades i juni 2020, förlängdes med 12 månader i juni 2021 och avslutades därför först i juni 2022. Projektets slutrapport presenteras under våren 2023.

Projektets omfattning

Projekt Människohandel genomfördes som ett pilotprojekt, vilket innebär att endast underrättelseenheterna vid två av de sju polisregionerna deltog i projektet – polisregion Väst och polisregion Stockholm. Under projektets gång genomfördes också en mindre insamling av data från de fem polisregioner som inte deltog i pilotprojektet för att ge en generell uppfattning av utbredningen av problemet. Resultaten av dessa inhämtningar redovisas nedan i den lägesbild som utgör kärnan i denna rapport.

Underrättelseenheten på Nationella operativa avdelningen kunde, av resurs-skal, inte vara behjälpliga under projektiden.

Projektteamet anser att en motsvarande informationsinhämtning bör göras på nationell nivå för att skapa en nationell helhetsbild av utbredningen av prostitutionens verksamheter inom oseriösa massagesalonger och strippklubbar och liknande verksamheter och deras koppling till organiserad grov brottslighet.

Projektteam

Projektet har utarbetats och genomförts av projektledare Kajsa Wahlberg, som också var ansvarig för Polismyndighetens uppdrag som nationell rapportör i frågor om människohandel (nov 1998 – aug 2022) och Gunilla S. Ekberg, sakkunnig i frågor som rör människohandel.

³² Handlingsplan mot prostitution och människohandel (19 februari 2018). Länk: https://www.regeringen.se/4a7d0d/contentassets/24797d74f0bf447998138bc6b18aadb9/handlingsplan_prostitution-manniskohandel_aug-2018.pdf

Styrgrupp

Projektet leddes av en styrgrupp som hade till uppgift att se till att projektet genomfördes inom den beslutade tidsramen. Lena Frylemo, dåvarande chef för Utvecklingscentrum (UC) Stockholm var ordförande och ledde styrgruppen tillsammans med Johan Hasselmark, gruppchef på UC Stockholm. Medlemmar i styrgruppen var Kajsa Wahlberg, Per Ottosson, chef för UC Väst, Magnus Mowitz, sektionschef,³³ och Sara Rågvall och Jeanette Bennet,³⁴ på underrättelseenheten (UND) i polisregion Stockholm och Marianne Saether, sektionschef UND, polisregion Väst. Under projektperioden träffades styrgruppen åtta gånger.

Projektgrupp

I Projektgruppen deltog representanter för underrättelseenheterna i polisregion Väst och polisregion Stockholm samt projektteamet. Projektgruppen hade som uppgift att inhämta och analysera befintlig information och aktuell kunskap om länken mellan organiserad brottslighet, människohandel för sexuella ändamål och prostitutionens verksamheter i respektive polisregion mellan åren 2016 och 2021-och senare med anledning av projekttidens förlängning - t.o.m. mars 2022. Projektgruppen tog dessutom fram rekommendationer och förslag på konkreta åtgärder för det fortsatta arbetet inom Polismyndigheten för att bekämpa dessa brott. Under projektperioden träffades Projektgruppen tolv gånger.

Dessutom hade projektteamet föredragningar för Johan Olsson, chef för den nationella operativa avdelningen (Noa) och en föredragning för Linda Staaf, chef för underrättelseenheten på Noa.

Projektresultat

Projektet har resulterat i två dokument:

1. En omfattande åtgärdsplan för Polismyndighetens fortsatta arbete att förebygga och bekämpa människohandel för sexuella ändamål. Åtgärdsplanen innehåller 26 förslag till åtgärder inom nio fokusområden såsom operativa och kompetenshöjande insatser, digital utveckling, samhällsinformation och verksamhetsutveckling.

Åtgärdsplanen kommer att presenteras för Polismyndighetens Nationella operativa ledningsgrupp (NOLG) för beslut under våren 2023.

³³ Fram till och med 21 september 2021.

³⁴ Från september 2021.

2. Denna projektrapport som innehåller en detaljerad lägesbild och analys av situationen i Sverige när det gäller kopplingen mellan organiserad brottslighet och människohandel för sexuella ändamål och relaterade brott i oseriösa kroppsvårdsverksamheter och strippklubbar.

3.3 Krav på att projekt inom Polismyndigheten genomgår en nyttorealiseringsanalys

Projekt Människohandel påbörjades innan Polismyndigheten antog riktlinjer för nyttorealisering och har därför inte analyserats utifrån de kriterier för en nyttoanalys som finns i riktlinjerna.³⁵ Trots detta menar projektteamet att denna rapports konkreta förslag på åtgärder för det fortsatta arbetet för att förebygga och motverka människohandel inom Polismyndigheten och andra myndigheter tillsammans med det förslag till åtgärdsplan för Polismyndighetens fortsatta arbete (se ovan) som projektet har utmynnat i har goda förutsättningar att leda till en positiv förändring av det operativa arbetet inom Polismyndigheten och på sikt i samhället i stort.³⁶

³⁵ Polismyndighetens riktlinjer för nyttorealisering (PM 2020:8).

³⁶ ”Nyttorealisering innebär att, utifrån myndighetens behov av förändring, identifiera, analysera och följa upp de nyttor som förändringen möjliggör. Nyttanalysen är en del av det underlag som ligger till grund för prioritering inför beslut om vilka förändringar som ska genomföras.” Polismyndighetens riktlinjer för nyttorealisering, s. 3.

4 Datainsamling

Enligt EU:s direktiv om människohandel från 2011, artikel 19, ansvarar medlemsländernas nationella rapportörer eller motsvarande funktioner för att göra bedömningar av och rapportera om hur människohandeln utvecklas nationellt, för att mäta, beskriva och analysera resultaten av de åtgärder som gjorts för att förebygga och bekämpa människohandel

4.1 EU-medlemsstaternas skyldighet att samla in och analysera data rörande människohandel

I EU:s människohandelsdirektiv från 2011 understryks vikten av fortsatt utveckling inom EU av metoder för inhämtning av data inom EU för att på bästa sätt kunna utvärdera och jämföra resultaten av medlemsstaternas åtgärder mot människohandel. De nationella rapportörerna i frågor som rör människohandel gavs en viktig roll i inhämtnings- och rapporteringsprocessen.³⁷

EU-kommissionen antog 2012 en kommunikation med en handlingsplan för EU som återigen underströk vikten av pålitlig information om flödena och utvecklingstendenserna rörande människohandel för olika utnyttjanden inom EU och nationellt i medlemsländerna för att kunna utarbeta en politik som grundar sig på faktiska sakförhållanden.³⁸

Under EU:s senaste strategi mot människohandel³⁹ förväntas både Europakommissionen och medlemsländerna förbättra registreringen och insamlingen av uppgifter om människohandel för att säkerställa tillförlitlig och jämförbar information för en skräddarsydd politik.

Även Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel från 2005⁴⁰ ställer höga krav på medlemsstaterna att rapportera om omfattningen av och

³⁷ Punkt 28, EU:s människohandelsdirektiv (2011).

³⁸ Åtgärd 1 (1 och 2), Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén - EU:s strategi för utrotande av människohandel 2012–2016 (COM/2012/0286 final). Länk: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012DC0286&from=EN>

³⁹ EU:s strategi mot människohandel 2021-2025. Länk: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0171&from=SV>

⁴⁰ Artikel 38, Group of experts on actions against trafficking in human beings. Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (2005). Länk: <https://rm.coe.int/168008371d>

insatser mot människohandel för olika ändamål till dess övervakningsmekanism, GRETA.⁴¹

Slutrapporten är en del i den obligatoriska insamlingen av data om människohandel och relaterade brott i Sverige och kommer användas som underlag för den nationella rapportörens obligatoriska återrapportering till internationella institutioner och Europakommissionen i frågor som rör människohandel.

4.2 Metodutveckling för datainsamling och analys av omfattning och konsekvenser av människohandel

Bristen på tillförlitliga och jämförbara uppgifter om människohandel för olika ändamål är fortfarande ett av flera allvarliga hinder för att effektivt förebygga och bekämpa människohandel för olika ändamål och relaterade brott.

Under åren har det därför genomförts åtskilliga forskningsstudier inom den akademiska världen med målet att utveckla och testa olika metodologiska tillvägagångssätt för att på bästa sätt samla in bred information om förekomsten och omfattningen av människohandel. Fokus har legat på metoder för att kvantifiera omfattningen t.ex. det totala antalet människohandelsfall, antalet gärningspersoner och antalet brottsoffer som utsatts för människohandel i ett land eller inom en region.

Det har dock visat sig att "mätning av [omfattningen av] människohandel är en mycket komplicerad process," men är självklart inte det enda brottsområde där pålitlig kartläggning, insamling av data och analys är utmaningar.⁴²

Människohandel och annan grov organiserad brottslighet sker ofta i det fördolda och brottskedjan är ofta gränsöverskridande, dvs. ett brottsoffer kan rekryteras i ett land, bli utnyttjat i ett transitland och återigen bli utnyttjad i destinationslandet. Dessutom sker idag ofta rekrytering av både kriminella och brottsoffer digital genom t.ex. sociala medier. Allt detta gör att insamlade, kvantitativa data endast visar en liten del av totala bilden.

Processen att översätta ett fenomen till prydliga kategorier riskerar att förvränga fenomenens komplexitet. Om den insamlade informationen ska kunna

⁴¹ Artikel 36, Europarådskonventionen. Länk till GRETA; <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/gretatm>.

⁴² Eurostat Working Paper: Trafficking in Human Beings (2015), s. 15. Länk: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/6648090/KS-TC-14-008-EN-1.pdf/b0315d39-e7bd-4da5-8285-854f37bb8801?t=1424684734000>

reflektera verkligheten krävs att den görs jämförbar, vilket kan innebära att den oundvikligen berövas sitt sammanhang, sin historia och i sämsta fall sin betydelse. Kvantifierad kunskap är nödvändig, men om den inte är förknippad med kvalitativ kunskap kan den leda till förenkling, homogenisering och ett förnekande av fenomenet som sådant eller konsekvenserna för de som drabbas.⁴³

I många länder är den insamlade statistiken som rör människohandel dessutom könsneutral, vilket kan ge en bild som inte återspeglar skillnader och ojämlikheter i kvinnors och mäns situation som brottsoffer och som förövare. Detta trots att EU kräver att medlemsländerna genom sina nationella rapportörer systematiskt samlar in könsuppdelad statistik och rapporter rörande tillämpningen av människohandelsdirektivet och specifikt om hur brottsoffrens rättigheter tillvaratas inom rättsväsendet och i deras kontakter med till exempel socialtjänst, sjukvårdvård, behandlingsinstitutioner och andra verksamheter.

Det är sedan länge känt att majoriteten av offer för människohandel för sexuella ändamål inom EU och globalt är kvinnor och flickor.⁴⁴ Om detta faktum inte är tydliggjort finns det risk att de särskilda behov och den utsatthet som utnyttjade kvinnor och flickor inte tas i beaktande i utformningen av åtgärder och initiativ för att ge stöd och skydd till brottsoffer.

För att kunna presentera en heltäckande analys av ett visst socioekonomiskt eller politiskt fenomen såsom människohandel för sexuella ändamål eller köp av sexuell tjänst är det därför nödvändigt att också mäta de ekonomiska och sociala skadorna som orsakas av detta [för kvinnor och flickor] samt de individuella och samhällseliga kostnaderna till följd av dessa brott.

Uppgiftsinsamlare uppmuntras därför att kombinera kvantitativa undersökningar med kvalitativa etnografiska redogörelser samt kunskap om det lokala sammanhanget och offrens bakgrund för att få fram bättre och mer representativt material.

⁴³ Se till exempel den analys som den amerikanska forskaren Sally Engle Merry gör av kvantitativa metoder i sin bok *The Seductions of Quantification: Measuring Human Rights, Gender Violence and Sex Trafficking* (University of Chicago Press, 2016).

⁴⁴ Eurostat, *Trafficking in Human Beings Statistics* (13 December 2022): "Almost two thirds of registered victims of trafficking are women and girls." Länk: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Trafficking_in_human_beings_statistics&stable=1#Almost_two-thirds_of_registered_victims_of_trafficking_are_women_or_girls

4.3 Vikten av tillförlitlig datainsamling för det fortsatta arbetet mot människohandel inom Polismyndigheten och nationellt

En djupanalys av bred information från de sju polisregionerna och andra nyckelaktörer är oundgänglig för att kunna utveckla en heltäckande lägesbild av situationen i Sverige rörande människohandel för olika ändamål och relaterade brott.

En tillförlitlig lägesbild är också avgörande för hur Polismyndigheten planerar det fortsatta nationella arbetet och utarbetar och genomför relevanta åtgärder för hur människohandeln bäst ska kunna förebyggas och bekämpas.

Sådana åtgärder kan innefatta analyser av gärningspersoners tillvägagångssätt, genomgång av operativa arbetsmetoder med förslag till förändringar, anpassning till dagens digitala utveckling genom moderna verktyg och metoder, kompetenshöjande insatser och inventering av behov för att stärka Polismyndighetens förmåga, identifiering av lämpliga samarbetspartners inom Sverige och internationellt, utveckling av brottsförebyggande åtgärder, samt utarbetande av riktlinjer och metoder för identifiering och bemötande av brottsoffer.

5 Projekt Människohandel – metodologi

Projekt Människohandel omfattade sju forskningsmoment:

- Under de drygt tjugofyra månader som projektet pågick samlade polisregion Väst och polisregion Stockholm in bred underrättelseinformation om människohandel, koppleri och köp av sexuell tjänst på oseriösa massagesalonger och strippklubbar i polisregionerna, deras ägandeförhållanden, läge, typ av illegala aktiviteter och andra viktiga fakta.
- Projektteamet distribuerade tre omfattande enkäter till medlemmarna av Polismyndighetens kontaktpersonsnätverk för frågor som rör människohandel och relaterade brott.⁴⁵ Enkäterna innehöll frågor om befintliga oseriösa massagesalonger och strippklubbar i respektive polisregion samt om deras koppling till kriminella individer och nätverk.
- Under projektperioden genomförde projektteamet närmare 130 kvalitativa intervjuer med ett 100-tal representanter för Polismyndigheten, och representanter för andra relevanta statliga och kommunala myndigheter, frivilligorganisationer samt med brottsoffer, sexköpande män och andra nyckelaktörer i Sverige, Danmark, Finland, Island, Kanada, Nederländerna, Norge, Thailand, Tyskland och USA. Eftersom större delen av projektperioden inföll under Covid-19-pandemin genomfördes de flesta intervjuerna digitalt förutom de intervjuer som gjordes med brottsoffer. Detta för att på bästa sätt kunna skapa förtroende mellan intervjupersonerna och projektteamet.
- Projektteamet begärde dessutom assistans från Europol, Interpol, tyska federala Bundeskriminalamt och regionala Landeskriminalamt i Hamburg samt från polismyndigheterna i Danmark, Finland, Kina, Nederländerna, Norge och Vietnam för att erhålla information om kända organiserade brottsnätverk som kan vara ansvariga för handeln med människor till prostitutionsverksamheter i Sverige och Norden. Dessutom bidrog de utländska polismyndigheterna med information om utbredningen av oseriösa massagesalonger i sina respektive länder.
- För att få en bred bild av kopplingen mellan organiserad brottslighet och människohandel för sexuella ändamål i Sverige och internationellt genomfördes en omfattande insamling och analys av akademiska artiklar

⁴⁵ För att stärka arbetet mot människohandel leder Noa ett nätverk som består av 2–3 kontaktpersoner per polisregion. Nätverket sammanträder en gång per månad och tar upp både operativa och strategiska frågor. Beslut se: Polismyndigheten plan mot människohandel (PM 2018:025).

och annat skrivet och nätbaserat internationellt och svenskt material i områden som föll inom projektets uppdrag.

- Dessutom gjordes en genomgång och analys av alla domar mellan 2018 och 2022 som rörde människohandel för sexuella ändamål och relaterade brott med särskilt fokus på domar i fall som kunde förknippas med oseriösa massagesalonger och vissa nyckeldomar från andra jurisdiktioner samt ett antal förundersökningar.
- Slutligen genomfördes två fallstudier av rättsfall som rör människohandel för sexuella ändamål, koppleri och köp av sexuell tjänst i oseriösa massagesalonger i polisregion Stockholm och polisregion Väst. Denna djupanalys av polisen operativa arbete resulterade i ett förslag till Polismyndighetens interna metodstöd för utredning av oseriösa massagesalonger.

Intervjuer med sexköpande män

Projektteamet planerade att intervjua svenskfödda män som var eller hade varit gifta med thailändska kvinnor som förestod oseriösa massagesalonger för att få en djupare insikt i deras roller i brottsligheten samt med de thailändska kvinnor som dömts och avtjänade fängelsestraff för koppleri i en oseriös massagesalong i Sverige. Av olika skäl har dessa intervjuer inte kunnat genomföras.

Slutligen avsåg projektteamet att utforma och distribuera ett nätbaserat frågeformulär till män om köper eller har köpt sexuella tjänster i oseriösa massagesalonger för att inhämta bred kunskap om deras bakgrund, motiv och attityder. Det var dock inte möjligt att få tillgång till en tillräckligt kvalificerad nätbaserad enkätjänst som var förenlig med de höga krav på skydd för personuppgifter som forskarna erfordrade. Den delen av projektet fick därför skrinläggas.

Istället utarbetade projektteamet en inbjudan till män som köper eller har köpt sexuella tjänster att delta i projektintervjuer. Denna inbjudan distribuerades med hjälp av anställda på Mika- och KAST-mottagningarna i Stockholm och Göteborg.

Digitala intervjuer

Majoriteten av projektintervjuerna spelades in digitalt för att underlätta analysen av informationen. Inspelningarna är sekretesskyddade och raderas vid projektets slut.

Anonymitet och samtycke

Alla intervjupersoner fick ta del av och skriva under ett samtyckesformulär innan intervjuerna påbörjades. Samtyckesformuläret innehöll detaljerad information om projektet och projektteamet. Det innehöll också en beskrivning av intervjupersonernas rättigheter inklusive rätten att avbryta intervjun när som utan att ange anledning, rätten att låta radera den digitala inspelningen och rätten till anonymitet.

6 Thailand – ett populärt turistmål för svenskar

Thailand är ett av de länder i världen som mottar det högsta antalet turister per år. Enligt World Tourism Organisation (WTO), ett FN-organ, låg Thailand på nionde plats med 38 miljoner besökare år 2018.⁴⁶ Samma år låg Thailand på fjärde plats i världen när det gäller inkomster från turism; USD 62 miljarder.⁴⁷

Turismen till Thailand är en mycket viktig inkomstkälla som ger ett stort antal arbetstillfällen inom hotell- och restaurangsektorn och dess leverantörer. Den rena "sexturismen" bidrar dessutom till stora inkomster för den thailändska prostitutionsindustrin.

År 1998 kom ILO med ett förslag att de stora inkomsterna från prostitutionsindustrin skulle inkluderas i Thailands bruttonationalprodukt. Förslaget som också gällde tre andra länder i Sydostasien har inte realiserats.⁴⁸

Thailändsk ekonomi och samhällsstruktur

Globaliseringen av världsekonomin och en aggressiv strukturanpassningspolitik⁴⁹ har bidragit till att lokalt baserade småindustrier och jordbruk i Thailand har fått ge vika för multinationella tillverkningsindustrier i urbana områden som lett till fattigdom på landsbygden, särskilt för kvinnor, och dragit till sig arbetare från fattiga delar av Thailand och från grannländerna.

⁴⁶ WTO Tourism Statistics Database: <https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2020-10/thailand.pdf> Se också WTO Twitter 17 juli 2019: <https://twitter.com/UNWTO/status/1151463243136868353>

⁴⁷ Ovan.

⁴⁸ ILO, The Sex Sector: The Economic and Social Bases of Prostitution in Southeast Asia (ILO, Geneva, 1998). "Currently, in most countries, the sex sector is not recognized as an economic sector in official statistics, development plans or government budgets. It is worth considering, for example, the possibility that official recognition of the sector, including maintaining records about it, would be extremely useful for assessing the health impacts of the activities associated with the sector, for determining the scope and magnitude of labour market policies needed to deal with workers in the sector, and for extending the taxation net to cover many of the lucrative activities connected with it." (s. 213).

⁴⁹ En strukturanpassningspolitik innebär neoliberala, ekonomiska reformer som ett land måste följa för att få ett lån från Internationella valutafonden och/eller Världsbanken som t.ex. att minska de offentliga utgifterna, öppna upp landet för frihandel genom att lätta på etableringsrestriktioner för utländska företag.

Kvinnors mänskliga rättigheter i Thailand

Enligt Utrikesdepartementets senaste rapport har det skett stora inskränkningar av de mänskliga rättigheterna i Thailand efter militärkuppen 2014, även om landet införde ett demokratiskt styre efter valet 2019.⁵⁰ Trots att diskriminering på grund av kön är olagligt⁵¹ är diskrimineringen av kvinnor utbredd i det thailändska samhället. Få kvinnor deltar i det politiska livet på nationell och lokal nivå⁵² och mäns våld mot kvinnor och flickor är utbrett med höga mörkertal.

I Thailand, som i många andra länder, drabbas kvinnor och flickor oproportionerligt hårt av fattigdom och många har lite eller inget inflytande över de beslut som påverkar deras liv. Kvinnor i Thailand som bor på landsbygden, kvinnor från etniska minoriteter och kvinnor som migrerat till Thailand från t.ex. Myanmar eller Laos är särskilt utsatta. Mäns våld mot kvinnor och flickor är utbrett i Thailand och utgör ett allvarligt hinder för kvinnors oberoende.

Enligt thailändska kvinnoorganisationer är diskriminering och exploatering av kvinnor och flickor särskilt vanligt i många landsbygdsområden i Thailand, t.ex. genom diskriminerande anställningsmetoder och orättvis och kränkande behandling av kvinnliga arbetstagare. Socioekonomiska skillnader mellan män och kvinnor förstärker kvinnors och flickors utsatthet. Kvinnor försöker försörja sig själva och sina familjer genom osäkra och utsatta arbeten inom den informella sektorn, bland annat inom jordbruket och som egenföretagare. Dessutom har privatiserings- och utvecklingspolitiken i Thailand inneburit att det har blivit svårare för kvinnor att få tillgång till ekonomiska resurser.

Samspel mellan religion, tradition och patriarkala sedvänjor

Det finns djupt rotade förväntningar i traditionell thailändsk kultur att döttrar ska bidra till sina föräldrars och den utökade familjens/släktens försörjning. Detta kombinerat med kvinnors generellt låga status i samhället och inom

⁵⁰ Utrikesdepartementet, Thailand - Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 31 december 2021 (Stockholm, juni 2022). Länk: <https://www.regeringen.se/49e1b5/globalassets/regeringen/bilder/utrikesdepartementet/utrikesministern/thailand-mr-rapport-2021.pdf>

⁵¹ Gender Equality Act B.E. 2558 (2015). Länk: <http://law.m-society.go.th/law2016/uploads/lawfile/594cc091ca739.pdf>

⁵² Endast 16,2 procent kvinnor valdes in i det thailändska parlamentet som ett resultat av valet 2019, vilket är lägre än genomsnittet i andra asiatiska länder (20,5 procent) enligt UN Women.

religionen,⁵³ en arbetsmarknad med mycket låga kvinnolöner, stor sårbarhet och hög efterfrågan på sexuella tjänster leder till att många kvinnor och flickor under 18 år tvingats in i prostitutionsindustrin.⁵⁴

Thailands prostitutionsindustri

År 1941 invaderade Japan Thailand och etablerade militärbaser i landet. Med detta kom etableringen av oseriösa massagesalonger där kvinnor utnyttjades för prostitutionsändamål. Samtidigt etablerades amerikanska militärbaser i länder runt om i Sydostasien som också skapade lokala prostitutionsmarknader.

Prostitutionsindustrin i Thailand expanderade kraftigt i och med den väpnade konflikten i Vietnam 1955–1975. Framförallt amerikanska soldater reste till Thailand för ”Rest & Recreation” och bordeller öppnades bl.a. i Pattaya för att bemöta deras efterfrågan på kvinnor för prostitutionsändamål.⁵⁵

Vissa observatörer och lokala frivilligorganisationer menar dessutom att de flesta thailändska män någon gång har besökt en lokal prostitutionsverksamhet för att köpa sexuella tjänster. Ett beteende som många i det thailändska samhället betraktar som socialt accepterat.⁵⁶

Den mesta prostitutionen förekommer idag i karaokebarer, nattklubbar, A Go Go-barer, oseriösa massagesalonger och liknande etablissemang. Dessa verksamheter är lagligt registrerade som nöjesställen eller företag,⁵⁷ vilket innebär att det inte är olagligt att arbeta där som servitris, sångare, massös eller med

⁵³ Over 90 procent av den thailändska befolkningen är Theravada-buddhister. Kvinnors status är betydligt lägre än män inom denna gren av buddismen: kvinnor accepteras t.ex. inte som nunnor och är exkluderade under Thailands jämställdhetslagstiftning. Theravada-buddhismen föreskriver acceptans och resignation inför livets smärta och lidande i enlighet med tron på karma. Se också: <https://www.state.gov/reports/2021-report-on-international-religious-freedom/thailand/>

⁵⁴ Ovan, ILO, p. 133 och ThaiWISE genom Jutathorn Pravattiyagul, Domestic Violence against Thai Women in Sweden: Victims’ Perspectives and Experiences 2020 Report (November 2020).

⁵⁵ ”Rest & Recreation/Recuperation” eller förkortat ”R&R”. Under Vietnamkriget hade amerikanska soldater rätt till en veckas R&R, dvs. vila och återhämtning, utanför Vietnam under deras ettåriga tjänstgöring. De kunde välja mellan en lista över godkända resmål där Thailand ingick. Detta ledde ofta till att stora prostitutionsmarknader etablerades i dessa städer.

⁵⁶ Intervjuer med representanter för frivilligorganisationer i sydöstra Asien.

⁵⁷ Enligt två lagar: The Entertainment Place Act 1966 (2003). Länk: http://web.krisdika.go.th/data/outsitedata/outsite21/file/Entertainment_Place_Act.pdf och The Civil and Commercial Code (CCC) B.E. 2551 (2008). Länk: http://thai-laws.com/law/t_laws/TCCC-book3.pdf

andra arbetsuppgifter. Det finns dock en outtalad, eller ibland, uttrycklig förväntan att kvinnorna är tillgängliga för män som vill köpa sexuella tjänster.

Massagesalonger där sexuella tjänster kan köpas etablerades i Thailand på 1960-talet. De blev snabbt populära och har ökat kraftigt i antal sedan dess. De besöks främst av thailändska medelinkomsttagare, men också av ett stort antal utländska män som reser till Thailand enbart för att roa sig i de nöjeskvarter med prostitutionsetablissemang som finns i och runt Bangkok, men också t.ex. i Chiang Mai i norra Thailand.⁵⁸

De kvinnor som arbetar på massagesalongerna är ofta underkastade strikta regler och kan få böter för överträdelser. De rekryteras vanligen för att arbeta på salongerna av agenter som de tvingas dela sin lön med.

Lagstiftning rörande prostitution i Thailand

Koppleri och att bedriva bordell är förbjudet under thailändsk strafflagstiftning sedan 1996.⁵⁹ Kvinnor i prostitution och män som köper sexuella tjänster kan dessutom dömas till att betala böter för att på en offentlig eller i en prostitutionsverksamhet ”på ett skamlöst sätt söker, lockar, presenterar sig för, följer efter eller uppmanar en person eller orsakar olägenhet för allmänheten.”⁶⁰ Det är vanligt att kvinnor i prostitution arresteras i samband med polisingripanden i prostitutionsdistrikten.

Lagstiftningen förhindrar inte att prostitution i Thailand är en mycket vinstgivande multimiljonindustri där hundratusentals kvinnor, män och barn utnyttjas varje år. Det exakta antalet kvinnor, män, pojkar och flickor som är involverade i prostitutionsindustrin i Thailand är okänt. Den thailändska Aidsbekämpningsbyrån beräknade 2017 att det finns 144 000 personer i prostitution i Thailand – majoriteten av dessa är kvinnor (129 000).⁶¹ De flesta källor

⁵⁸ Såsom Pattaya och Patpong i Bangkok och i ”night markets” i Chiang Mai.

⁵⁹ Prevention and Suppression of Prostitution Act (B.F. 2539) (14 oktober 1996) Länk: <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/WEBTEXT/46403/65063/E96THA01.htm>

⁶⁰ Artikel 5 och 6.

⁶¹ Thailand AIDS Response Progress Report 2018. Länk: https://hiv-hub.ddc.moph.go.th/Download/Report/APR/2018/EN_GAM%202018.pdf

menar dock att antalet är betydligt större – mellan 300 000 och flera miljoner individer och att ett stort procentantal är barn under 18 år.⁶²

Den thailändska regeringen lade 2003 fram ett förslag om att prostitution skulle legaliseras för att höja skatteinkomsterna, minska korruptionen och öka skyddet för ”sexarbetare.”⁶³ Detta förslag mötte kraftigt motstånd både i Thailand och från utländska observatörer och skrinlagdes därför. Thailändska organisationer som stödjer ”sexarbetare” i Thailand fortsatte dock kampanjarbetet för att den thailändska lagstiftningen ska ändras så att de som är i prostitution inte längre kriminaliseras och att alla prostitutionsverksamheter legaliseras.⁶⁴ I september 2020 meddelade det thailändska ministeriet för social utveckling och mänsklig säkerhet att lagstiftningen skulle ses över och en offentlig konsultation skulle presenteras 2021.⁶⁵

De organisationer i Thailand som ser prostitution som ett brott mot mänskliga rättigheter och en form av våld är kritiska till att kvinnor i prostitution kan tvingas betala böter och riskerar att bli arresterade, men stödjer inte prostitutionsindustrin.⁶⁶

⁶² UNAIDS angav antalet till runt 120 000 i sin rapport, ”The Gap report 2014: Sex Workers” från 2014. Andra källor anser att antalet är betydligt större. ECPAT Thailand konstaterade redan 2009 att det var minst 30 000 barn som utnyttjades sexuellt i prostitution i Thailand. Eftersom Thailand är en av de vanligaste destinationerna för barnsexturism, antas antalet ha ökat kraftigt sedan dess, trots lagändringar 2015 och insatser från thailändska myndigheter. Länk: <https://ecpat.org/country/thailand/#facts>

⁶³ Se t.ex. ”Thailand Mulls Legalizing Prostitution” Associated Press News (26 November 2003): <https://apnews.com/article/0b47ac0616731111dbb11771dc5601a0>

⁶⁴ Se t.ex. ”Sex workers must be able to join social security scheme, says Empower Foundation” Prachatai (15 maj 2020): <https://prachatai.com/english/node/8522> och Empower Foundation: <https://www.facebook.com/pages/category/Community-Organization/Empower-to-day-695156470618537/>

⁶⁵ ”Government reviewing prostitution laws, public consultation expected in 2021 amid reform calls from workers” Thai Examiner (25 september 2020): <https://www.thaiexaminer.com/thai-news-foreigners/2020/09/25/government-looks-at-prostitution-laws-public-consultations-in-2021/>

⁶⁶ T.ex. Our Lady of Charity of the Good Shepherd som arbetar med kvinnor i prostitution i Pattaya i Bangkok: <https://www.globalsistersreport.org/news/trafficking/good-shepherd-sisters-empower-women-escape-thailands-sex-tourism-trade-46206> och Alliance Anti-Traffic: <https://aatthai.org/projects/>

Människohandel för sexuella ändamål till Thailand

Som ett resultat av den stora efterfrågan från både thailändska och utländska män på kvinnor, flickor, unga män och s.k. ladyboys⁶⁷ för att utnyttjas inom Thailands prostitutionsindustri är landet också ett av de största destinationsländerna för sexturism och handel med människor för sexuella ändamål i Sydostasien.

Kvinnorna och flickorna kommer ofta från grannländer såsom Laos, Kambodja, Vietnam och Yunnanprovinsen i Kina där kvinnors och flickors status är låg och fattigdomen är utbredd och från länder där väpnad konflikt pågår såsom Myanmar (Burma). UNODC beräknar i sin senaste rapport om människohandel i Sydostasien att 40 procent av alla offer för människohandel till Thailand är kvinnor. Människohandel för sexuella ändamål stod för ungefär 79 procent av det totala antalet fall i Thailand under perioden 2014 till 2017.⁶⁸

Dessutom är handeln med kvinnor för sexuella ändamål utbredd inom Thailand. Kvinnor som migrerar från de fattiga nordvästra provinserna till huvudstaden Bangkok eller andra urbana områden för att finna försörjning för sig själva och sina familjer dras ofta in i den lokala prostitutionsindustrin eller utsätts för människohandel från hemorten till Bangkok med omgivningar av kriminella organiserade grupper.⁶⁹

Thailand har ratificerat FN:s människohandelsprotokoll⁷⁰ och införde nationell lagstiftning 2008 som gör människohandel för bl.a. sexuell exploatering och tvångsarbete olagligt med en straffsats på mellan fyra och 12 års fängelse samt höga böter.⁷¹

Den thailändska polisen har dock inlett ytterst få utredningar om människohandel för sexuella ändamål trots att både thailändska kvinnor och kvinnor

⁶⁷ Davis, Jarrett et al., Same, Same but Different: A Baseline Study on the Vulnerabilities of Transgender Sex Workers in Bangkok's Sex Industry (Maj 2016). Länk: <https://love146.org/wp-content/uploads/2016/08/Same-Same-but-Different-Final.pdf>

⁶⁸ UNODC rapport, Transnational Organized Crime in Southeast Asia: Evolution, Growth and Impact (2019). Länk: https://www.unodc.org/documents/southeastasiaandpacific/Publications/2019/SEA_TOCTA_2019_web.pdf

⁶⁹ Intervjuer med thailändska och svenska frivilligorganisationer som arbetar med offer för människohandel och thailändska brottsoffer i Sverige och i Thailand.

⁷⁰ Thailand undertecknade protokollet 2001, men ratificerade inte det förrän i oktober 2013.

⁷¹ Artikel 6, The Anti-Trafficking Act, B.E. 2551 (2008). Lagstiftningen ändrades 2015 och 2017. Länk: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/open docpdf.pdf?rel doc=y&docid=5d664e164>

och flickor från grannländer utnyttjas i den thailändska prostitutionsindustrin som offer för gränsöverskridande och nationell människohandel för sexuella ändamål.

Under 2020 inledde thailändsk polis 132 undersökningar om människohandel, 302 misstänkta människohandlare (386 under 2019) åtalades medan endast 233 människohandlare (304 under 2019) dömdes; 76 procent av dessa dömdes till två eller flera års fängelse.⁷²

Antalet åtal och fällande domar för människohandel i stort minskade ytterligare under 2021, med 125 åtal för misstänkt människohandel och fällande domar mot 82 människohandlare.⁷³ Under 2021 identifierades 441 brottsoffer varav 263 var kvinnor och 123 var offer för människohandel för sexuella ändamål jämfört med det föregående årets lägre siffror – 231 brottsoffer för olika former av människohandel.

Informations- och andra åtgärder för att begränsa mäns efterfrågan på kvinnor och andra för prostitutionsändamål har inte genomförts trots泰lands internationella åtaganden och ett stort antal informationskampanjer för att förbygga människohandel.

Korruption i det thailändska samhället

Korruption är utbredd i stora delar av det thailändska samhället. Transparency International, som varje år sätter samman ett index för ”upplevd nivå av korruption inom den offentliga sektorn” i 180 länder, placerade 2021 Thailand på plats 110 dvs. en hög nivå av upplevd korruption – en liten nedgång sedan året innan. Som jämförelse ligger Sverige på plats sex efter Singapore, men före Schweiz.⁷⁴ Det finns indikationer om att tjänstepersoner på olika nivåer och poliser från Royal Thai Police tar mutor från bordellägare och erhåller sexuella tjänster på deras bordeller. Korrupta gränspoliser och tjänstepersoner på migrationsmyndigheter accepterar mutor från människohandlare, särskilt

⁷² US State Department, Trafficking in Persons Report 2021: Thailand (numbers from 2020). Länk: <https://www.state.gov/reports/2021-trafficking-in-persons-report/thailand/>

⁷³ US State Department, Trafficking in Persons Report 2022: Thailand (statistik från 2021). Länk:

<https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/04/337308-2022-TIP-REPORT-inaccessible.pdf>

⁷⁴ Transparency International, Corruption Perception Index 2021. Länk: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>

vid gränserna till Myanmar och Kambodja, men också när det gäller in-smuggling av offer från andra länder i Sydostasien.⁷⁵

Covid-19-pandemin har ytterligare ökat korruptionen i Thailand och andra länder i Asien. Många av länderna har genomfört en mängd åtgärder för att skydda folkhälsan och samtidigt som de lanserat stora ekonomiska återhämtningsplaner. Dessa har dock ofta saknat effektiva kontrollsystem vilket i sin tur har lett till korruption.

Enligt UNODC hindrar misstänkt officiell delaktighet i människohandeln i Thailand dessutom insatser för att förebygga och bekämpa människohandel för olika ändamål inom landet, från Thailand till andra länder och till gränsöverskridande i regionen. Under 2017 var t.ex. 22 av 155 misstänkta för människohandel av etniska rohingyer och andra relaterade brott offentliga tjänstemän.⁷⁶

Projektteamet kunde konstatera att thailändska polismyndigheter och landets representanter i Interpol visade ett ointresse och förvånande okunskap kring vem eller vilka som ligger bakom människohandeln för sexuella ändamål till Thailand, men framförallt från Thailand till Skandinavien. Svensk polis har förgäves och vid flera tillfällen begärt rättshjälp från thailändska myndigheter i fall som bl.a. rör penningtvätt och överföring av brottvinster från oseriösa massagesalonger i Sverige till Thailand och människohandel, men inte fått gehör.⁷⁷

Effekterna av Covid-19-pandemin i Thailand

Under Covid-19-pandemin med början i mars 2020 stängdes alla gränser för turism och annat resande till och från Thailand och undantagstillstånd genomfördes. Restriktionerna innebar att prostitutionsdistrikten såsom Pattaya och Patpong inte längre kunde besökas av män från andra länder och att de som utnyttjades i bordellerna därför inte längre kunde försörja sig. Det infördes också förbud i Bangkok för bordellerna att hålla öppet för att motverka den ökade risken för kvinnorna och andra att bli smittade av Covid -19. Bristen på utländska män som vill köpa sexuella tjänster och därmed minskade

⁷⁵ TIP report 2022.

⁷⁶ Intervju med Rebecca Miller och UNODC rapport, Corruption as a Facilitator of Trafficking in Persons and Smuggling of Migrants: Desk Review and Survey of Media (2021). Länk: https://www.unodc.org/roseap/uploads/documents/Publications/2021/UNODC_RSO_Corruption_Desk_Review_FINAL.PDF

⁷⁷ Intervju med utredare inom Polismyndigheten samt med Sveriges sambandspolis i Thailand.

inkomster innebar också att många verksamheter i prostitutionsdistrikten tvingades stänga.

Många tvingades därför att flytta tillbaka till sina hemorter på landsbygden, men efter hand som reserestriktionerna utökades inom Thailand mellan olika landsdelar var detta inte längre en möjlighet för många.⁷⁸ Den thailändska staten bidrog med stimulanspaket till företag och betalade ut bistånd till arbetare inom turistindustrin som förlorat sina inkomster, men kvinnor och andra som arbetade i den informella sektorn var inte berättigade.

Eftersom det är olagligt att prostitueras vågade många inte heller begära hjälp från myndigheterna för Covid-19 nödhjälp och hamnade därför i fattigdom i städerna utan tillgång till mat och bostad.

Frivilligorganisationer i Thailand som stödjer ”sexarbetare” genomförde därför ett flertal kampanjer tillsammans med vissa politiker med krav på att ”sexarbete” ska legaliseras och att ”sexarbetare” ska få tillgång till socialförsäkringssystemet.⁷⁹

Svenska män och sexturism till Thailand

Sedan början av 2000-talet har Thailand stadigt legat högt på listan för svenskarnas tio mest populära turistländer. Enbart under 2011 gjorde svenskar mer än 500 000 resor till Thailand.⁸⁰ Under Covid-19-pandemin införde både Sverige och Thailand strikta reserestriktioner som innebar att det i perioder inte var möjligt att resa mellan de två länderna. Detta ledde till en radikal nedgång (-64 procent) i resandet från 208 000 besök under 2019 till 76 000 under 2021.⁸¹

⁷⁸ Se t.ex. Surang Janyam, Dusita Phuengsamran, Jamrong Pangnongyang, Wutikan Saripra, Ladda Jitwattanapataya, et al. “Protecting sex workers in Thailand during the COVID-19 pandemic: opportunities to build back better,” (2020) 9:2 WHO South-East Asia Journal of Public Health 100 - 103. Länk: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/334191>

⁷⁹ Se t.ex. “Sex workers must be able to join social security scheme, says Empower Foundation” Prachatai (15 maj 2020): <https://prachatai.com/english/node/8522> och “Move Forward member pushes for sex work legalisation as election campaigns heat up” The Thaiger (25 januari 2022): <https://thethaiger.com/news/bangkok/move-forward-member-pushes-for-sex-work-legalisation-as-election-campaigns-heat-up>

⁸⁰ Tillväxtverket, Fakta om svensk turism: Turismens effekter på ekonomi, export och sysselsättning samt volymer, beteenden, utbud och efterfrågan 2011 (juni 2012).

⁸¹ Enligt Resebarometern 2021. Resebarometern är en resvaneundersökning som årligen görs av Resurs för Resor och Turism för Resemagasinet Vagabond, Utrikesdepartementet och försäkringsbolaget Europeiska ERV.

Många svenska män reste och reser regelbundet till Thailand attraherade av den utbredda prostitutionsindustrin i landet. Folkhälsomyndighetens befolkningsundersökning från 2017 visade att 80 procent av svenskfödda män som köper sexuella tjänster gör det under utlandsresor.⁸²

Det har gjort flera kvalitativa studier i Sverige och internationellt av mäns prostitutionsbeteende i Thailand, men också andra undersökningar som beskriver deras motiv för att resa till Thailand för att köpa sexuella tjänster, grad av förståelse av de utsatta kvinnornas situation och beskrivningar av männens uppträdande i thailändska prostitutionsdistrikt såsom Pattaya, Patpong och Nana Plaza i Bangkok, men också i Chiang Mai.

Gemensamt för dessa studier är att de intervjuade männen visar mycket begränsat intresse av hur deras köp av sexuella tjänster påverkar de kvinnor som utnyttjas i prostitutionsverksamheter i Thailand. De visade sig också helt ointresserade av de långsiktiga konsekvenser som deras sexturism har på det thailändska samhället och generellt på thailändska kvinnors och flickors livssituation.

Författarna av en kvalitativ studie av svenska män som köper sexuella tjänster i Thailand från 2012 konstaterade att de män som intervjuades:

... inte definierade sitt deltagande på prostitutionsarenan som prostitution. De såg istället sina sexköp som en handling som frambringade en god gärning som främst gynnade någon annan än dem själva. Männen var eniga om att prostitutionen var bättre och mer fördelaktig i Thailand jämfört med Sverige. De tog starkt avstånd från den rådande jämställdhetsdiskursen i Sverige och angav detta som ett av motiven till att de valde att resa till Thailand för att köpa sexuella tjänster.⁸³

En rapport från 2018, *Welcome to Sin City*, visar att svenska män som reser till Thailand med syftet att köpa sexuella tjänster också uttrycker tydligt rasistiska och misogyna idéer om thailändska kvinnor och flickor.

⁸² Folkhälsomyndigheten, Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i Sverige 2017 – Resultat från befolkningsundersökningen SRHR2017 (6 september 2019). Länk: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/s/sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter-i-sverige-2017/?pub=60999>

⁸³ Leila Beji och Sema Zabit, Same same but different: En kvalitativ studie av svenska mäns sexköp i Thailand (Göteborgs universitet, Socionomprogrammet, 2012).

Ett annat problem som studien belyser är att t.ex. barnfamiljer eller charterturer som reser till Thailand för att njuta av sol- och badsemester bidrar till att normalisera prostitutionen i Thailand eftersom de betraktar och besöker prostitutionsdistrikten som turistattraktioner.⁸⁴

I intervjuer som projektteamet gjorde med svenskfödda män som köper sexuella tjänster bekräftade de att Thailand är ett av deras viktigaste resmål för att köpa sexuella tjänster. Många män fördrog att köpa sexuella tjänster utanför Sverige eftersom de inte riskerar att deras familjer, vänner och kollegor får reda på deras brottsliga beteende.

Anonymitet, låga priser, normalisering av prostitutionsverksamheter i Thailand och lättillgänglighet är andra fördelar som fördes fram som argument för resor till Thailand. Några män berättade också att de hade introducerats till köp av sexuella tjänster av kollegor under tjänsteresor till Thailand. Männen uttryckte inte någon förståelse eller intresse för de thailändska kvinnornas och flickornas utsatthet eller välfärd utan satte sina egna önskemål och behov i första rummet.⁸⁵

⁸⁴ Fair Travel Network, Welcome to Sin City: Swedish male sex tourists in prostitution industries abroad (2019) Länk: <https://schystresande.se/media/filer/087ab2/welcome-sin-city.pdf> och <https://kollega.se/internationellt/darfor-koper-svenska-man-sex-i-thailand>

⁸⁵ Intervjuer med svenskfödda, sexköpande män under projektperioden.

7 Lägesbild – oseriösa messagesalonger

7.1 Historisk tillbakablick

Kroppsvårdsverksamheter såsom messagesalonger och skönhetsinstitut har under lång tid använts som fasader för prostitutionsverksamheter i Sverige och i andra nordiska länder.

I en rapport från 1972 noterar författaren att prostitution på massageinstitut är en företeelse – i sin dåvarande utformning - som förekommit i Sverige sedan mitten av 1960-talet.⁸⁶

Redan i en utredning om prostitutionen i Stockholms kommun som slutfördes 1980 konstaterades det att oseriösa massageinstitut utgjorde en stor del av den samlade prostitutionsindustrin i Stockholm, även om antalet massageinstitut och liknande verksamheter kraftigt hade minskat sedan 1970-talets början.

Precis som idag etablerades massageinstitutet i källare eller affärslokaler som inte var anpassade för seriös massageterapi. Till skillnad från idag så var majoriteten av de kvinnor som utnyttjades i dessa prostitutionsverksamheter svenskfödda (85 procent) med en genomsnittsålder på 35 år och lång erfarenhet av utnyttjande i prostitution. Dåtidens geopolitiska situation reflekterades också i dessa verksamheter genom att kvinnor från Jugoslavien, Polen och Ungern fördes till Stockholm för att utnyttjas, men var betydligt färre till antal.

Utredningen konstaterade att det fanns åtminstone tjugo massageinstitut där prostitutionsverksamhet förekom under utredningsperioden – en gradvis minskning från 1970-talets höga antal med över 100 oseriösa massageinstitut enbart i Stockholm. Minskningen förklarades med att den Stockholmsbaserade dagspressen införde ett stopp för prostitutionsannonser, en överetablering av oseriösa massageinstitut, ”upprepade och omfattande polisaktioner” samt ett ökat intresse från massmedia om fastighetsägarnas ansvar.⁸⁷

⁸⁶ Winqvist, Tore, *Bordeller i Sverige? Framsteg eller nederlag* (Natur & Kultur, 1972).

⁸⁷ Persson, Leif G. W., *Horor, hallickar och torskar – en kartläggning av prostitutionen i Stockholm* (Social utslagnings och ekonomisk brottslighet – Rapp. 506) (Augusti 1980). Utredningen genomfördes som ett samarbete mellan Stockholms kommun och 1977 års Prostitutionsutredning (Prostitutionen i Sverige: bakgrund och åtgärder (SOU 1981:71) och Prostitutionen i Sverige (Ds S 1980:9). Stockholmsrapporten diskuterar inte möjligheten att kvinnor från andra länder som utnyttjades i Stockholm kunde vara offer för människohandel för sexuella ändamål och använder begrepp som ”yrkesprostituerade” om kvinnor som utnyttjats under längre tid genom prostitution.

Idag är situationen rörande oseriösa messagesalonger i Sverige minst lika allvarlig som på 1980-talet. En stor skillnad är dock den stora utbredningen av oseriösa messagesalonger över landet samt inblandningen av internationella brottnätverk som utnyttjar den thailändska diasporan, särskilt kvinnor, i Sverige.

7.2 Handel med kvinnor från Thailand till Sverige för sexuellt utnyttjande i oseriösa messagesalonger

Under en femtonårsperiod har antalet messagesalonger och andra verksamheter för kroppsvård såsom span och nagelsalonger i Sverige ökat explosionsartat. Messagesalongerna är mestadels koncentrerade till storstäderna men förekommer även i mindre städer runt om i Sverige.

Det finns bred information som visar att ett stort antal messagesalonger är oseriösa dvs. de har etablerats helt eller delvis för att möjliggöra köp av sexuella tjänster. Många av de oseriösa messagesalongerna runt om i Sverige används som täckmantel för brottslighet med fokus på prostitutionsverksamhet, men också för ekonomisk brottslighet, olaga spelverksamheter och drog- och narkotikaförsäljning.

Som en utredande polis konstaterade:

De flesta messagesalonger är bordeller med lite vanlig massage då och då.

Det är dock viktigt att understryka att det finns ett mindre antal thaimassageverksamheter som är seriösa dvs. de uppfyller alla grundläggande krav under miljöbalken och annan speciallagstiftning och är inte involverade i någon kriminell verksamhet.

Offer för människohandel för sexuella ändamål från Thailand – vem är det?

Idag kommer majoriteten av brottsoffren som utnyttjas inom svenska prostitutionsverksamheter ursprungligen från andra länder än Sverige. I de oseriösa messagesalongerna är majoriteten av de kvinnor som utnyttjas ursprungligen från Thailand och har kommit till Sverige antingen som turister med ett tre månaders turistvisum utfärdat av Sveriges ambassad i Bangkok, eller ett Schengen-visum som kan vara utfärdat av andra EU-medlemsstaters ambassader i Thailand vanligen Ungern eller Polen.

Majoriteten av kvinnorna är mellan 20 och 30 år och kommer från socialt och ekonomiskt missgynnade områden såsom Isaan i nordöstra Thailand, men ett mindre antal kvinnor från Vietnam och Rumänien förekommer också.

Många av kvinnorna har barn och föräldrar i hemländerna som de stödjer ekonomiskt. Flertalet av kvinnorna har tidigare erfarenhet av att ha utnyttjats i prostitution i hemlandet; framförallt i Bangkok dit de flyttat från nordöstra Thailand och andra fattigare regioner för att kunna försörja sig själva och sina familjer.

De flesta kvinnorna har tvingats betala stora summor till agenter i hemlandet för att få ett turist/anknytningsvisum till Sverige, Danmark eller Norge, eller till andra Schengenländer såsom Ungern, Polen och Frankrike; pengar som de förväntas betala tillbaka genom prostitution i messagesalongerna i Sverige.

7.3 Tillvägagångssätt

Ägandeförhållanden

De flesta messagesalonger som erbjuder thaimassage i Sverige förestås eller ägs av thailändska kvinnor som är eller har varit gifta eller samboende med svenskfödda män och som har svenskt medborgarskap. Många av dessa kvinnor kom ursprungligen till Sverige eftersom de hade en (ofta kortvarig) relation med en svenskfödd man som de träffat i Thailand. Många av dessa kvinnor har tidigare erfarenhet av prostitution inom den thailändska prostitutionsindustrin och vissa har i perioder dessutom utnyttjats i prostitution i Sverige, Norge, Finland, Danmark eller i det EU-land dit de först anlände.

De flesta salongerna är etablerade som enskilda firmor i kvinnans namn och ibland med den svenskfödde mannen som delägare. Det förekommer också aktiebolag och att kvinnan står som ägare av messagesalongen. Ibland finns det flera enskilda firmor i kvinnans namn som kvinnan inte alltid är medveten om. Många av dessa kvinnor talar lite eller ingen svenska trots att de har vistats i Sverige ofta i många år.

De svenskfödda männen är oftast ansvariga för att registerna bolagen som äger de oseriösa messagesalongerna. De sköter dessutom bolagets bokföring, överser det dagliga underhållet av messagesalongen, insamling av kontanter och salongens säkerhet t.ex. genom att installera kameror för att övervaka aktiviteterna på de oseriösa messagesalongerna.

I de rättsfall som rör oseriösa thaimassagealonger under de tre senaste åren har endast två svenskfödda män dömts för medhjälp till koppleri.⁸⁸ Dessa män har, med få undantag, förnekat kunskap om prostitutionsverksamheten i messagesalongerna, och har därför antingen inte åtalats eller har friats från misstankar om koppleri eller människohandel för sexuella ändamål. Ett större antal män har dessutom varit gifta eller sammanboende med fler än en thailändsk kvinna.

Inte förrän på senare tid har polisen börjat förstå att dessa män ofta är centrala aktörer och styr verksamheten i de oseriösa messagesalongerna medan de thailändska kvinnorna ofta får agera som ”front.” Tidigare har enbart de thailändska kvinnorna dömts för koppleri alternativt grovt koppleri, dömts till ett längre fängelsestraff och, i de fall där de inte är svenska medborgare, utvisats från Sverige och fått förbud att återvända under upp till tio år.

Utnyttjande av thailändska kvinnor i oseriösa messagesalonger

Allt mellan tre och tjugo kvinnor utnyttjas dagligen i prostitution i en oseriös messagesalong i Sverige. Typiskt för en oseriös messagesalong är långa öppettider och relativt låga priser för olika former av kroppsmessage.

De thailändska kvinnorna förväntas vara tillgängliga för både klassisk thaimassage och sexuella tjänster under minst 12 timmar varje dag och de flesta förväntar ta emot minst fem sexköpande män varje dag. De talar sällan svenska eller engelska och bor ofta under mycket dåliga förhållanden antingen i de oseriösa messagesalongerna eller hos en landsmaninna som också är knuten till prostitutionsverksamheter. De har mycket sällan kontakt med det svenska samhället och deras närmsta umgängeskrets är uteslutande i den thailändska diasporan. Kvinnor träffas ofta i de thailändska tempel som finns i vissa regioner i Sverige eller på restauranger som serverar thailändsk mat.

Kvinnorna är oftast inte anställda på de oseriösa messagesalongerna. I stället förväntas de starta en enskild firma och därmed förväntas betala F-skatt för inkomsterna. Detta innebär att ägaren av den oseriösa messagesalongen inte är ansvarig för att betala arbetsgivaravgifter och kan undvika andra skyldigheter som arbetsgivare.

I de fall där kvinnor är anställda som massöser på de oseriösa messagesalongerna är deras inkomster mycket låga. Uppgifter från brottsoffer och information från polisutredningar visar att medelinkomsten för en kvinna som är anställd som massös oftast ligger mellan 8 000–10 000 kr/månad. Dessa inkomster kommer uteslutande från klassisk thaimassage och redovisas öppet i

⁸⁸ Se t.ex. Fallstudie 1 och Falu tingsrätts dom 2021-08-12 i mål nr B 1881–21.

messagesalongens bokföring och beskattas. Dessutom förväntas kvinnorna erbjuda och delta i sexuella handlingar med män som besöker messagesalongen för att köpa sexuella tjänster. Detta leder till att kvinnorna blir helt beroende av den som förestår eller äger den oseriösa messagesalongen både för sitt uppehålle och boende.

Kamerabevakning i oseriösa messagesalonger

EU:s allmänna dataskyddsförordning (GDPR) trädde i kraft i maj 2018. Det innebär att det nu finns gemensamma dataskyddsregler för alla företag som är verksamma i EU, oavsett var de har sitt säte. Ett av förordningens syften är att skydda enskildas grundläggande rättigheter och friheter, särskilt deras rätt till respekt för privat- och familjeliv.⁸⁹

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) är ansvarig för att granska att bestämmelserna i dataskyddsförordningen (GDPR)⁹⁰, brottsdatalagen (2018:1177), kamerabevakningslagen (2018:1200) och annan reglering på dataskyddsområdet följs.⁹¹

Enligt kamerabevakningslagen behöver inte privata företag söka tillstånd hos IMY för att kamerabevaka, men det måste finnas ett berättigat och faktiskt intresse för att kamerabevaka. Det kan t.ex. vara att förebygga, förhindra och utreda brott - men enbart om ägaren kan bevisa att platsen är brottsutsatt.⁹²

Alla verksamheter i Sverige måste följa kamerabevakningslagen och bestämmelserna i dataskyddsförordningen vid behandling av personuppgifter. Detta innebär bl.a. att en ägare av en verksamhet måste informera personen om att hennes eller hans personuppgifter samlas in, används eller behandlas, vad uppgifterna ska användas till och vem som ska ta del av uppgifterna.⁹³

Det finns bekräftade uppgifter från Polismyndighetens människohandelsgrupper, miljö- och hälsoinspektörer och Arbetsmiljöverkets inspektörer att

⁸⁹ EU:s allmänna dataskyddsförordning (GDPR): Länk: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=sv>

⁹⁰ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG. Länk: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>

⁹¹ Integritetsskyddsmyndigheten. Länk: <https://www.imy.se/>

⁹² Kamerabevakningslagen (2018:1200): https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kamerabevakningslag-20181200_sfs-2018-1200

⁹³ Lag (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2018218-med-kompletterande-bestammelser_sfs-2018-218

övervägande antalet oseriösa messagesalonger har installerat övervakningskameror. De flesta kameror är placerade så att föreståndaren eller ägaren kan bevaka entrén till messagesalongen och dess reception eller kassa. Eftersom många lokaler har liten yta är dessa utrymmen ofta också en del av den oseriösa messagesalongens personalutrymme och den enda vägen ut ur lokalen.

Dessutom förekommer det ofta att övervakningskameror är placerade i personalrum och i flera andra rum som också används som boende för de kvinnor som utnyttjas i de oseriösa messagesalongerna. Vid ett antal tillfällen har ägare eller föreståndare lämnat in klagomål till inspekterande myndigheter eller har anlänt i hast efter att ha sett via övervakningskameror att myndighetspersoner besökt den oseriösa messagesalongen. Det finns sällan information i lokalerna om att de är kamerabevakade.

Det är dock ovanligt att det finns kameror i behandlingsrummen, sannolikt eftersom de sexköpande männen inte skulle acceptera att bli övervakade och ägarna därmed skulle förlora inkomster.

Syftet med kamerabevakningen är inte alltid tydligt, men de ägare eller föreståndare som konfronterats menar att det är för kvinnornas säkerhet eftersom risken för rån eller våldsbrott kan vara stor. Det finns dock bekräftade misstankar om att kamerabevakning är ännu ett sätt att för ägarna att övervaka och kontrollera de kvinnor som utnyttjas i de oseriösa messagesalongerna. I de fall då övervakningsfilmer sparas kan dessa t.ex. användas som utpressning för att kvinnorna inte ska kontakta myndigheter eller frivilligorganisationer för att berätta om missförhållanden i de oseriösa messagesalongerna.

Vid samtal under projektperioden med intervjupersoner som arbetar på myndigheter som har ansvaret att inspektera t.ex. kroppsvårdsverksamheter framkom det stark kritik mot att IMY inte kontrollerar om lagstiftningen efterföljs och att IMY inte agerar i enskilda ärenden utan hellre genomför informationskampanjer inom olika branscher. En önskan om förtydligande av IMYs uppdrag framfördes också.

Narkotika och andra beroendeframkallande medel

Narkotikaförsäljning förekommer på vissa messagesalonger. Kvinnor erbjuds Ice (kristalliserat metamfetamin), Yaba (en blandning av metamfetamin och koffein) eller kokain för att öka deras uthållighet, och blir därför ofta beroende, vilket öppnar upp för en attraktiv marknad för illegala droger. Det finns misstankar om att thailändska och vietnamesiska kriminella nätverk, men också viss information om att svenska kriminella nätverk såsom motorcykelgäng, är ansvariga för tillverkning, distribution och försäljning av narkotikan.

Potenshöjande medel

Dessutom finns det information om att vissa föreståndare för oseriösa massagesalonger tillhandahåller illegalt eller legalt framställda medel såsom Sidegra⁹⁴ för att förbättra de sexköpande männens potens och uthållighet.

Illegala spelverksamheter, lotterier och utlåning av pengar till höga räntor

Under projektets gång har det framkommit att det förekommer illegal spelverksamhet på eller i anslutning till flera oseriösa massagesalonger, ofta om stora penningssummor. Några intervjupersoner har dessutom vittnat om att de förlorat pengar till föreståndare eller ägare av oseriösa massagesalonger på illegala spel och genom lotterier eller lånat pengar, vilket sin tur har lett till att de står i stor skuld till ägaren. Återbetalningen är ofta förenad med krav på betalning av skyhöga räntor, vilket tvingar kvinnorna in i en situation där de utnyttjas på de oseriösa massagesalongerna under en betydligt längre tid än planerat.⁹⁵

En gränsöverskridande kriminell marknad

Det förekommer bekräftade uppgifter om att det finns kluster av oseriösa massagesalonger som en eller flera personer står bakom och äger, ofta på olika orter.⁹⁶ Det finns också trovärdig information om att vissa kriminella individer äger ett större antal lokaler, som sedan hyrs ut i andra hand till föreståndare för oseriösa massagesalonger till ockerpriser. I ett rättsfall ägde den kvinnliga föreståndaren tretton massagesalonger på flera orter i Sverige.⁹⁷

Kvinnorna flyttas regelbundet mellan oseriösa massagesalonger i Sverige, men också över gränserna till Norge och Danmark. Den norska polisen rapporterar att en betydande andel av de thailändska kvinnor som utnyttjas genom prostitution i oseriösa massagesalonger eller som förestår oseriösa massagesalonger i Norge har svenskt uppehållstillstånd eller medborgarskap. Det finns information om att föreståndare av oseriösa massagesalonger säljer

⁹⁴ Ett anti-impotensmedel som framställs legalt i Thailand. Länk: <https://www.mims.com/thailand/drug/info/sidegra>

⁹⁵ Se t.ex. Fallstudie 1.

⁹⁶ Se t.ex. Fallstudie 1.

⁹⁷ Se t.ex. Värmlands tingsrätts dom 2021-07-16 i mål nr. B 1203–21. I detta fall förestod ägaren oseriösa massagesalonger i fyra svenska städer – Jönköping, Stockholm, Göteborg och Karlstad.

kvinnor mellan sig för att tillfredsställa sexköpande mäns önskemål om att få tillgång till en variation av kvinnor.⁹⁸

Polismyndigheterna i Danmark och Norge har kunnat konstatera att föreståndare eller ägare av oseriösa massagesalonger i Sverige har handlat med thailändska kvinnor som utnyttjas för prostitutionsändamål dvs. de har betalt stora summor för kvinnor som sedan förts från en massagesalong i t.ex. Sverige till en massagesalong i Norge, eller från Danmark till Sverige.⁹⁹

Ett typiskt exempel är när en ägare av en oseriös massagesalong i Sverige behöver ett tillskott av kvinnor som utför massage och sexuella tjänster. Hon kan vända sig till agenter i Thailand, till kriminella individer inom den thailändska diasporan i Sverige eller i andra länder inom EU för att få hjälp med rekryteringsprocessen.

Penningtvätt och utförsel av brottsvinster till andra länder

Enligt Europol kännetecknas den organiserade brottsligheten av en nätverksmiljö där samarbetet mellan brottslingar är flytande, systematiskt och med ett fokus på att tjäna pengar. Mer än 80 procent av de kriminella nätverk som är verksamma i EU använder lagliga företagsstrukturer för sin brottsliga verksamhet.

Omfattningen och komplexiteten av penningtvättverksamheten i EU har tidigare underskattats. Den grova och organiserade brottsligheten i EU är i grunden beroende av förmågan att tvätta stora mängder brottsvinster.

En av de viktigaste drivkrafterna för att kriminella individer och grupper startar oseriösa massagesalonger är just möjligheten att göra stora penningvinster. Idag är det relativt riskfritt att driva oseriösa massagesalonger i Sverige samtidigt som omkostnaderna är låga och vinsterna höga.¹⁰⁰ I vissa rättsfall har domstolarna beräknat minimivinster från koppleriverksamheter i oseriösa massagesalonger. I ett fall under 2021 kunde rätten konstatera att ägaren till de oseriösa massagesalongerna hade gjort en vinst på närmare 2 miljoner

⁹⁸ Intervjuer med representanter för Politiet i Norge.

⁹⁹ Information från Polismyndigheterna i Norge och Danmark.

¹⁰⁰ Kostnader innefattar t.ex. lokalhyra, massageutrustning, förbrukningsmaterial och andra kringkostnader. Eftersom de flesta kvinnor som utnyttjas i dessa oseriösa massagesalonger inte är anställda behöver ägarna oftast inte betala löner och arbetsgivaravgifter.

kronor.¹⁰¹ Det kan dock antas att de reella vinsterna från utnyttjande av thailändska kvinnor i prostitution i oseriösa massagesalonger är betydligt högre.

Majoriteten av vinsterna beskattas inte utan förs ut ur landet med olika legala och illegala metoder. Ett av de vanligaste sätten att omsätta vinsterna är att föra ut kontanter från Sverige till andra länder. Det är tillåtet att föra ut kontanta medel upp till €10 000 utan att anmäla utförseln till Tullverket.¹⁰² Det framkom under projektets gång att ägare av oseriösa massagesalonger använder betalda bulvaner för att föra ut pengar inom den tillåtna gränsen från Sverige till Thailand. Dessutom finns det bekräftade uppgifter om att anställda knutna till Thai Airways transporterar stora summor pengar från Stockholm till Bangkok.

Det finns dessutom bekräftad information om de flesta ägare av oseriösa massagesalonger omsätter sina vinster i dyra smycken, klockor, väskor, kläder och andra lyxkonsumtionsvaror som köps in i mindre nogräknade lyxbutiker i storstadsområdena (se också Fallstudie1 och 2). Genom att vinsterna omvandlas till konsumtionsvaror kan de på ett enkelt vis föras ut ur landet för att sedan säljas vidare till höga priser i ägarnas ursprungsländer såsom Thailand.

I de ärenden som rör oseriösa massagesalonger som granskats under projektperioden har granskningarna av ägarnas vinstkapital begränsats till Sverige. Vissa försök har gjorts att upprätta ett samarbete med rättsvårdande myndigheter i Thailand för att följa pengarnas gång från Sverige till Thailand. Dessa försök till samarbete har dock hitintills inte gett några resultat.

Covid-19-pandemins påverkan på verksamheterna i oseriösa massagesalonger i Sverige

Till skillnad från i länder som Tyskland, Nederländerna och Danmark så tvingades inte kroppsvårdsverksamheter såsom massagesalonger i Sverige stängas ner under Covid-19-pandemin.

Covid-19-pandemin påverkade resandet och migrationen från Thailand till Sverige, vilket återspeglas i att den demografiska spridningen av de kvinnor som utnyttjades i oseriösa massagesalonger under 2020–2021 skiftade från att vara nyligen inresta yngre kvinnor från Thailand till något äldre

¹⁰¹ Se t.ex. Värmlands tingsrätts dom 2021-07-16 i mål nr B-1203-21.

¹⁰² Med kontanta medel menas, förutom sedlar och mynt, även resecheckar, checkar, skuldebrev, investeringsguld och postanvisningar utan någon namngiven mottagare. Länk: <https://www.tullverket.se/privat/paresan/resa/resamedkontantamedel.4.78aa922815794d801e282.html>

thailändska kvinnor som redan hade uppehållstillstånd i Sverige eller svenskt medborgarskap.

7.4 Rekrytering av kvinnor från Thailand som utnyttjas i prostitution i Sverige – hur går det till?

I samband med att den ökande turismen från Sverige till Thailand på 1990-talet har invandringen av thailandsfödda personer till Sverige under de senaste femton åren tredubblats.

Ungefär 80 procent av de thailändska medborgare som migrerat till Sverige sedan 1990-talet är kvinnor. År 2021 bodde 35 377 kvinnor födda i Thailand i Sverige jämfört med 9732 män, dvs. 78,4 procent av thailandsfödda personer boende i Sverige var kvinnor.¹⁰³

Thailand är också ett av de viktigaste turistmålen för svenskar och Sverige är ett av de viktigaste destinationsländerna inom EU för thailändska kvinnor som tillfälligt migrerar för arbete eller söker sig till Sverige permanent för att bilda familj.

För att kvinnorna ska kunna resa till Sverige måste de ansöka om ett visum eller ett uppehållstillstånd (om de är släkt med ägaren eller hennes närmaste släktingar). Det är känt sedan länge att organiserade brottsnätverk i Thailand är viktiga producenter och leverantörer av förfalskade identitetshandlingar för offer för människohandel.¹⁰⁴

Uppehållstillstånd för anknytning

Den thailändska migrationen till Sverige drivs främst av s k äktenskapsmigration - thailändska kvinnor är den största gruppen kvinnor från andra länder som gifter sig med en svensk man (sedan 2008).¹⁰⁵

När det gäller kvinnor från Thailand som numera är föreståndare eller ägare av oseriösa messagesalonger i Sverige så har de allra flesta kommit till

¹⁰³ Statistiska centralbyrån, Utrikesfödda i Sverige (220408). Länk: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/utrikes-fodda/>

¹⁰⁴ Europol Organized Crime Threat Assessment (2011:28) s. 37. Länk: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/europol-organised-crime-threat-assessment-2011>

¹⁰⁵ Se t.ex. Webster, Natasha A. och Karen Haandrikman, "Thai women entrepreneurs in Sweden: Critical perspectives on migrant small businesses" (2017) 60 Women's Studies International Forum 17 och Webster, Natasha A. och Karen Haandrikman, "Thai women in Sweden: Victims or Participants?" (2016) 2:1 Social Science Asia 13-29.

Sverige genom anknytning genom äktenskap eller samboförhållande med en svenskfödd man.

När en kvinna som är medborgare i ett land utanför EU vill flytta till Sverige för att gifta sig eller bli sambo med en svensk man måste hon ansöka om ett uppehållstillstånd för anknytning. Ansökan måste göras utanför Sveriges gränser. Mannen måste vara svensk medborgare¹⁰⁶ och paret måste visa att de har en seriös relation.¹⁰⁷

Efter att den thailändska kvinnan lämnat in en ansökan om uppehållstillstånd för att leva tillsammans med en man i Sverige kommer mannen att kontaktas av Migrationsverkets representanter på ambassaden i Bangkok för att besvara ett formulär med frågor om relationen och hans möjligheter att uppfylla krav på försörjning.

Den svenske mannen måste visa att han kan försörja sig själv och den thailändska kvinnan som måste vara över 18 år genom arbete, a-kassa, sjukpenning, inkomstbaserad ålderspension eller förmögenhet. För 2022 är normalbeloppet 8 520 kronor för sammanlevande makar eller sambor. Han måste dessutom ha en bostad av tillräcklig storlek och standard för båda.¹⁰⁸ Ett uppehållstillstånd för anknytning till en person boende i Sverige gäller oftast i två år.

Under perioden 2013–2020 har 4 419 män varit referenter för anknytning till thailändska kvinnor som vid ansökningstillfället var över 18 år. Totalt 669 av kvinnorna ingick i en familjegrupp där det fanns ett eller fler barn registrerade.¹⁰⁹

Det finns flera andra förfaringssätt för att rekrytera och föra kvinnor som ska utnyttjas i prostitution i oseriösa messagesalonger till Sverige såsom genom ansökan om uppehållstillstånd för besök eller ansökan om besöksvisum.

¹⁰⁶ Eller ha permanent uppehållstillstånd. Länk: <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Flytta-till-nagon-i-Sverige/Planerar-att-gifta-dig-eller-bli-sambo.html>

¹⁰⁷ 5 kap. 3 och 3a §§, utlänningslag (2005:716).

¹⁰⁸ 5 kap. 3b § utlänningslag (2005:716).

¹⁰⁹ Migrationsverkets statistik.

Uppehållstillstånd för besök som varar mer än 90 dagar

Om kvinnan förväntas stanna i Sverige mer än 90 dagar (tre månader) ska hon ansöka om ett uppehållstillstånd för besök. För att få detta måste kvinnan kunna försörja sig under tiden hon vistas i Sverige.

Hon måste dessutom ha ett pass som är giltigt tre månader efter besökets slut och ha en returbiljett eller tillräckligt med egna medel för att kunna köpa en returbiljett.¹¹⁰

Under perioden 2013–2020 var 1881 män anknytningsreferenter för thailändska kvinnor som sökte uppehållstillstånd i Sverige för besök som varade mer än 90 dagar och vid ansökningstillfället var över 18 år. Totalt 140 av kvinnorna ingick i en familjegrupp där det fanns ett eller fler barn registrerade.¹¹¹

Visum för besök som varar kortare tid än 90 dagar

Om den thailändska kvinnan förväntas stanna i Sverige mindre än 90 dagar (vilket är vanligt när en föreståndare/ägare av en oseriös messagesalong rekryterar en kvinna som hon inte är släkt med) måste kvinnan ansöka om ett besöksvisum på ambassaden i Bangkok.

Under perioden 2013–2020 var 13 529 män referenter för visering för besök till thailändska kvinnor som vid ansökningstillfället var över 18 år. Totalt 1 295 av kvinnorna ingick i en familjegrupp där det fanns ett eller fler barn registrerade.¹¹²

Statistik från Migrationsverket 2013–2020

Under perioden 2013–2020 var 486 män i Sverige referenter för anknytning (äktenskap eller äktenskapsliknande förhållanden) till mer än en thailändsk kvinna som vid ansökningstillfället var över 18 år.

Antal anknytningar	Antal män
2	354
3	90

¹¹⁰ Länk: <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Besoka-Sverige.html>

¹¹¹ Migrationsverkets statistik.

¹¹² Som ovan.

4	30
5	10
6	0
7	2

Under perioden 2013–2020 var dessutom 122 män referenter för anknytning (uppehållstillstånd för besök) till mer än en thailändsk kvinna som vid ansökningstillfället var över 18 år.

Antal anknytningar	Antal män
2	99
3	17
4	2
5	4

Och slutligen, under samma period var 2536 män referenter för visering för besök (kortare tid än 3 månader) till mer än en thailändsk kvinna som vid ansökningstillfället var över 18 år.

Antal anknytningar	Antal män
2	1832
3	468
4	154
5	46
6	20
7	6
8	3

9	2
10	2

7.5 Danmark - ett gott exempel

Det är inte en helt ovanlig företeelse att vissa svenskfödda män vid flera tillfällen efter varandra hämtar kvinnor från Thailand till Sverige för att utnyttja dem på olika vis. Trots detta kan inte Migrationsverkets utredare ingripa eftersom de inte har behörighet att kontrollera Migrationsverkets centrala utlänningsdatabas huruvida en man som agerar som referent för en kvinna t.ex. från Thailand, tidigare har varit referent för flera andra kvinnor, även om det finns misstankar om brott.

I Danmark ser lagstiftningen annorlunda ut. Den danska polisen kan begära ut uppgifter från Udlændingestyrelsen om personer som har gett en ”visuminvitation” dvs. en inbjudan till någon från ett annat land för att besöka Danmark när ”det kan antas att upplysningen kan vara av väsentlig betydelse för myndighetens verksamhet eller för ett avgörande som myndigheten ska träffa.”¹¹³ Tröskeln för att använda Forvaltningslovens paragraf är dock hög.

Detta innebär att den danska polisen kan följa upp referenspersonerna och därmed har möjlighet att undersöka om det finns brottsnätverk som kan ligga bakom en organiserad människohandelsverksamhet.¹¹⁴

Till skillnad från Danmark så är det i Sverige endast Migrationsverkets beslutfattare som har behörighet att slå i den centrala utlänningsdatabasen för att hitta eventuella gärningspersoner. Den centrala utlänningsdatabasen ska användas restriktivt och bara i särskilda ärenden. I realiteten innebär det att dessa ärenden inte prioriteras.¹¹⁵

¹¹³ Se: 28 § Forvaltningsloven och 6 § Databeskyttelsesloven. Länk: <https://danske-love.dk/forvaltningsloven/28> och <https://danske-love.dk/databeskyttelsesloven/6>

¹¹⁴ Nationalt efterforskningscenter inom Rikspolitiet i Danmark genomförde ett projekt om oseriösa messagesalonger under samma tidsperiod som Projekt Människohandel. De konstaterade att mellan 2016 och 2020 hade 260 danskfödda män varit ”invitationspersoner” för kvinnor från Thailand som reste till Danmark. Av dessa hade 15 män varit referenter för fem eller fler kvinnor.

¹¹⁵ Intervjuer med representanter för Migrationsverket under projektperioden.

7.6 Handläggning av tillståndsärenden på svenska ambassaden i Bangkok

Som en konsekvens av den stora migrationen från Thailand är antalet ansökningar om visering eller uppehållstillstånd till Sverige periodvis mycket hög - under vissa perioder upp till 9 000 per år. Migrationsverket har därför placerat representanter på Sveriges ambassad i Bangkok som är ansvariga för att utfärda dessa tillstånd.

Tillståndsförfarandet bygger enbart på skriftliga inlagor från den sökande och eventuell referensperson i Sverige och inte som tidigare på personliga intervjuer med Migrationsverkets personal. Detta tillsammans med ett ständigt ökande antal ansökningar lämnar förfarandet öppet för missbruk.

Polismyndigheten har erhållit bred information om att oseriösa resebyråer i t.ex. Bangkok som samarbetar med kriminella grupper, hanterar hela processen för visumansökningar och reseplanering för thailändska människohandelsoffer till vissa medlemsländer inom EU och vidare till Sverige och de andra nordiska länderna.

Det finns bekräftad information att thailändska kvinnor som har blivit offer för människohandel till Sverige tvingats att låna stora summor pengar från kriminella för att kunna visa Migrationsverkets representanter att de har tillräckligt med medel för sitt uppehälle i Sverige och för återresan till Thailand. Detta innebär att kvinnorna, utöver att bli utnyttjade i prostitution och får en stor skuld till kriminella nätverk. De förväntas återbetala skulden så snart de har anlänt till Sverige. Skulden ökar ofta genom att de kriminella tar ut höga räntor.

Vissa kvinnor har tvingats låna pengar från en föreståndare eller ägare av en oseriös messagesalong för att kunna betala tillbaka sina skulder till de kriminella grupperna i Thailand och i Sverige.¹¹⁶ Ett aktuellt exempel rör en föreståndare av en oseriös messagesalong i Västra Götaland som lånade ut 150 000 kr till en kvinna som utnyttjades i prostitution i hennes verksamhet. Föreståndaren krävde att kvinnan återbetalade 225 000 kr, dvs. en ökning av skulden på 50 procent.

Ungern och i viss mån Polen har visat sig vara några av de viktigaste transitländerna för denna handel och handeln med kvinnor från Thailand. Det finns information om att thailändska kvinnor tvingas in i prostitution i Ungern bl.a.

¹¹⁶ Se också Fallstudie 1.

i megabordeller i Budapest innan de förs vidare till Sverige och till de andra nordiska länderna.

Migrationsverket är en av få svenska myndigheter som har ett formellt uppdrag att arbeta mot människohandel.¹¹⁷ Migrationsverkets viktigaste del i det arbetet är att upptäcka misstänkta offer för människohandel och anmäla misstankarna till berörda myndigheter som polis och socialtjänst. Myndigheten fattar dessutom beslut om tidsbegränsade uppehållstillstånd för brottsoffer och andra bevispersoner efter ansökan från en förundersökningsledare.

En rapport från Riksrevisionsverket som kom i april 2021 konstaterade att det fanns brister i Migrationsverkets handläggning av anknytningsärenden. Särskilt allvarliga är bristerna när det gäller Migrationsverkets och utlandsmyndigheternas arbete att klarlägga identiteten på den sökande, där utlandsmyndigheterna bistår Migrationsverket.

Dessa brister kan få allvarliga konsekvenser för de ansökande bl.a. genom att kvinnor riskerar att falla offer för skenäkenskap och människohandel för sexuella eller andra ändamål.¹¹⁸

Riksrevisionsverket konstaterade också i sin rapport att Migrationsverkets metod för uppföljning av anknytningsärenden har för stora brister för att myndigheten ska kunna använda den för att mäta den rättsliga kvaliteten i handläggningen.¹¹⁹

7.7 Hantering av anknytningsärenden i andra länder

Till skillnad från det svenska systemet för anknytnings- och turistvisumansökningar, genomför t.ex. Australien, Tyskland och USA alltid personliga intervjuer med de som ansöker och de som är referenspersoner. Detta system ökar möjligheterna för att snabbt avslöja situationer där kvinnor antas komma att utnyttjas av enskilda individer eller organiserade brottsnätverk i transit- och destinationsländer. Dessutom har vissa länder så kallade ”follow-up programs” dvs. det görs en uppföljning genom personliga intervjuer med de

¹¹⁷ Förordning (2019:502) med instruktion för Migrationsverket.

¹¹⁸ Riksrevisionsverket, Att komma till Sverige som anhörig-rättssäkerheten i anknytningsärenden (RiR 2021:9), ss. 6 och 9. Länk: https://www.riksrevisionen.se/download/18.6600616c178c282287592ed9/1618579031834/RiR%202021_09%20Anpassad.pdf

¹¹⁹ Se ovan, fotnot 118.

kvinnor som rest in i landet på anknytningsvisum för att tillse att de inte har hamnat i en utnyttjande situation.¹²⁰

7.8 Samarbete mellan svenskfödda män och kriminella ansvariga för handel med thailändska kvinnor till Sverige

Det finns bekräftade uppgifter om att svenskfödda män erhållit betalning från kriminella individer för att agera som referenter för kvinnor från Thailand i migrationsärenden eller för att gifta sig med för dem okända kvinnor t.ex. från Thailand för att de i sin tur ska kunna ansöka om anknytningsvisum.¹²¹ Vid ankomsten till Sverige har de svenskfödda männen och kvinnorna från Thailand begränsad eller ingen kontakt.

Det finns också information om att vissa restauranter eller nattklubbar i de större städerna i Sverige agerar som "äktenskapsförmedlare" mellan svenskfödda män och thailändska kvinnor som utnyttjas i prostitution i oseriösa messagesalonger och som kommit till Sverige på turistvisum. Männen och kvinnorna träffas på restaurangerna med ändamålet att de snabbt ska gifta sig eller flytta samman så att kvinnan kan återkomma till Sverige för att utnyttjas under längre tid i oseriösa messagesalonger.

Även i dessa fall finns det information om att männen erhåller betydande summor pengar från agenter eller t.ex. från föreståndare av oseriösa messagesalonger.

7.8.1 Svenskfödda mäns multiexploatering av thailändska kvinnor

Det förekommer alltför ofta att svenska män med oseriösa avsikter utnyttjar kvinnor från bl.a. Thailand ekonomiskt, sexuellt och i hushållsarbete, samt i prostitution i oseriösa messagesalonger. I många fall har svenskfödda män

¹²⁰ Se t.ex. intervju med anonym anställd på ambassad i Thailand i februari 2021 samt annan bekräftad information.

¹²¹ Intervjuer med initierade under projektperioden.

satt i system att bjuda in thailändska kvinnor till Sverige för kortare eller längre perioder för att utnyttja dem på olika sätt.¹²²

För vissa thailändska kvinnor som är sammanboende eller gifta med svenska män kan livet i Sverige innebära ett dubbelförtryck. I intervjuer med thailändska kvinnor som utnyttjats prostitution i oseriösa massagesalonger framkom det att de svenska männen ofta förväntade sig att de skulle stå för allt hushållsarbete, vara tillgängliga för sexuellt umgänge *on demand*, och i vissa fall dessutom fungera som barnvakt för mannens barn från tidigare förhållanden.¹²³

Det är också alltför vanligt att de svenskfödda männen utövar fysiskt, sexuellt och psykiskt våld mot kvinnorna. I vissa fall har de svenska männen dessutom utnyttjat och kontrollerat kvinnorna ekonomiskt. Kvinnorna förväntas lämna över sina inkomster från prostitutionen i de oseriösa massagesalongerna till männen.

Dessutom har vissa svenskfödda män utnyttjat kvinnors kreditvärdighet genom att t.ex. ta ut banklån för stora summor i kvinnornas namn. Efter en tid har männen skilt sig från kvinnorna och lämnat dem med stora skulder. Skulder som gör att kvinnorna blir ytterligare beroende av föreståndarna i de oseriösa massagesalongerna och tvingas vara kvar i prostitution under lång tid.

7.9 Risk för utvisning av kvinnor som utnyttjats i oseriösa massagesalonger

En kvinna från t.ex. Thailand kan flytta till Sverige efter att Migrationsverket beviljat henne ett tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av anknytning till en svensk man. Ett sådant uppehållstillstånd prövas oftast efter två år. Om förhållandet består efter två år kan kvinnan beviljas ett permanent uppehållstillstånd.

Om förhållandet tar slut under tvåårsperioden är huvudregeln att kvinnan ska utvisas ur Sverige.¹²⁴ Hon kan dock få ett förlängt uppehållstillstånd om hon

¹²² ThaiWISE/Jutathorn Pravattiyagul, Domestic Violence against Thai Women in Sweden: Victims' Perspectives and Experiences 2020 Report (November 2020). Länk: <https://www.thaiwise.se/wp-content/uploads/2021/01/ThaiWISE-Domestic-Violence-against-Thai-Women-in-Sweden-27.11.20.pdf>

¹²³ Intervju med thailändsk kvinna som varit offer för människohandel för sexuella ändamål.

¹²⁴ Enligt 8 kap. 6 och 16 §§ utlänningslag (2005:716). Länk: <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Flytta-till-nagon-i-Sverige/Till-dig-som-kommit-till-Sverige-pa-grund-av-anknytning-och-behandlas-illa.html>

har en anknytning till Sverige så som en ny partner, ett barn som bor i Sverige eller ett arbete. Dessutom kan kvinnan få förlängt uppehållstillstånd om förhållandet tog slut eftersom hon eller hennes barn blivit utsatt för våld eller annan allvarlig kränkning av mannen. Kvinnan måste kunna bevisa att hon varit i ett seriöst och icke kortvarigt förhållande med mannen samt sannolikheten att kränkningarna faktiskt ägt rum. Förlängningen gäller dock högst i högst 13 månader.¹²⁵

Det finns bekräftad information att många män utnyttjar den s.k. två-årsregeln för att kontrollera kvinnor och begränsa deras fysiska och ekonomiska autonomi. Det kan också innebära kvinnor stannar kvar hos män som utövar våld och kränkningar mot dem tills de kan få sitt permanenta uppehållstillstånd eftersom de saknar kunskap om sina rättigheter och har få kontakter utöver den thailändska diasporan i det svenska samhället.

En kvinna som intervjuades under projektperioden berättade att hon hade haft ett förhållande med en svenskfödd man som hon hade träffat på en oseriös messagesalong. De flyttade samman. Kvinnan förväntades att ta hand om hans barn från ett tidigare förhållande, sköta hem och matlagning samtidigt som hon utnyttjades i prostitution i flera oseriösa messagesalonger i Sverige och Norge.

Mannen tog banklån för höga summor i kvinnans namn, handlade dyra konsumtionsvaror där han använde hennes kontouppgifter och han ansökte också om kreditkort i hennes namn, som han sedan utnyttjade för egen vinning. Dessutom tog han ifrån kvinnan alla hennes inkomster. Efter mindre än två år avslutade han förhållandet. Det visade sig senare att han hade bjudit in en annan thailändsk kvinna till Sverige som han flyttade samman med. Den första kvinnan blev därmed bostadslös och hölls ansvarig för alla skulder till banker och kreditföretag med sammanlagt över en miljon kronor. Hennes rätt att vistas i Sverige ifrågasattes också.¹²⁶

7.9.1 ”Brottsoffer - inte brottsling”

Enligt nuvarande reglering omfattas människohandelsoffer och andra bevispersoner såsom i koppleriärenden som inte är svenska medborgare av ett

¹²⁵ Enligt 5 kap. 16 § utlänningslag (2005:716). Se också: <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Flytta-till-nagon-i-Sverige/Forlanga-tillstand/Om-forhallandet-tar-slut.html>

¹²⁶ Intervju med brottsoffer under projektperioden.

heltäckande skydd i de fall där det behövs för att en förundersökning i brottmål ska kunna genomföras.¹²⁷

I EU:s människohandelsdirektiv understryks det att medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att brottsoffer får hjälp och stöd före, under och en lämplig tid efter de straffrättsliga förfarandena så att de kan utöva sina rättigheter.¹²⁸ Nödvändiga åtgärder ska vidtas oavsett om brottsoffret är villigt att samarbeta under rättprocessen. Trots dessa tydliga krav på brottsofferstöd kan brottsoffer som är tredjelandsmedborgare och som inte vill eller kan samarbeta i vissa fall avvisas med stöd av utlänningslagen (2005:716) till det land i EU där de har uppehållstillstånd.¹²⁹

Dessutom riskerar en kvinna som är tredjelandsmedborgare och som utnyttjas i prostitution t.ex. i oseriösa messagesalonger att avvisas om det kan antas att hon ”under vistelsen i Sverige inte kommer att försörja sig på ett ärligt sätt.”

¹³⁰ Även i detta fall står svensk lagstiftning i strid med EU:s bindande regler.

I EU:s brottsofferdirektiv ställs det krav på att medlemsländerna garanterar att de personer som har fallit offer för brott behandlas med respekt och erbjuds lämpligt skydd och stöd samt ges tillgång till rättslig prövning.¹³¹ Utvisning eller avvisning utan att ha fått tillgång till rättslig prövning strider mot rättsstatens grundprinciper, Sveriges internationella åtagande rörande mänskliga rättigheter samt mot EU:s bindande regler rörande människohandel.

I Sverige är prostitution inte olagligt. Det är dock brottsligt att köpa sexuella tjänster, utnyttja ett barn genom köp av sexuell handling samt att handla med människor för sexuella ändamål eller att utsätta dem för koppleribrott.

I 1998 års Kvinnofridsproposition konstaterades det att ”även om prostitution inte är en önskvärd samhällsföreteelse så är det inte rimligt att också

¹²⁷ Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd kan också beviljas en utlänning som vistas här om det behövs för att huvudförhandling i brottmål ska kunna genomföras.

¹²⁸ Se artikel 11 i EU:s människohandelsdirektiv.

¹²⁹ Om en person har sökt asyl i ett annat EU-land eller har uppehållstillstånd i ett annat EU-land, ska hon eller han avvisas till detta land enligt den s.k. Dublinförordningen, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 604/2013 av den 26 juni 2013 om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en ansökan om internationellt skydd som en tredjelandsmedborgare eller en statslös person har lämnat in i någon medlemsstat.

¹³⁰ Enligt 8 kap. 3 § första stycket punkt 2 utlänningslag (2005:716).

¹³¹ Se artikel 1 i EU:s människohandelsdirektiv.

kriminalisera den som...är den svagare parten som utnyttjas av andra som vill tillfredsställa sin egen sexualdrift.”¹³²

Propositionen ledde till att ett förbud mot köp av sexuell tjänst infördes den 1 januari 1999 och att de som utsätts för prostitution fick rätt till stöd, skydd och längre fram möjlighet att ansöka om tillfälliga uppehållstillstånd.

Utvärderingar av och intervjuer med sexköpande män under projektperioden visar att förbudet mot köp av sexuell tjänst har en avskräckande effekt. Lagstiftningen har ett starkt stöd i Sverige bland allmänheten och har medfört betydande positiva attitydförändringar. Lagstiftningen fungerar också som ett hinder mot etablering i Sverige av större organiserade brottsnätverk som handlar med människor för sexuella ändamål. Ett förbud mot köp av sexuell tjänst har således såväl normativa som direkta effekter.

Lagstiftningens yttersta syfte är att skydda både individens och samhällets intressen. Köp av sexuell tjänst därför är ett brott, inte bara mot de berörda individerna, utan också mot den allmänna ordningen och samhället i stort.

I Sverige är det sedan många år en självklarhet att prostitution ses som en allvarlig form av mäns våld mot kvinnor och andra. Det är också självklart att de som utnyttjas i prostitution ska ses som offer med alla de rättigheter som de kan åtnjuta. I regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor från 2016 betonas vikten av att ge ett starkare skydd för våldsutsatta kvinnor och barn, som inkluderar de som utnyttjas i prostitution och människohandel för sexuella ändamål.¹³³

7.9.2 Reaktion på förslag till utredning av ”bristande vandel” som grund för utvisning av personer som utnyttjas i prostitution

I oktober 2022 skriver svenska kvinnoorganisationer i ett svar på den nytilträdde regeringens förslag om tillsättning av en utredning för att ”analysera förutsättningarna att återinföra möjligheten att utvisa utlänningar av bristande vandel” såsom prostitution¹³⁴ att ”våldsutsatthet läggs som grund för utvisning är orimligt. Orden ’bristande vandel’ bör aldrig användas för kvinnor

¹³² Kvinnofrid (1997/98:55) ss. 104-105.

¹³³ Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (2016). Länk: <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/fakta-om-jamstalldhet/nationell-strategi-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor/>

¹³⁴ Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige (14 oktober 2022) s. 37. Länk: <https://moderaterna.se/nyhet/overenskommelseforsverige/>

vars kroppar säljs och utnyttjas, snarare bör det beskriva de män som väljer att begå dessa våldshandlingar.”¹³⁵

En generell princip som ligger till grund för Polismyndighetens arbete för att förebygga och bekämpa människohandel och relaterade brott är:

Om en person som uppehåller sig i Sverige utan föreskrivet tillstånd och därigenom misstänks för brott mot utlänningslagen, bedöms kunna vara utsatt för människohandel eller människoexploatering ska utredning av människohandels eller -exploateringsbrottet ha företräde framför utredning och verkställighet av brottet mot utlänningslagen.

I 23 kap. 1 § rättegångsbalken (1942:740) föreskrivs att en förundersökning ska inledas så snart det av angivelse eller annat skäl finns anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har begåtts.

Fler förundersökningar skulle kunna inledas om personer som misstänks vara offer för människohandel erbjöds adekvat hjälp och skydd utan krav på att en förundersökning har inletts. Likaså skulle fler offer kunna delta i rättsprocessen om till exempel uppehållstillstånd för medföljande barn till bevispersoner kunde utfärdas.

¹³⁵ “Utvisa prostituerade är att straffa brottsoffren” Aftonbladet (17 oktober 2022), <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/MoonM0/kvinnogrunder-utvisa-prostituerade-ar-att-straffa-offren>

8 Sexköpande mäns kriminalitet kopplat till oseriösa messagesalonger

Till skillnad från de män som köper sexuella tjänster i andrahandslägenheter¹³⁶ är den absoluta majoriteten av de män som köper sexuella tjänster i oseriösa messagesalonger svenskfödda med svenskt medborgarskap och i åldrarna mellan 20 – 60+ år med en medelålder kring 40 år. Deras ekonomiska bakgrund varierar stort, men rapporter från polisregionerna visar att det finns en övervikt av studenter och män med låg- eller medelklassbakgrund.

8.1 Sexköpande mäns attityder till kvinnor som utnyttjas i oseriösa messagesalonger

Projektteamet genomförde intervjuer med män som köper sexuella tjänster under projektperioden. Dessa visar att de män som köper sexuella tjänster i oseriösa messagesalonger är väl medvetna om att kvinnorna som utnyttjas i messagesalongerna inte deltar i prostitution frivilligt, men låter inte denna kunskap hindra dem från att köpa sexuella tjänster.

Intervjuerna visar att männens tröskel för att besöka en messagesalong och där begära en sexuell tjänst är låg och att de finner spänning i att testa huruvida köp av sexuella tjänster accepteras på de messagesalonger som de besöker. De menar dock att det är mycket sällan som de får ett nej när de kräver t.ex. en "happy ending," men även fullbordat samlag.

8.2 Sexköpande mäns användning av pornografi

Folkhälsomyndighetens senaste befolkningsundersökning visar att 72 procent av män över 18 år har någon gång använt pornografi.¹³⁷

Samtliga män som intervjuades inom ramen för projektet uppgav att de förbereder sina köp av sexuella tjänster genom att besöka pornografisidor på nätet, ofta med innehåll som visar dominans och våld mot kvinnor och dessutom genom att använda pornografiskt material i anslutning till det planerade köpet av en sexuell tjänst.

¹³⁶ Majoriteten av de män som beställer sexuella tjänster på nätet är, enligt polisregionerna, yngre, utländskfödda män.

¹³⁷ Se ovan: Folkhälsomyndighetens rapport från 2017.

Pornografiskt material som innehåller rasistiska och könsstereotypiska inslag är vanligt och populärt bland sexköpande män.¹³⁸ Internationella studier rörande män som köper sexuella tjänster visar likande resultat.

8.3 Tillvägagångssätt

Många av männen gör spontanbesök på messagesalonger för att köpa sexuella tjänster t.ex. när de går genom stadskärnan för att uträtta ärenden eller på väg hem från arbetet.

Vissa män planerar dock noga sina besök på en oseriös messagesalong. De studerar nätbaserade annonssidor såsom Thaimassageguiden¹³⁹ och besöker också fora där sexköpande män utbyter erfarenheter om oseriösa messagesalonger och skriver recensioner av kvinnor som där utnyttjas i prostitution. Vissa kvinnor marknadsförs dessutom på dejtingsajt eller genom dejtingappar såsom Badoo¹⁴⁰ eller Bumble¹⁴¹ samt på öppna fora på sociala medier.

Sexköpande män rekommenderar också vänner, genom ”mun-till-mun-metoden,” om messagesalonger där det är möjligt att köpa sexuella tjänster. De flesta män uttrycker att de är ”stamkunder” på en eller flera oseriösa messagesalonger.

8.3.1 Dubbelswishning som betalning för köp av sexuell tjänst

Betalningar sker oftast genom att den sexköpande mannen betalar med kort eller swishar en bestämd summa till föreståndaren för en klassisk thaimassage. Sen swishar han ytterligare mellan 400 och 500 kr för en ”happy ending” och högre summor för andra sexuella handlingar till den kvinnan som han utnyttjar.¹⁴²

¹³⁸ Se t.ex. Ekberg, Gunilla S. et al, A Snapshot Study on the Prevalence, Laws, Policies and Practices regarding Prostitution and Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation in Belgium: Final Report (SORBUS Research, 2016).

¹³⁹ Se: <https://www.thaimassageguiden.se/>

¹⁴⁰ Badoo är en dejtingapp och webbsida som är lanserad i ett stort antal länder och finns på över 40 språk. Länk: <https://badoo.com/sv/>

¹⁴¹ Bumble är ett dejtingapp och webbsida där ”tjejen tar första steget till kontakt.” Länk: <https://bumble.com/sv/>

¹⁴² En massage med ”happy ending” börjar med en vanlig massage av hela kroppen men avslutas med en erotisk massage.

Det framkom i intervjuer under projekttiden med både sexköpande män och brottsoffer, samt från polisutredningar att verksamheten i många messagesalonger och därmed den ekonomiska vinsten är helt beroende av män som köper sexuella tjänster. De flesta oseriösa messagesalonger har få kunder som betalar för klassisk thaimassage. Om en kund önskar en klassisk thaimassage eller om kunden är en kvinna meddelar föreståndaren att det tyvärr inte finns några lediga tider.

8.3.2 Friskvårdsbidrag som betalning för köp av sexuell tjänst

Under det senare 1990-talet ökade sjukskrivningarna och samhällskostnaderna för dessa radikalt. Detta ledde till en omfattande samhällsdebatt och att en särskild utredare tillsattes som skulle utarbeta en samlad handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet.¹⁴³

Utredningen konstaterade i sitt förslag till handlingsplan att det är ”i samspelet mellan individen och arbetsplatsen som ohälsa kan bekämpas och ett hälsosamt arbetsliv kan utvecklas. Framtidens arbetsliv måste utformas med hänsyn till individens möjligheter och med ett för den enskilde och arbetsgivaren gemensamt ansvar för ett arbete som är så utformat att medarbetaren orkar arbetstiden och arbetsåren ut.”¹⁴⁴

Detta ledde till diskussioner mellan arbetsmarknadens parter och regeringen för att hitta lösningar med resultatet att vissa arbetsgivare började satsa på förebyggande friskvård för sina arbetstagare. I dag finns ingen lagstiftad eller centralt kollektivavtalad skyldighet för arbetsgivare att erbjuda friskvårdsförmåner, men många arbetsgivare ger sina anställda möjligheter att ansöka om friskvårdsbidrag. Bidraget, som idag är upp till 5 000 kr, är skattefritt för arbetstagaren och avdragsgillt för arbetsgivaren och innefattar en stor mängd olika aktiviteter.

Det är dock upp till arbetsgivaren att bestämma om den vill erbjuda sina anställda friskvårdsbidrag. Det är också upp till arbetsgivaren att bestämma vilka aktiviteter som den vill godkänna. En anställd kan aldrig kräva att arbetsgivaren ska godkänna en viss aktivitet. Möjligheten att ansöka om

¹⁴³ Kommittédirektiv (dir. 2000:92) Handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet (7 december 2000). Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/kommittedirektiv/handlingsplan-for-okad-halsa-i-arbetslivet_GOB192

¹⁴⁴ En handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet (SOU 2002:5). Länk: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2002/01/sou-20025/>

friskvårdsbidrag för massage tillkom först senare och får inte kosta mer än 1 000 kr per tillfälle.¹⁴⁵

I intervjuer med personalansvariga inom vissa företag och myndigheter som projektteamet genomförde under projektperioden framkom det att vissa manliga anställda hade ansökt om friskvårdsbidrag för betalning av massage på massagesalonger som visade sig vara oseriösa. Ansvariga uttryckte misstanke om att vissa av dessa friskvårdsbidrag användes för att betala för köp av sexuella tjänster, men fann det svårt att belägga.

Under 2022 kunde polisen i polisregion Väst dessutom konstatera att många män i Göteborg besöker oseriösa thaimassagesalonger på lunchrasten för att köpa sexuella tjänster och att det, i vissa fall, kan ha varit männens arbetsplatser som genom friskvårdsbidrag för massage har betalat för köpen av sexuella tjänster.

¹⁴⁵ Skatteverket, Personalvårdsförmån, motion och friskvård. Länk: <https://www.skatteverket.se/privat/skatter/arbeteochinkomst/formaner/personalvardmotionochfriskvard.4.7459477810df5bccdd4800014540.html>

9 Fastighetsägares, hyresvärdars och hyresgästers ansvar för uthyrning av lokal till prostitutionens verksamheter

De allra flesta ägare av oseriösa massagesalonger hyr eller äger lokaler i kommunala eller privatägda hyreshus eller i bostadsrättsföreningar. Lokaler är sällan anpassade för ändamålet.

9.1 Fastighetsägare och hyresvärdar

Enligt brottsbalken ska en person som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet fått veta att lägenheten helt eller till väsentlig del används för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning och inte gör vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat verksamheten och dömas till ansvar enligt första stycket.¹⁴⁶

Detta innebär att en fastighetsägare eller hyresvärd som får veta att en lägenhet som han eller hon upplåtit väsentligen används för prostitution, är skyldig att förebygga sådan verksamhet genom att verka för att hyresförhållandet upphör. Om hyresvärden inte agerar och prostitutionens verksamheten i lägenheten eller lokalen fortsätter kan han eller hon åtalas och dömas för koppleri.

Den delen av koppleribrottet som rör fastighetsägares ansvar kom till genom 1977 års prostitutionens utredning. Orsaken till tillägget var att ett större antal fastighetsägare (som kallades ”hyreshallickar” i betänkandet) hyrde ut lokaler till enskilda kvinnor som utnyttjades i prostitution, till massageinstitut eller till sexklubbar och tog procent av inkomsterna – eller själva bjöd in kriminella att starta sexklubbar i deras fastigheter mot betalning.¹⁴⁷

9.2 Prostitutionens verksamhet i lägenhet som är huvudsaklig bostad

Under Jordabalken kan en hyresgäst förlora sin hyresrätt om lägenheten används eller upplåtes för prostitutionens verksamhet. Samma sak gäller i de fall en andrahandshyresgäst använder lägenheten för koppleriverksamhet och

¹⁴⁶ Se: 6 kap. 9 § brottsbalk (1962:700).

¹⁴⁷ Prostitutionen i Sverige: Bakgrund och åtgärder (SOU 1981:71) ss. 83 ff. Länk: <https://fi-ledn.com/ljdBas5OJsrLJOq6KhtBYC4/forarbeten/sou/1981/sou-1981-71.pdf>

förstahandshyresgästen har vetskap om prostitutionsverksamheten men inte agerar för att avhysa andrahandshyresgästen.

Det är viktigt att understryka att det måste röra sig om ett ”icke tillfälligt, systematiskt nyttjande för brottslig verksamhet.” Grunden för förverkande är att lägenheten är en förutsättning för brottsligheten.¹⁴⁸

När hyresvärden får vetskap om att en lägenhet används för prostitutionsverksamhet kan hyresgästen sägas upp i förtid, men inom två månader från det att hyresvärden eller förstahandshyresgästen fick kännedom om att det pågick prostitution i lägenheten.

Även när en lägenhet används för prostitution utan att koppleriverksamhet förekommer kan hyresrätten förverkas. Prostitutionen ska dock vara av en viss omfattning. Bestämmelsen är inte tillämplig i de fall där en person i prostitution till största delen använder lägenheten som sin bostad.¹⁴⁹

9.3 Polisens arbetsmetoder rörande prostitutionsverksamheter i lägenhet och lokal

Det bör först understrykas att polisen inte prioriterar att lagsöka enskilda kvinnor eller andra som utövar prostitutionsverksamhet i egen regi i egen lägenhet. I Sverige betraktas de som utnyttjas i prostitution som brottsoffer och är inte kriminaliserade. Är personen som utnyttjas i prostitution under 18 år kopplas de sociala myndigheterna in.

9.3.1 Hyresgäst som utövar prostitution i egen lägenhet och regi

När polisen får information om att någon prostituerats i sin egen lägenhet kontaktas hyresgästen med information om koppleribrottet och uppmanas att se till lägenheten inte används för detta ändamål. Endast om hon eller han - efter en rimlig tid och efter att ha informerats om sitt ansvar - inte hörsammar uppmaningen om att upphöra med verksamheten, kan polisen inleda en utredning om koppleri.

¹⁴⁸ Hyresrättens förverkande 12 kap. 42 § punkt 12 jordabalk (1970:994).

¹⁴⁹ Se t.ex. Bengtsson, Bertil, Jordabalk (1970:994): Lagkommentar (Karnov 220614) (Juno).

9.3.2 Hyresgäst som förmedlar prostitution i hyrd lokal

En arbetsmetod, som har använts i vissa polisregioner, går ut på att polisen inleder en spaningsinsats mot en massagesalong i vilken det misstänks att prostitutionsverksamhet bedrivs. En manlig polis besöker massagesalongen anonymt med syftet att samla bevis för att prostitution förekommer i lokalen. Besöket görs utan att informera ägaren eller föreståndaren om att han är polisanställd. Polisen betalar för en massage som omedelbart avslutas om han erbjuds en sexuell tjänst. Därefter hålls vittnesförhör med de kvinnor som utnyttjas i prostitution samt förhör med män som köpt sexuella tjänster i den oseriösa massagesalongen för att styrka att brottslig verksamhet begås i lokalen.

Efter genomförd spaningsinsats skickar polisen en skrivelse till fastighetsägaren där dennes skyldigheter delges med information om att en anmälan om koppleri kan komma att göras med fastighetsägaren som misstänkt i det fall att fastighetsägare underlåter att vidta åtgärder om uppsägning av hyresgästens hyreskontrakt. Dessutom bjuds fastighetsägaren in till ett informationsmöte med polisen för att diskutera dennes skyldigheter och möjliga lösningar.

9.3.3 Vissa utmaningar med polisens arbetsmetod

Enligt 23 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken ska en förundersökning inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats. Gränsen för när förundersökning ska inledas har satts lågt men det måste finnas en i någon mån preciserad misstanke om ett konkret brott. Misstanken kan dock vara vag och gärningsmannen kan vara okänd.

Kravet på att ”det finns anledning att anta brott” bör vara uppfyllt beträffande brottet koppleri för att polisen ska kunna uppge för hyresvärden att det förekommer prostitution i lokalen. Detta krav måste vara uppfyllt för att kunna kräva att hyresvärden i förlängningen ska säga upp hyresavtalet. För att kunna hålla ett förhör med hyresvärden samt delge denne information om att prostitution förekommer i lokalen måste en förundersökning ha inletts eftersom brottet faller under allmänt åtal.

Enligt 18 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) så gäller sekretess för uppgift som hänför sig till förundersökning i bl.a. brottmål, om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs. Det finns därför inte stöd i sekretesslagstiftningen att lämna ut sekretessbelagda uppgifter till enskilda personer, såsom hyresvärdar.

Enligt 35 kap. 1 § p 1 i offentlighets- och sekretesslagstiftningen så gäller dessutom sekretess för uppgift om en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men och uppgiften förekommer i förundersökning i brottmål. Sekretess till skydd för de enskilda kvinnorna som utnyttjas i prostitution i en oseriös massagesalong hindrar således att polisen lämnar information till hyresvärderna om att det bedrivs prostitutionsverksamhet i dennes lokaler.

Erfarenheter visar att de flesta fastighetsägare är seriösa och villiga att bistå polisen i det brottsbekämpande arbetet. Ändamålet med arbetet för att avslöja prostitutionsverksamheter i lokaler och lägenheter är att skapa ett positivt klimat som gör att fastighetsägare vänder sig till polisen när t.ex. de misstänker att oseriös verksamhet pågår i deras lokaler.

Ändamålet med koppleribrottet är inte i första hand att komma åt fastighetsägare eller förstahandshyresgäster som hyr ut lokaler för t.ex. massagesalonger, men är omedvetna om att det förekommer prostitution. Koppleribrottets fokus ska ligga på oseriösa fastighetsägare och förstahandshyresgäster och de som organiserar prostitutionsverksamheter i dessa lokaler.

9.3.4 Rättsfall rörande uppsägning av hyresavtal – ett gott exempel

Den 30 september 2019 sade Helsingborgshem AB upp ett hyresavtal med en thaimassagesalong i Helsingborg för utflyttning senast den 31 augusti 2020. Hyresgästen flyttade dock inte ut förrän i slutet av augusti 2020.

Som grund för uppsägningen angav Helsingborgshem att affärsrelationen var skadad och förtroendet förbrukat grundat på information som framkommit vid en tillsynsinspektion av lokalen som gjorde i samverkan mellan Miljöförvaltningen, Skatteverket och Polismyndigheten.

Tillsynen visade att det rådde stora hygieniska brister i lokalen och att den troligtvis användes för boende. Vid tillsynsbesöket upphittades också använda och oanvända kondomer vilket tydde på att det förekom prostitution i lokalen. Efter inspektionen förbjöd Miljönämnden boende i lokalen mot vite. Massagesalongens ägare överklagade beslutet till Hyresnämnden, men förlorade.

Bolagets ställföreträdare gick vidare till tingsrätten med sin klagan. Hon förnekade att det bott någon i lokalen eller att det bedrivits prostitution där. Hon yrkade därför bl.a. på ett förpliktigande för Helsingborgshem att i första hand

ersätta henne för den förlust som företaget gjort på grund av en obefogad uppsägning av lokalen.

Tingsrätten ansåg att fynden av kondomer i lokalen vid Miljöförvaltningens inspektion med styrka talade för att sexuella tjänster erbjudits i lokalen. Helsingborgshem hade därför befogad anledning att säga upp avtalet eftersom Bolaget åsidosatt sina förpliktelser i så hög grad att det inte skäligen kunde fordras att hyresvärden skulle förlänga hyresförhållandet. Bolagets anspråk ogillades och Bolaget förpliktigades därför att utge ersättning till Helsingborgshem för uppkomna rättegångskostnader.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Helsingborgs tingsrätts dom 2021-05-26 i mål nr T 6766–20.

10 Regelverk för etablering och drift av massageverksamheter

Sedan 2008 krävs det inga tillstånd för att öppna och driva massageverksamheter i Sverige och ägarna har inte heller någon anmälningsskyldighet.¹⁵¹ Massageverksamheter betraktas dock som ”yrkesmässig hygienisk verksamhet” och har därför ett ansvar under miljöbalken (1998:808) att själv kontrollera verksamheten för att minska riskerna för att sprida smitta och allergi till kunderna, minska verksamhetens miljöpåverkan och öka säkerheten för både kunder och personal.

De oseriösa massagesalongerna är ofta etablerade i källarlokalerna i vanliga hyresfastigheter som ägs av privata fastighetsägare och i mindre omfattning av kommunala bostadsbolag, i liknande lokaler som ägs av bostadsrättsföreningar eller i affärslokaler i stadernas centrum.

Lokalerna är sällan anpassade för kroppsvård och kan sakna tvätt- och duschmöjligheter för kunder och anställda, ha brister i utrustning för tvätt av handdukar, bäddöverdrag och andra textilier och har sällan städutrymmen med lämplig städutrustning. I vissa oseriösa massagesalonger kan det dessutom finnas olovligt boende med sängplatser för de kvinnor som utnyttjas i prostitution i den oseriösa massagesalongen och små, ohygieniska utrymmen med kylskåp och kokplattor eller mikrovågsugnar för matlagning. Det saknas ofta brandsläckningsutrustning och brandutgångar och ventilationssystem fungerar dåligt eller är inte anpassade för den verksamhet som föregår i lokalen.¹⁵²

¹⁵¹ Förutom att det från den 1 juli 2021 finns en anmälningsskyldighet för så kallad ”stickande och skärande verksamhet där det finns risk för annan smitta än bara blodsmitta” t.ex. akupunkturbehandlingar, tatueringsstudios, barberarsalonger eller fotvårdskliniker där rakkniv eller rakblad används och piercingstudior. Förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Länk: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/halsoskydd-och-estetiska-behandlingar/yrkesmassig-hygienisk-verksamhet/anmalningsskyldig-verksamhet/> Dessutom har dessa verksamheter skyldighet under 26 kap. 19 § miljöbalk (1998:808) och förordningen (1998:901) om verksamhetsutövers egenkontroll att genomföra egenkontroller dvs. de måste fastställa och dokumentera för de frågor som rör verksamheten. Rutinerna beskrivs i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:4) om yrkesmässig hygienisk verksamhet.

¹⁵² Både fastighetsägare och lokalhyresgäst är ansvariga för att se till att det finns ”utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olycka och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.” 2 kap. 2 § Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO). Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003778-om-skydd-mot-olyckor_sfs-2003-778#K3

Ansvar för tillsynen av dessa verksamheter från hälsoskyddssynpunkt ligger på de kommunala miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna.¹⁵³ En oseriös massagesalong som inte uppfyller kraven enligt miljöbalken och bestämmelserna rörande yrkesmässig hygienisk verksamhet¹⁵⁴ riskerar att stängas ner med omedelbar verkan.¹⁵⁵ Förbudet gäller tills lokalen har anpassats och förbudet har omprövats av miljöförvaltningen. Ett förbud är oftast förenat med ett löpande vite på mellan 25 000 kr och 50 000 kr och ska betalas varje gång som förbudet överträds. Ett typiskt vite för en oseriös massagesalong som bryter mot reglerna kan uppgå till 25 000 kr per dag.

De kommunala miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna har dessutom skyldighet att anmäla överträdelser av bestämmelser i miljöbalken eller i relaterade föreskrifter till Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts såsom koppleri, köp av sexuell tjänst eller människohandel för sexuella ändamål.¹⁵⁶

De kommunala räddningstjänsterna är ansvariga för att utöva tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor som kräver att verksamheter och fastighetsägare ska se till att lokaler såsom massagesalonger har ett tillräckligt bra brandskydd.¹⁵⁷ Planerad tillsyn görs med regelbundna intervaller, men kan göras oftare om det finns anledning att misstänka att verksamheten bryter mot reglerna till exempel genom allmänhetens anmälningar eller information från andra myndigheter.

10.1 Tillsynsproblem

Eftersom etablering och drift av en massagesalong inte kräver tillstånd kan det vara svårt för ansvariga kommunala myndigheter att erhålla kunskap om antalet massagesalonger i kommunen, var de är belägna och vem som är de faktiska ägarna. Tillsynsarbetet försvåras ytterligare av att det ofta sker förändringar i beståndet - oseriösa massagesalonger byter ägare, namnet på massagesalongen kan därför ändras och verksamheten kan flyttas till en ny lokal. Tillsynsarbetet kan dessutom försvåras av fastighetsägares bristande

¹⁵³ I enlighet med 26 kap. 9, 14, 21, 22 och 26 §§ miljöbalk (1998:808).

¹⁵⁴ Enligt 2 kap. 1, 2 och 7 §§ miljöbalk (1998:808) och Socialstyrelsens allmänna råd om yrkesmässig hygienisk verksamhet (SOSFS 2006:4). Länk: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2006-101-3.pdf>

¹⁵⁵ Enligt 26 kap. 9 och 26 §§ miljöbalk (1998:808).

¹⁵⁶ Enligt 26 kap. 2 § miljöbalk (1998:808).

¹⁵⁷ 5 kap. 1 § lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

samarbetsvilja eller okunskap om vilka skyldigheter de har när de hyr ut lokaler till massagesalonger.

Det kan variera kraftigt från kommun till kommun hur ofta tillsyn görs. I vissa kommuner kartlägger miljö- och hälsoskyddsförvaltningen alla kroppsvårdsverksamheter oavsett om de är anmälningspliktiga eller ej och följer upp kartläggningen med regelbundna inspektioner. I andra kommuner nedprioriteras inspektioner av dessa verksamheter på grund av personalbrist eller till fördel för andra aspekter av miljö- och hälsoskyddsarbetet. Detta innebär att oseriösa massagesalonger ofta kan bedriva prostitutionsverksamhet under längre tid utan inblandning från ansvariga myndigheter. Åtminstone tills grannar eller andra gör störningsanmälningar till fastighetsägaren eftersom det förekommer ”mycket spring” i fastigheten eller till Polismyndigheten när kvinnor och flickor som bor i fastigheten har sextrakasserats av män som vistas där med ändamålet att köpa sexuella tjänster.¹⁵⁸

10.2 Miljöförvaltningen i Malmö – ett gott exempel

Under 2017 påbörjades Tryggare Malmö, ett myndighetsgemensamt samverkansprojekt mellan kommunala och statliga myndigheter i Malmö kommun såsom miljöförvaltningen och stadsbyggnadskontoret, samt Räddningstjänsten, Polismyndigheten, Kronofogden, Skatteverket, Tullverket och Arbetsmiljöverket för att öka tryggheten för medborgarna och motverka den illegala ekonomin och organiserad brottslighet.

Dessutom är ändamålet med projektet att skapa rättvisa villkor för företagande och bidra till en hälsosammare vardag och en bra livsmiljö för Malmöbor. Centralt i projektet är att utveckla effektiva metoder för samordnad myndighetsövergripande tillsyn. Arbetet fokuseras på ett antal särskilt bekymmersamma verksamhetsområden såsom så kallade ”svartklubbar,” livsmedelsfusk, olovliga boenden, men också på massagesalonger och nagelsalonger.

Malmö miljöförvaltning leder och samordnar Malmö stads miljöarbete samt utför tillsyn och kontroller enligt miljöbalken (1998:808) och livsmedelslagen (2006:804). Inom projektet Tryggare Malmö samarbetar kommunens avdelning för miljö- och hälsoskyddstillsyn, livsmedelstillsyn, bygglovsinspektion och tillståndsenhet på miljöförvaltningen med Räddningstjänst Syd och Polismyndigheten, Skatteverket och Tullverket genom att göra särskilda

¹⁵⁸ Intervjuer med privata och kommunala fastighetsägarorganisationer.

tillslag mot misstänkta illegala verksamheter såsom oseriösa kroppsvårdsverksamheter, olovliga boenden, illegala klubbar och livsmedelsfusk.

Malmö miljöförvaltning stödjer och samarbetar med Noomi, en verksamhet i Malmö som erbjuder stödinsatser för personer som utnyttjats i människohandel för sexuella ändamål eller prostitution.¹⁵⁹ Noomi ger ett riktat stöd till personer i Malmös thaimassagebransch genom projektet ThaiWISE. Syftet med projektet är att ”stärka målgruppens kunskap om sina rättigheter och förbättra myndigheternas information till målgruppen” för att motverka tvångsarbete och exploatering inom massagesalonger och andra verksamheter.¹⁶⁰

10.2.1 Tillsyn – kroppsvårdsverksamheter i Malmö kommun

Under perioden januari 2020 till maj 2022 besökte Malmö miljöförvaltnings inspektörer 73 kroppsvårdsverksamheter varav 62 var massagesalonger. Av dessa uppfattades 45 verksamheter som oseriösa (ca 72 procent) medan endast 17 bedömdes vara seriösa verksamheter. Under perioden fattade miljöförvaltningen fem beslut om förbud att bedriva verksamhet enligt 26 kap. §9 miljöbalken. Två av dessa massagesalonger öppnades efter omfattande åtgärder i lokalerna och förbudet hävdes därför. Det finns dock fortfarande misstankar om att det pågår prostitution i dessa oseriösa massagesalonger.

Ytterligare tre verksamheter stängdes ner som ett resultat av miljöförvaltningens tillsyn under perioden. Beslut om att stänga ner verksamheterna i dessa ärenden togs antingen av lokalernas fastighetsägare eller genom polisingripanden. Dessutom anmälde miljöförvaltningen 22 oseriösa massagesalonger där det fanns misstanke om att prostitution och köp av sexuell tjänst förekom till Polismyndigheten i polisregion Syd.

Under 2019 besökte miljöförvaltningen dessutom tio nagelsalonger, men såg inte några tecken på människohandel för sexuella eller andra ändamål eller prostitution och köp av sexuell tjänst.

¹⁵⁹ Noomi driver ett skyddat boende samt uppsökande och utåtriktat arbete t.ex. på thaimassagesalonger inom Malmö kommun. Noomi arbetar också med kunskapsspridning och påverkansarbete. Länk: <https://helamanniskan.se/malmo/noomi-akutboende/>

¹⁶⁰ Länk: <https://www.thaiwise.se>

10.2.2 Hur går Malmö miljöförvaltnings inspektioner av en massagesalong till?

Miljöförvaltningens inspektörer besöker massagesalonger själva eller tillsammans med representanter från andra myndigheter, exempelvis Skatteverket, Räddningstjänst Syd, Stadsbyggnadskontoret, Arbetsmiljöverket och Polismyndigheten.

- a) Tillsynsbesök på massagesalonger är alltid oanmälda för att inspektionen ska kunna ge en så verklig bild som möjligt av hur verksamhetslokalen ser ut och sköts.
- b) Inspektörerna presenterar sig och ber att få tala med en verksamhetsansvarig samt begär att få verksamhetens organisationsnummer.¹⁶¹
- c) Efter tillåtelse kontrollerar inspektörerna verksamhetslokalens alla utrymmen samt dokumenterar allt digitalt genom att ta foton.
- d) Om en verksamhetsansvarig finns på plats förklarar inspektörerna i stora drag för denne vilka brister de har upptäckt under inspektionen samt delar ut ett informationsblad på svenska och thai om miljö- och hälsoförvaltningen, vilka krav som ställs på massagesalonger och vilka kontroller som görs.
- e) Efter ett tillsynsbesök erhåller både verksamhetsansvarig och den berörda fastighetsägaren en inspektionsrapport eftersom de upptäckta bristerna oftast berör båda. I andra fall får fastighetsägaren alltid rapporten för kännedom.
- f) Båda parter får en period på tre veckor för att inkomma med uppgifter eller synpunkter på inspektionsrapporten.
- g) Under perioden är det vanligt att en s.k. företrädare¹⁶² för verksamheten kontaktar miljöförvaltningen per telefon eller mejl med frågor om inspektionsrapporten eller för att redovisa utförda åtgärder. Inspektörerna noterar alltid företrädarens fullständiga namn och andra personuppgifter, frågar vilken funktion personen har i verksamheten och kräver, vid behov, en fullmakt som visar att denne har rätt att agera som företrädare.

¹⁶¹ Organisationsnumret kan oftast kontrolleras genom id-kort eftersom de flesta massagesalonger är registrerade som enskild firma. Det kan också fås genom ett kvitto eller genom verksamhetens personalliggare. Alla som bedriver verksamheter inom kropps- och skönhetsvård är skyldiga att föra personalliggare. Länk: <https://www.skatteverket.se/foretag/arbetsgivar/personalliggare.4.4f3d00a710cc9ae1c9c80007271.html>

¹⁶² I de fall som Miljöförvaltningen i Malmö hitintills har handlagt som rör oseriösa massagesalonger har företrädaren oftast varit en äldre, svenskfödd man som är bekant eller i ett förhållande med den kvinnliga ägaren/föreståndaren.

- h) Krav som Miljöförvaltningen kan ställa på en massagesalong omfattar bl.a. åtgärder för att förbättra ventilationen i lokalen, installation av tvättställ för handtvätt, inrättning av ett ändamålsenligt städutrymme och åtgärder för att förbättra städ- och hygienrutiner.
- i) Om det finns tydliga tecken på boende i massagesalongen förbjuds detta. Om inspektionen visar på allvarliga avvikelser från kraven förbjuds verksamhetsutövaren att bedriva massageverksamhet tills bristerna har åtgärdats.
- j) Ett föreläggande om åtgärder eller verksamhetsförbud är alltid förenat med ett vite samt en uppföljning så snart utövaren har delgivits.
- k) Miljöförvaltningen tipsar andra myndigheter när en inspektion uppvisade brister som kan vara intressanta för andra myndigheter. Bristerna kan t.ex. röra avsaknad av utrymningsväg (Räddningstjänst Syd), ombyggnationer/uppsatta väggar i lokalen (Stadsbyggnadskontoret) och avsaknad av inkopplad kassa eller avsaknad av personalliggare (Skatteverket).

10.2.3 Vid misstanke om människohandel i oseriösa massagesalonger

Under 2021 utarbetade inspektörer från Miljöförvaltningen i Malmö Stad och Jämställdhetsmyndighetens regionkoordinatorer i samråd med Arbetsmiljöverket i region Syd en checklista vid misstanke om människohandel¹⁶³ som nu används vid alla inspektioner av massagesalonger i Malmö Stad.

Viktiga indikatorer för att de som arbetar i en massagesalong kan ha utsatts för människohandel för sexuella ändamål eller koppleri kan t.ex. vara att det finns övervakningskameror som inte enbart är till för kvinnornas säkerhet, att kvinnorna bor på arbetsplatsen, att personalen lämnar lokalen vid inspektionen eller att arbetsgivaren förbjuder kvinnorna att tala med inspektörerna, att uppge sina namn eller överlämna id-handlingar.

Arbets- och öppetiderna kan vara onormalt långa, det kan förekomma alkohol eller narkotika i massagesalongen och en större mängd kontanter kan upptäckas i lådor eller i ett kassaskåp. Ett tydligt tecken på att det förekommer prostitution/köp av sexuella tjänster i en massagesalong är förekomst av kondomer och glidmedel, att det inte finns utrustning för traditionell massage eller att kvinnorna saknar lämpliga arbetskläder.

¹⁶³ Checklistan har granskats av Polisens människohandelsgrupp i polisregion Syd och kammaråklagare vid riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet (Rio).

Vid misstanke om att människohandel för sexuella ändamål/koppleri förekommer i en massagesalong skickar inspektörerna in tips till Polismyndigheten, gärna efter att inspektionsrapporten har skickats till verksamhetsutövarerna. Detta eftersom Miljöförvaltningen då ofta erhåller ytterligare information om verksamheten i den oseriösa massagesalongen eller kopplingar till andra oseriösa massagesalonger.

Att tipsa Polismyndigheten är i de flesta fall att föredra framför en anmälan eftersom tips kan sparas och kan användas i senare utredningar. Anmälningar riskerar att läggas ner om det inte är möjligt att finna fler bevis på att prostitution/köp av sexuell tjänst förekommer i en oseriös massagesalong.

Dessutom informerar Miljöförvaltningens inspektörer regelbundet Människohandelsgruppen på Polismyndigheten Syd om vilka massagesalonger som de inspekterat. I de fall där kvinnor uppenbart far illa i en oseriös massagesalong kontaktas också ansvariga frivilligorganisationer och Jämställdhetsmyndighetens regionkoordinatorer för uppsökande besök.

Om det finns barn på plats i den oseriösa massagesalongens lokaler kontaktas Socialtjänsten för lämpliga åtgärder enligt Socialtjänstlagen (2001:453).

10.2.4 Ett fall rörande misstänkt prostitution i en oseriös massagesalong i Malmö

I maj 2022 utförde Miljöförvaltningens inspektörer ett oanmält besök på en massagesalong i Malmö och fann följande brister:

- Bristfällig ventilation.
- Avsaknad av lämpligt tvättställ för handtvätt och bristfälliga hygienrutiner.
- Avsaknad av lämpligt städutrymme med utslagsvask.
- Bristfällig egenkontroll.
- Indikationer om olovligt boende med bäddsoffor, kuddar och täcken samt att verksamheten inte var tillräckligt avskild från boende.
- Många personliga tillhörigheter upptäcktes i lokalen.
- Kvinnorna i massagesalongen saknade arbetskläder.
- En stor mängd kondomer förvarades i massagesalongen.

Särskilt de fyra sista avvikelserna gjorde att inspektören misstänkte att det pågick prostitution/köp av sexuell tjänst i massagesalongen. Inspektörerna

tipsade därför människohandelsgruppen i polisregion Syd om missförhållanden i den oseriösa massagesalongen.

10.2.5 Tillsynsregister för massagebranschen

Eftersom massagebranschen omfattas av miljölagstiftningen har miljöförvaltningar möjlighet att föra tillsynsregister över massagesalonger och andra kroppsvårdsverksamheter.

I Malmö kommun har Miljöförvaltningen infört ett sådant register för alla massagesalonger som de känner till, i likhet med de branscher som faktiskt måste anmäla sina verksamheter till kommunen. I augusti 2022 fanns det 102 massagesalonger i registret varav 77 var aktiva. Registerinformationen hämtas in från sökningar på nätet, genom Thaimassageguiden och Facebook samt genom inventeringar och tips från allmänheten.¹⁶⁴

Eftersom det inte längre finns tillstånds- eller anmälningsplikt för massagesalonger kräver det att miljöinspektörerna agerar proaktivt genom att regelbundet följa upp vilka massagesalonger som finns i kommunen och besöka dem. Miljöförvaltningen i Malmö har tagit ett beslut att alla massagesalonger i kommunen ska besökas minst vart tredje år.

I de flesta kommuner är det dock inte vanligt att det finns tillståndsregister för kroppsvårdsverksamheter – ofta därför att miljöförvaltningarna är överbelastade med andra inspektionsärenden eller för att de i vissa fall inte betraktar de oseriösa massagesalongerna som ett problem.

10.2.6 Årsavgifter för massagesalonger

En annan möjlighet att utöva tillsyn över kroppsvårdsverksamheter såsom massagesalonger som inte är skyldiga enligt lag att söka tillstånd eller anmäla sin verksamhet till kommunen är att införa årsavgifter.

¹⁶⁴ Information från Malmö miljöförvaltning (10 augusti 2022).

11 Två fallstudier om oseriösa messagesalonger

Fallstudier är särskilt användbara när det finns ett behov av att få en djupgående förståelse för och ny kunskap om hur en komplex fråga eller fenomen hanteras i dess naturliga, verkliga sammanhang.

Under Projekt Människohandel genomfördes två fallstudier rörande oseriösa messagesalonger – ett fall i polisregion Väst och ett fall i polisregion Stockholm. Båda fallen resulterade i domar om koppleri ock köp av sexuell tjänst samt krav på betalning av obetalda skatter.

Syftet med de två fallstudier som genomfördes under Projekt Människohandel är att på nära håll få en inblick i hur polisen hanterar utredningar som rör människohandel för sexuella ändamål, koppleri och köp av sexuella tjänster i oseriösa messagesalonger.

11.1 Fallstudie 1 - Polisregion Väst – ”Atlet”

Under 2021 inleddes en förundersökning om grovt koppleri mot en 59-årig kvinna född i Thailand med svenskt medborgarskap som misstänktes för att utnyttja kvinnor från Thailand i prostitution i 13 oseriösa messagesalonger på flera orter i Västsverige.

Förundersökningen omfattade även en 61-årig svenskfödd man som misstänktes för medhjälp till brottet.

Ägaren till de oseriösa messagesalongerna

Den 59-åriga thailändska kvinnan som ägde och förestod de tretton messagesalongerna kom till Sverige 2013 genom giftermål med en svenskfödd man. Hon har inte svenskt medborgarskap. Hon började arbeta i en messagesalong strax efter att hon kommit till Sverige, men det är inte bekräftat om hon utnyttjades för köp av sexuella tjänster. Kvinnan har två vuxna barn, en dotter med två minderåriga barn boende i Sverige och en son boende i Thailand. Hon är ansvarig för försörjningen av anhöriga i Sverige och i Thailand och hade under en period vårdnaden om ett av sina barnbarn.

Det finns information om att kvinnan tidigare har ägt oseriösa messagesalonger i Borås, Vänersborg och Växjö och att det även där förekom prostitutionsverksamhet.

Den 59-åriga kvinnan hyrde också ut lokaler i andra hand och sålde massagesalongsverksamheter till andra inom det thailändska diasporasamhället.¹⁶⁵ Det är inte tydligt i utredningen hur stor del var av hennes total verksamhet.

Kvinnan lånade dessutom ut pengar till vissa av kvinnorna som utnyttjades i de oseriösa massagesalongerna och krävde återbetalning mot hög ränta. Vid ett tillfälle lånade hon t.ex. 150 000 kr till en målsägande, men krävde i ett kontrakt 225 000 kronor i återbetalning.

Tillvägagångssätt

De oseriösa massagesalongerna var belägna i hyrda lokaler på bottenvåningen i flerfamiljshus som ägdes av privata fastighetsbolag i och runt Göteborg samt i Skövde. Under utredningen förhörde representanter för alla inblandade fastighetsbolag.¹⁶⁶ Detta resulterade i att alla massagesalongernas lokalhyreskontrakt sades upp med omedelbar verkan. Alla ingångsdörrar till massagesalongerna var låsta och var kamerabevakade.

Kvinnorna som utnyttjades i de oseriösa massagesalongerna bytte ofta salong eftersom männen som köpte sexuella tjänster skulle få tillgång till ”nya fräscha” massöser. På massagesalongernas webbsidor kunde samma kvinnor posera på bilder för flera oseriösa massagesalonger, ofta iklädda urringade och avslöjande kläder.

Den 59-åriga ägaren arbetade själv inte i de oseriösa massagesalongerna, men besökte dem regelbundet för att hämta intjänade pengar. Hon filmade också sina besök och lade upp videor på Facebook för att göra reklam för verksamheten.

Inkomster och brottsvinster

Verksamheterna i de tretton oseriösa massagesalongerna drevs och förvaltades genom den 59-åriga kvinnans aktiebolag.

Priset för en traditionell kroppsmassage i de oseriösa massagesalongerna var 500 kronor för 60 minuter respektive 400 kronor för 30 minuter. Andelen av de redovisade inkomsterna per traditionell thaimassage som tillföll massösen var 120–140 kronor respektive 70 kronor, resten tillföll ägaren. Under dessa oskälliga villkor kunde en kvinna tjäna högst 7 000–8 000 kronor per månad.

¹⁶⁵ I försäljningarna ingick kontrakt för lokalen, inventarier och kundlista.

¹⁶⁶ Enligt 6 kap. 12 § andra stycket brottsbalken (1962:700).

Den viktigaste inkomstkällan för kvinnorna som utnyttjades i de oseriösa messagesalongen blev i stället den ersättning de erhöll för att utföra erotisk massage på manliga kunder, en s.k. ”extratjänst” som bestod av ett köp av sexuell tjänst. De sexköpande männen betalade mellan 300 kronor och 1 000 kronor beroende på vilken sexuell handling som de krävde att kvinnorna utförde. Dessa inkomster fick kvinnorna behålla under förutsättning att den manliga kunden betalade kontant för köpet av en sexuell tjänst.

Flera av kvinnorna betalade mellan 1 500 och 1 700 kr/månad till ägaren för att få arbeta i en av de oseriösa messagesalongerna.

De beräknade samlade intäkterna från de tretton oseriösa messagesalongerna uppskattades till mer än 3 miljoner kronor under tiden januari-oktober 2021.

Dubbelswishning

Som i de flesta ärenden som rör oseriösa messagesalonger så betalar männen som köper en sexuell tjänst genom s.k. dubbelswishning. Det innebär att mannen vid ett besökstillfälle betalar en gång för en vanlig kroppsmassage genom Swish och sedan ytterligare en gång - ofta ett högre belopp - också genom Swish som betalning för sitt köp av en sexuell tjänst.

I detta fall gick swishbetalningarna, som var mellan 500 och 1 000 kronor, för köpen av sexuell tjänst direkt till föreståndarens bolagskonto. Föreståndaren behöll 20 procent av det swishade beloppet medan den utnyttjade kvinnan fick behålla 80 procent.

Under 2020 gjorde män som köpte sexuella tjänster dubbla swishöverföringar till ägarens bolag vid 282 tillfällen och vid 128 tillfällen under 2021. Köpen av de sexuella tjänsterna genererade en vinst på omkring 30 000–40 000 kronor per kvinna och månad för ägarens bolag.

Tingsrätten konstaterade, baserat på ett PM från den nationella operativa avdelningen (Noa), att ”dubbla swishbetalningar i liknande miljöer... kan vara en indikation på försäljning av sexuella tjänster.”¹⁶⁷

Den svenskfödde mannens roll

Mannen som dömdes för medhjälp till grovt koppleri var 61 år och gift. Han var VD för ett välkänt företag i Göteborg, men förlorade anställningen i samband med att hans roll i koppleriärendet avslöjades. Han hade också sedan länge en relation med messagesalongernas ägare och vistades ofta i vissa av

¹⁶⁷ PM från Noa angående dubbelbetalning i prostitutionsärenden (9 april 2021/5000-K1076246-20).

de oseriösa messagesalongerna. Han hade dessutom en sexuell relation med minst en av de anställda. Det finns obekräftade uppgifter om att han ”fick motta utan betalning” sexuella tjänster från kvinnorna som utnyttjades i messagesalongerna.¹⁶⁸

Mannens huvudsakliga medverkan i koppleribrottet var att bidra till finansieringen av verksamheten, bistå vid tecknande av kontrakt för lokaler för de oseriösa messagesalongerna, ingå borgensåtagande för hyreskontrakt, bistå med marknadsföring samt insamling och överföring till Thailand av inkomsterna från verksamheten. Han var också ansvarig för kamerabevakning av de oseriösa messagesalongerna och var den som monterade videokamerorna.

De sexköpande männen

Domstolen konstaterade att det tydligt framgick av polisutredningen att det rörde sig om tusentals tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning dvs. köp av sexuella tjänster på de tretton oseriösa messagesalongerna under den tid som åtalet omfattade.

Männen som köpte sexuella tjänster i de oseriösa messagesalongen var oftast i åldrarna 25–35 år, men det förekom också att både yngre och äldre män besökte messagesalongerna för att köpa sexuella tjänster. De flesta sexköpande männen var svenskfödda eftersom ägaren föredrog att de talade svenska, men även vissa utlandsfödda män besökte de oseriösa messagesalongerna för att köpa sexuella tjänster.

Flera av de sexköpande männen hördes som vittnen, men ingen av dem åtalades för köp av sexuell tjänst. Enligt åklagaren var orsaken att det inte gick att bevisa att de dubbla swishbetalningarna rörde köp av sexuell tjänst. Det finns inga planer på att vissa av de sexköpande männen kommer att åtalas i efterhand.¹⁶⁹

Brottsoffer

De 57 kvinnorna som utnyttjades i de tretton oseriösa messagesalongerna, kom ursprungligen från Thailand. De flesta var boende i Sverige sedan en längre tid. De var i åldrarna 28–61 år och hade någon form av anknytning till en svenskfödd man - antingen som sambo, gift eller franskild. Flera hade

¹⁶⁸ Det framgår av den hemliga telefonavlyssningen att mannen fick massage och betalade med alkohol.

¹⁶⁹ Intervju med åklagare (2022-01-05) samt Sveriges radio, ”Åklagaren: Därför åtalas inga sexköpare – trots jätteutredning om sexhandel” (27 januari 2022). Länk: <https://sverigesradio.se/artikel/inga-sexkopare-atalade-trots-jatteutredning-om-sexhandel>

barn med dessa män eller barn från ett tidigare förhållande/äktenskap, oftast i Thailand.

Trots att det fanns grundlig bevisning för att kvinnorna hade utnyttjats för sexuella ändamål genom köp av sexuella tjänster under längre tid i de oseriösa massagesalongerna beslöt åklagaren att de skulle höras som vittnen, inte som målsäganden eftersom de själva inte ansåg sig utnyttjade eller såg sig som brottsoffer. Detta till trots att kunskapen om konsekvenserna av utnyttjande i prostitution och de utsattas agerande som ett resultat av trauma har ökat i Sverige under de senaste femton åren.

Dom

Tingsrätten dömde den 59-åriga kvinnan som ägde de tretton oseriösa massagesalongerna till fängelse i tre år och tre månader samt tio års utvisning för grovt koppleri.

Den 61-årige mannen dömdes till fängelse i ett år och sex månader för medhjälp till grovt koppleri. Hovrätten fastställde tingsrättens domslut.¹⁷⁰

Skadestånd till brottsoffer

Beslutet att inte höra kvinnorna som målsäganden hade stora konsekvenser för dem eftersom de då inte fick tillgång till målsägandebiträden och förlorade därmed möjligheten att ansöka om skadestånd i tingsrätten.

Förverkande

Vid tillslaget hittades 100 000 kr i kontanter i en av de tretton oseriösa massagesalongerna som sedan förverkades.

Belopp att betala efter Skatteverkets utredning

Den 59-åriga kvinnan ålades att enskilt betala 256 831 kr till Skatteverket. Dessutom är gärningspersonernas aktiebolag betalningsskyldigt för utebliven skatt på 1 653 179 kr.

Utrednings- och operativa åtgärder

Samtliga oseriösa massagesalonger där manliga poliser gjorde sju stycken s.k. provbesök erbjöd sexuella tjänster. När kvinnliga poliser kontaktade de

¹⁷⁰ Göteborgs tingsrätts dom 2022-02-11 i mål nr B15964–21 samt hovrätten för Västra Götalands dom 2022-04-27 i mål nr B2061–22.

oseriösa messagesalongerna för att beställa tid fick de alltid besked om att det var fullbokat.

Tillslag gjordes mot alla tretton oseriösa messagesalonger samtidigt. En frivilligorganisation som arbetar med stöd till brottsoffer bidrog med en lokal dit kvinnorna fördes efter tillslaget. Där erbjöds de samtal med Jämställdhetsmyndighetens regionkoordinatorer eller representanter från socialförvaltningen, fick mat och möjlighet att vila innan de förhördes av polisen.

Polisen höll flera förhör med kvinnorna under utredningens gång. Efter hand berättade flera av kvinnorna att de förväntades tillhandahålla sexuella tjänster och om hur verksamheten fungerade. De flesta var dock förtegn om huruvida den 59-åriga ägaren kände till att det såldes sexuella tjänster på de oseriösa messagesalongerna.

Forensiker var med vid tillslaget och gjorde undersökningar i alla behandlingsrum. Spermafläckar återfanns på alla tretton messagesalonger.

Hemlig telefonavlyssning bedrevs både mot den 59-åriga kvinnan och den 61-åriga mannen. Analyserna visade både på omfattningen av hela verksamheten och styrkte också mannens direkta involvering i brottsligheten.

En finansiell utredning genomfördes som fokuserade på båda gärningspersonerna separat samt innefattade en omfattande kartläggning av de oseriösa messagesalongernas ekonomi, vinster och verksamhet.

11.2 Fallstudie 2 - Polisregion Stockholm – ”Mirjam”

Den 29 mars 2022 åtalades en 68-årig man född i Thailand men medborgare i Sverige för grovt koppleri eftersom det fanns misstankar att han styrde en koppleriverksamhet på en oseriös thaimessagesalong i centrala Stockholm.¹⁷¹

Den ursprungliga ägaren till den oseriösa messagesalongen

Den tidigare ägaren till den oseriösa messagesalongen, en 47-årig thailändsk kvinna gift med en svensk man, bodde femton år i Sverige och ägde under den perioden flera thaimessagesalonger, inklusive den aktuella messagesalongen. Hon lämnade landet två dagar innan polisen gjorde tillslag i den oseriösa messagesalongen.

¹⁷¹ Stockholms tingsrätts dom 2022-04-27 i mål nr B 826–22.

Nuvarande ägaren till den oseriösa messagesalongen

Den 68-årige mannen tog över den oseriösa messagesalongen som ägare den 1 oktober 2021 när den ursprungliga ägaren flyttade tillbaka till Thailand. De hade ett fortsatt samarbete kring den oseriösa messagesalongen och delade på inkomsterna från prostitutionsverksamheten. Det finns obekräftade misstankar om att kvinnan är den drivande i verksamheten, men på distans.

Det upptäcktes under tillslaget att den 68-årige mannen förvarade i sin lägenhet ett stort antal kopior på pass som tillhörde kvinnor från Thailand som varit i Sverige och "arbetat" - med största säkerhet hade de prostituerats i oseriösa messagesalonger.

Under polisens hemliga avlyssning av den nuvarande ägarens mobiltelefon visade det sig också att han var i kontakt med en ägare av en oseriös messagesalong i Ungern med 100 anställda. Den stängdes senare av de ungerska myndigheterna.

Det framkom även uppgifter om att den 68-årige mannen hade kontakt med "visumagenter" i Thailand som hjälpte honom att rekrytera thailändska kvinnor till den oseriösa messagesalongen. Misstankar fanns därför att han var inblandad i människosmuggling från Thailand via Ungern till Sverige. Dessa misstankar kunde dock inte bevisas.

Maken till den ursprungliga ägaren

Den 47-åriga thailändska kvinnans äldre, svenskfödde make, som kallades "Morfar Tjock" av kvinnorna som utnyttjades i de oseriösa messagesalongen, är inte misstänkt i fallet. Hans roll var att leverera vatten till messagesalongen. Den oseriösa messagesalongens telefonnummer tillhörde dock honom. Maken framförde önskemål om att hans fru bör återvända till Sverige.

Tillvägagångssätt

På den oseriösa messagesalongen, som hade öppet i stort sett varje dag året om, erbjöds både hälsomassage och sexuella tjänster mot betalning. Messagesalongen hade fem rum och det var oftast fem kvinnor som vistades där samtidigt.

Avgiften för en hälsomassage, 400 kr/ timme och 250 kr/ halvtimme betalades kontant eller via Swish och fungerade också som en inträdesavgift. Avgiften för en sexuell tjänst som kostade mellan 300 kr och 1 000 kr betalades kontant direkt till den kvinna som utförde tjänsten och som hade Swish.

Under perioden mellan den 12 och 29 oktober 2021 samt mellan den 12 och 18 januari 2022 besökte 622 manliga kunder den oseriösa messagesalongen

under mer än 15 minuter. Under samma period besökte 111 manliga kunder den oseriösa messagesalongen under en oklar tidsperiod. Ytterst få kvinnor, förutom de som arbetade i salongen, besökte den oseriösa messagesalongen för behandling under spaningsperioden.

Vid tillslaget fann polisen oanvända kondomer och ett antal påsar med använda kondomer som frysts för att senare kunna slängas i allmänna papperskorgar. Kondomerna testades för DNA.

Inkomster och brottsvinster

Verksamheten bedrevs under en legal täckmantel för att försvåra myndigheternas kontroller, med dubbla redovisningar för legala respektive illegala inkomster.

Verksamheten var välorganiserad, med noggrann redovisning av antalet köp av sexuell tjänst samt övriga intäkter. Dagredovisningen, som innehöll både legala inkomster och brottsvinster, bestod av sex kolumner varav en avsåg kontant betalning för en sexuell tjänst utanför den legala kassaredovisningen.

För de besök som inte innefattade köp av en sexuell tjänst erhöll massöserna 50 kr från kassan för en halvtimmes massage, 100 kronor för en timmes massage och 300 kronor i fall de utfört en klassisk hälsomassage för en kvinnlig kund.

Utredningen visade att ägaren hade främjat 2 673 köp av sexuell tjänst. Brottsvinsten för dessa köp av sexuell tjänst baserat på antalet dubbelswisher under de 110 dagar som den åtalade mannen tillsammans med den 47-åriga thailändska kvinnan drev den oseriösa messagesalongen uppgick till 855 360 kronor.

Av elva dagars dagredovisningar framkom det att den oseriösa messagesalongen besöktes av 362 kunder, d.v.s. drygt 32 kunder per dag som sammanlagt betalade 121 250 kronor. Eftersom fem kvinnor i genomsnitt utnyttjades på den oseriösa messagesalongen varje dag innebär det att varje kvinna dagligen utnyttjades av åtminstone sex manliga kunder som köpte någon form av sexuell tjänst under spaningsperioden.

Utifrån anteckningar som togs i beslag kunde polisen konstatera att den oseriösa messagesalongen hade upp emot 27 kunder per dag under brottsperioden och att de manliga besökarna betalade i genomsnitt 320 kronor per tillfälle. Av kunderna under spaningsperioden var 92,5 procent där för att köpa sexuella tjänster. Inkomsterna delades lika mellan den dömda ägaren och den ursprungliga ägaren. Av dessa inkomster tillföll således ca 3 000 kronor per dag den nuvarande ägaren av den oseriösa messagesalongen. Vid tillslaget

mot den oseriösa messagesalongen beslagtogs dessutom 30 000 kronor i kontanter.

Dubbelswishing

Betalningarna för de köp av en sexuell tjänst till de kvinnor som var i Sverige på turistvisum och därför inte kunde få tillgång till Swish gick till en mobiltelefon som ägdes av en thailändsk kvinna som också regelbundet levererade mat till salongen. Hon omvandlade kvinnornas ersättningar för köpen av sexuella tjänster till kontanter som hon sedan överlämnade till de utnyttjade kvinnorna mot 20 procents ränta på beloppen. Åklagaren beslöt att inte genomföra en utredning om denna kvinnas inblandning i fallet.

Sexköpande män

Domstolen konstaterade att närmare 2700 köp av sexuell tjänst hade ägt rum under den aktuella perioden och att ”koppleriverksamheten pågått i stor omfattning och under lång tid, att den varit välplanerad och yrkesmässig.”

Åklagaren beslöt dock initialt att inte åtala någon av de många män som hade köpt sexuella tjänster i den oseriösa messagesalongen trots att polisutredarna krävde att de skulle vara en del av huvudförhandlingen.

Endast två sexköpande män åtalades i efterhand. Den ene mannen hade tidigare dömts för köp av sexuell tjänst och genomfört fem köp av sexuell tjänst i den aktuella oseriösa messagesalongen. Tingsrätten friade mannen eftersom det inte gick att bevisa att dubbelswishingen om 1 400 kr var för köp av sexuella tjänster ” trots de besvärande omständigheterna är dock inte den bevisning som åklagaren har presenterat tillräcklig för att åtalet ska vara styrkt.”¹⁷² Den andre mannen som åtalades gjorde tre köp av sexuell tjänst under utredningsperioden.

Brottsoffer

Alla kvinnor som utnyttjades i den oseriösa messagesalongen kom ursprungligen från Thailand. Endast två hade dock uppehållstillstånd sedan länge med rätt att vistas i Sverige. De andra kvinnorna kom till Sverige på turistvisum.

De flesta kvinnorna fick hjälp med att boka flygresor och anskaffa turistvisum av en person som de beskrev som arbetande vid den svenska ambassaden i Bangkok, men som antas vara en agent på en resebyrå som ligger i anslutning till ambassaden. Kvinnorna fick betala betydande summor till agenten. De

¹⁷² Stockholms tingsrätts dom 2023-01-16 i mål nr B 7627–22.

fick information om hur de skulle ta sig till Stockholm och väl framme hur de skulle kontakta den huvudmisstänkte för att få ”arbete” på hans oseriösa messagesalong.

De flesta av kvinnorna som utnyttjades i den oseriösa messagesalongen är unga med en ålder mellan 20 och 30 år, är lågutbildade och kommer från Thailands fattigaste regioner. En av kvinnorna jobbade på en plantage innan hon kom till Sverige. Endast en av kvinnorna hade utbildning i thaimassage. De var särskilt utsatta under sin tid på den oseriösa messagesalongen eftersom de inte kan svenska eller engelska och inte hade några kontakter i Sverige utanför den thailändska diasporan.

Kvinnorna bodde på messagesalongen, ett boende som också var det rum där de utnyttjades och som de betalade hyra om 3 500 kronor per månad för. De gick heller aldrig ut.

Polisen fann mycket och detaljerad information om verksamheten i den oseriösa messagesalongen i de utnyttjade kvinnornas mobiltelefoner.

Under utredningen hörde polisen sex thailändska kvinnor, men kunde konstatera att det var betydligt fler som hade utnyttjats i den oseriösa messagesalongen och som borde förhöras. Åklagaren motsatte sig detta.

I stämningsansökan betraktades två av de thailändska kvinnor som utförde massage i den oseriösa messagesalongen ursprungligen som vittnen eftersom de nekade till att ha utnyttjats i prostitution. Trots att det senare kunde bekräftas att de hade utfört sexuella tjänster hördes de inte som målsägare i ärendet.

Misstänkt penningtvätt

Det uppdagades under utredningen att stora summor pengar och lyxkonsumtionsvaror hade förts ut ur Sverige – förmodligen till Thailand och av både den nuvarande och ursprungliga ägaren och av kvinnorna som utnyttjades i den oseriösa messagesalongen.

Som exempel kan ges att en kvinna köpte dyra designväskor som hon tog med till Thailand. Inte för egen användning utan för att kunna sälja dem med vinst i Thailand. Därmed undvek hon att behöva smuggla ut kontanter.

Dom

Tingsrätten i Stockholm dömde den 68-årige mannen för grovt koppleri till fängelse i två år och tre månader.¹⁷³

Skadestånd till brottsoffer

Eftersom ingen av kvinnorna ansågs som målsägande i koppleriärendet tilldömdes de heller inte skadestånd för de men som de drabbats av under tiden som de utnyttjades på den oseriösa massagesalongen.

Förverkanden

Domstolen beslöt att 400 000 kronor skulle förverkas som brotts av grovt koppleri.

¹⁷³ Stockholms tingsrätts dom 2022-04-27 i mål nr B 826–22.

12 Lägesbild – strippklubbar, strippförmedlingar och erotikmässor

12.1 Regelverk rörande offentlig pornografisk tillställning

Begreppet ”pornografisk föreställning” definierades av den år 1973 tillsatta Brottskommissionen. I dess betänkande beskrevs pornografisk föreställning som ”en föreställning vid vilken sexuella situationer eller händelseförlopp framhålls på ett ohöljt och utmanande sätt.”¹⁷⁴

Brottskommissionen konstaterade att det primära syftet med föreställningen ska vara att förmedla pornografi. Inom begreppet faller därför endast föreställningar som i huvudsak eller till övervägande del innehåller pornografiskt material. Av detta följer att enstaka inslag av striptease eller liknande framställningar, t.ex. i en varietéföreställning eller en teaterföreställning, inte kan medföra att föreställningen ska räknas som pornografisk.¹⁷⁵

Enligt föregångaren till dagen ordningslag (1993:1617), den allmänna ordningsstadgan (1956:617), betraktades pornografisk föreställning som en offentlig tillställning.¹⁷⁶ Enligt den allmänna ordningsstadgan fick offentliga tillställningar på allmän plats endast anordnas efter att tillstånd erhållits av Polismyndigheten.¹⁷⁷

Förarbetena till ändringen av 1956 års allmänna ordningsstadga som förbjöd offentliga pornografiska föreställningar är tydliga rörande ändamålet med lagändringen:

I syfte att komma till rätta med den brottslighet som i vissa fall förekommer i anslutning till s.k. sexklubbar och poseringsateljéer föreslås att det i allmänna

¹⁷⁴ Ds Ju (1973:5) Åtgärder för att bekämpa brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen, s. 108.

¹⁷⁵ Se ovan.

¹⁷⁶ I 9 § Allmän ordningsstadga (1956:617): ”Med offentlig tillställning avses tävling och uppvisning i sport och idrott, danstillställning, cirkusföreställning, tivolinöjen, festtåg, marknad och mässa samt tillställning av annat slag, som anordnas för allmänheten och som inte avses i lagen (1956:618) om allmänna sammankomster.”

¹⁷⁷ 10 § Allmän ordningsstadga (1956:617): ”Offentlig tillställning som utgör pornografisk föreställning får inte anordnas.” och 12 § ”Offentlig tillställning får inte anordnas på allmän plats utan tillstånd av Polismyndigheten.

ordningsstadgan införs bestämmelser som bl. a. innebär att offentlig pornografisk föreställning inte får ges utan tillstånd av polismyndigheten.¹⁷⁸

Enligt den nuvarande ordningslagen (1993:1617) innefattar ”offentlig tillställning” en avsikt hos anordnaren att samla publik.¹⁷⁹ Enligt 2 kap. 14 § ordningslagen får en offentlig tillställning som utgör pornografisk föreställning inte anordnas.¹⁸⁰ Den som bryter mot förbudet kan straffas med böter eller fängelse upp till sex månader. Lagen tillämpas dock inte.

12.1.1 Är striptease en offentlig tillställning?

Huruvida striptease i t.ex. i en nattklubb är en offentlig tillställning under den nuvarande ordningslagen prövades i en kontroversiell dom från Göta hovrätt från 2014.¹⁸¹ Ärendet gällde ett åtal för brott ordningslagen mot en arrangör av striptease i en nattklubb i Jönköping. Åklagaren gjorde gällande att den tilltalade anordnat striptease utan att ha erhållit tillstånd eller gjort anmälan om detta i linje med 2 kap. 9 § ordningslagen.¹⁸²

Hovrätten konstaterade att ”[d]et ska redan nu framhållas att det inte har påståtts att striptease-uppträdandena skulle vara att betrakta som någon form av pornografiska föreställningar,” i stället skulle de ses som

¹⁷⁸ Ds Ju (1973:5), s. 2 och 19: ”Kommissionen noterar att missförhållanden av detta slag förekommer i samband med såväl sexklubbs- som poseringsverksamhet. Koppleri, främjande av otukt, olovlig rusdrycksförsäljning, narkotikabrott och häleri eller olovlig befattningsmed stulna eller insmugglade partier av cigaretter och spritdrycker är exempel på brott som har avslöjats i samband med sådan verksamhet. Även stöld, rån, misshandel och olaga hot förekommer mot både kunder och personal. De i klubb- och ateljéverksamheten engagerade personerna löper risk att efter hand hamna i asocialitet och kriminalitet. Utvecklingen har enligt kommissionens mening sannolikt lett till en väsentlig ökning av prostitutionens totala omfattning och därmed också av antalet personer som i längden löper risk för social missanpassning.”

¹⁷⁹ 2 kap. 3 § ordningslag (1993:1716). Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/ordningslag-19931617_sfs-1993-1617

¹⁸⁰ Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/ordningslag-19931617_sfs-1993-1617#K2

¹⁸¹ Göta hovrätts dom i mål nr B 1049–13.

¹⁸² 2 kap. 9 § ordningslag (1993:1617): ”Polismyndigheten får förelägga anordnaren av en allmän sammankomst eller offentlig tillställning att lämna uppgifter utöver vad ansökan, anmälan eller begäran enligt 7 a § ska innehålla. Myndigheten får också själv sörja för den utredning som behövs. Anordnaren är dock inte skyldig att redogöra för innehållet i föredrag, tal eller dramatisk eller annan framställning som är avsedd att förekomma vid sammankomsten eller tillställningen.”

dansuppvisningar.¹⁸³ Det betyder att ägaren till nattklubben inte hade brutit mot totalförbudet mot pornografiska tillställningar i 2 kap. 14 § ordningslagen.¹⁸⁴

Dansuppvisningar är oftast offentliga tillställningar som allmänheten har tillträde till och är därför tillståndspliktiga eftersom de kan störa allmän ordning och säkerhet.

Hovrätten ansåg dock att nattklubbens striptease-uppträdanden bestod av ”kortare uppvisningar från ett mindre antal dansöser, och framträdandena som sådana var inte avsedda att medföra någon större publiktillströmning” och kunde därför inte likställas med den typen av arrangemang som är tillståndspliktiga enligt 2 kap. 4 § andra stycket ordningslagen.¹⁸⁵ Däremot omfattades nattklubbens ägare av ett krav på att anmäla enligt 2 kap. 5 § ordningslagen – ett krav som han hade uppfyllt. Nattklubbsägaren friades därför.

Huruvida regelbundna striptease-föreställningar som arrangeras i verksamheter som har striptease som huvudändamål är pornografiska föreställningar prövades inte.

12.1.2 Polismyndighetens tolkning av striptease som offentlig tillställning under ordningslagen

Rättsavdelningen på Polismyndighetens nationella operativa avdelning konstaterade i maj 2021 att striptease kan se som en offentlig tillställning efter enskild bedömning som kan bero på vilka som har tillträde till tillställningen. Om det betraktas som en offentlig tillställning dvs. att allmänheten har tillträde krävs tillstånd enligt 2 kap. 3 § ordningslagen. Om striptease arrangeras på en icke-offentlig plats krävs det en anmälan.

Dessutom ska också förordningen (2021:8) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 om maximalt antal deltagare på en sådan tillställning tillämpas.¹⁸⁶ (se också nedan).

Rättsavdelningen tog inte ställning till huruvida striptease faktiskt är pornografisk föreställning och därför är förbjudet.

¹⁸³ Under 2 kap. 3 § 5 ordningslag (1993:1617).

¹⁸⁴ 2 kap.14 § ordningslag (1993:1617): ”Offentlig tillställning som utgör pornografisk föreställning får inte anordnas.”

¹⁸⁵ Se ovan, s. 4.

¹⁸⁶ Uttalandet gjordes under Covid-19-pandemin 2021.

Under åren har ett antal motionerande riksdagsledamöter argumenterat för att strippklubbar bör förbjudas grundat i jämställdhetsprinciper samt på vad som faktiskt äger rum under en striptease, i strippklubbar och på de dokumenterade negativa effekter på kvinnorna som utövar stripteasen.¹⁸⁷

I polisregionerna tolkas ordningslagens krav på tillstånd/anmälan rörande offentlig tillställning kopplat till strippklubbar olika. Till skillnad från rättsavdelningen på Noa, konstaterade rättsavdelningen inom polisregion Väst att ”strippklubbarna omfattas inte av ordningslagen,” vilket innebär att polisen inte ger tillstånd till dessa verksamheter.¹⁸⁸

Det bör understrykas att inte någon av de strippklubbar som existerar runt om i landet 2022 och som nämns nedan har ansökt om tillstånd under ordningslagen eller anmält stripteaseaktiviteterna till Polismyndigheten, trots Jönköpingsdomen. Polismyndigheten i de aktuella polisregionerna har inte heller agerat för att tillse att anmälan har gjorts eller förelagt strippklubbarna om vite i de fall där det kunnat konstateras att pornografisk föreställning anordnats.¹⁸⁹

12.2 Strippklubbar runt om i landet

I Sverige fanns under projektperioden 12 kända strippklubbar och strippförmedlingar i fyra polisregioner – polisregion Stockholm, Väst, Bergslagen och Syd. Strippklubbarna återfinns både i storstäderna Stockholm och Göteborg, men också på mindre orter såsom Örebro och Karlshamn. Det finns dessutom strippförmedlingar som också samorganiserar erotiska mässor runt om i landet.

Gemensamt för alla dessa strippklubbar är att de, utöver striptease, erbjuder andra aktiviteter såsom erotisk massage, lap dance, pole dance, table dance, nakenshower, lesbiskt sex, pornografiska videor och privata rum (s.k. ”VIP rum”) för enskild striptease. Dessa aktiviteter, förutom att de är djupt sexistiska, kan anses falla utanför Jönköpingsdomens definition av striptease-uppträdanden som ”kortare uppvisningar från ett mindre antal dansöser.”

¹⁸⁷ Se t.ex. Förbud mot strippklubbar - Motion 2015/16:822 av Carina Ohlsson och Veronica Lindholm (båda S) och Skydda barn mot tortyrliknande porr - Motion 2019/20:1217 av Åsa Eriksson m.fl. (S).

¹⁸⁸ E-postkonversation med Polismyndighetens nationella rättsavdelning.

¹⁸⁹ 3 kap. 19–20 §§ ordningslag (1993:1617).

Polisregion Stockholm

I polisregion Stockholm finns tre kända strippklubbar, en "erotisk" biograf, en strippbuss och en strippförmedling:

1. Club Kino, Döbelnsgatan 4, Stockholm. Förutom "sköna arbetstider och bra lön, så menar ägarna av Club Kino att striptease "går bra att kombinera med bl.a. studier eller ett annat deltidsarbete." (november 2022).¹⁹⁰
2. Club Privé, Rådmansgatan 46, Stockholm. På Club Privé kategoriseras de kvinnor som "arbetar" på strippklubben som "Vårt harem" och som "flickor."¹⁹¹
3. Club Heartbeat, Drottninggatan 110, Stockholm. Förutom striptease i klubbens lokaler så förmedlar Club Heartbeat också striptease med både kvinnor och män till kunder i hemmiljö eller på andra ställen för en kostnad av 2 700kr eller mer samt milersättning. De som utför striptease måste vara 20 år eller äldre.¹⁹²
4. Manhattan Biograf, Hantverkargatan 49, Stockholm. På Biograf Manhattan finns det: "... flertalet filmkabiner med gloryholes, darkroom och nonstop trans-, bi-, hetero-, och gaysexvideos, samt en trevlig cruisingarea för mer lättsamma möten och social samvaro."¹⁹³
5. Crazy Candy Club som är en ambulerande strippbuss i centrala Stockholm. Enligt en artikel i Aftonbladet publicerad den 23 juni 2019, som ligger på strippklubbens webbsida, strävar ägarna av Crazy Candy Club att göra "striptease mera jämställt!"¹⁹⁴
6. Svensk Strippförmedling i Johanneshov som också organiserar den största Erotikmässan i Sverige.

Svensk strippförmedling arrangerar bl.a. "akut striptease" för 2 700 kr: "Ska ni ha fest i kväll och missat att skaffa underhållning, eller är ni bara sugna på att se en vacker tjej eller kille dansa för er? Då kan ni pusta ut! Vi ordnar en

¹⁹⁰ Länk: <https://clubkino.se/jobba-har/>

¹⁹¹ Länk: <https://www.privesthlm.com/>

¹⁹² Länk: <https://heartbeatgirls.se>

¹⁹³ Länk: <https://www.manhattan.nu>

¹⁹⁴ Länk: <https://crazycandyclub.eu>

strippa till er som bor i Stockholm-, Göteborg- och Malmö- området inom 2 timmar.” Om beställningen görs innan kl. 23.¹⁹⁵

Erotikmässan anordnas sedan 1996. Enligt webbsidan har arrangörerna: ”[s]vårt att få lokaler pga. att vi håller på med Erotikmässan.”¹⁹⁶

Polisregion Väst

I polisregion Väst finns fyra kända strippklubbar:

7. Cabaré Chat Noir, Bellmansgatan 7, Göteborg.

Chat Noir organiserar ”Kinky Wednesday” och ”Lingerie Thursday” samt hyr också ut en limousin med kvinnor som strippar ”... om du vill lyxa till det lite extra.”¹⁹⁷

8. Wandas Salonger, Andra Långgatan 16, Göteborg.

Utöver striptease så har Wandas också en swingersklubb, Wandas Swing.¹⁹⁸

9. Club Maxim, Andra Långgatan 32, Göteborg.¹⁹⁹

Polisregion Syd

I polisregion Syd finns det en känd strippklubb:

10. Belly Dance, Drottninggatan 52, Karlshamn.²⁰⁰ Den här strippklubben har funnits i många år och öppnades av en känd kriminell person som tidigare varit ägare av flera strippklubsverksamheter i Sverige bl.a. i Sundsvall och Åre. Ägandeskapet har övergått till andra personer men med kopplingar till den förste ägaren. Han dömdes i Sundsvalls tingsrätt 2018 för grovt skatte- och bokföringsbrott samt näringsförbud till fängelse i 2 år. Domen

¹⁹⁵ Länk: <http://www.svenskstripp.com/index.php/akutstriptease> och <http://www.svenskstripp.com>

¹⁹⁶ Länk: <https://www.erotikmassan.com>

¹⁹⁷ Länk: <https://www.chatnoir.se>

¹⁹⁸ Länk: <https://www.wandas.se>, <https://www.facebook.com/wandasstrip> och <https://www.wandaswing.se>

¹⁹⁹ Länk på Facebook: https://www.facebook.com/Club-Maxim-Göteborg-1276714139050615/?ref=page_internal

²⁰⁰ Länk på Instagram: <https://www.instagram.com/p/CJE2eJ5hd14/?hl=en>

överklagades till hovrätten som sänkte fängelsestraffet till 1 år och sex månader. Ägaren begärde men fick inte prövningstillstånd till Högsta domstolen.²⁰¹

Polisregion Bergslagen

I polisregion Bergslagen finns det en känd strippklubb och en sexbutik med striptease:

11. Strippklubb Maxim, Långgatan 46, Karlstad.

”Sveriges äldsta strippklubb.”²⁰²

12. Sexbutik och strippklubb Tutti Frutti, Ullavigatan 31A, Örebro. Sexbutiken Tutti Frutti öppnades som strippklubb 2020 efter att en tidigare strippklubb, ”Efter 2” med koppling till kriminella motorcykelorganisationer sprängts i en hämndaktion efter sprängningar av liknande verksamheter i andra städer i polisregionen.²⁰³

I de övriga tre polisregionerna (Mitt, Nord och Öst) finns det ingen aktuell information om att strippklubbar förekommer. Det finns dock information om att vissa kriminella motorcykelorganisationer (Red Devil och Hells Angels) i åtminstone en polisregion hyr in kvinnor genom Svensk Strippförmedling för att genomföra striptease på deras fester. Det finns bekräftad information om att detta också är fallet i andra polisregioner.

12.3 Organiserade kriminella aktiviteter kopplade till strippklubbar

I alla polisregioner där strippklubbar förekommer finns det grundade misstankar om att de verkliga huvudmännen för strippklubbarna kan vara kriminella motorcykelgäng eller andra grova kriminella individer eller grupper. De flesta strippklubbarna är förknippade med olika grova brott såsom försäljning av kvinnor för sexuella ändamål, narkotikaförsäljning, vapenbrott, våldsbrott, skatte- och bokföringsbrott, utpressning, olaglig spelverksamhet och distribution och produktion av pornografi samt övergreppsbilder på barn.²⁰⁴

²⁰¹ Göta hovrätts dom 2019-03-18 i mål nr B 1024/18.

²⁰² Länk på Instagram: <https://www.instagram.com/maximkarlstad/?hl=en>

²⁰³ Black Cobra och No Surrender.

²⁰⁴ Underrättelseinformation.

12.3.1 Kopplingen mellan strippklubbar och köp av sexuell tjänst

Frivilligorganisationer, kommunala stödprogram för de som utnyttjas i prostitution, ansvariga myndigheter samt polisen i vissa polisregioner har bekräftat att det ofta pågår prostitutionsverksamheter i de flesta strippklubbar och andra allvarliga sexuella trakasserier och övergrepp på de kvinnor som utnyttjas i klubbarna.²⁰⁵

Dessutom finns det bekräftad information från svensk och utländsk forskning om att strippklubbar fungerar som rekryteringscenter för prostitution och som ingångsportar för kvinnor som sedan utnyttjas i produktion av pornografi.²⁰⁶

En strippklubb i polisregion Väst hyr dessutom regelbundet ut sina lokaler till olika föreningar. En av dessa föreningar arrangerar så kallade ”gangbang events,” dvs. ett antal män erhåller en inbjudan till ett evenemang enbart för medlemmar där de får möjlighet att begå sexuella gruppövergrepp på kvinnor.²⁰⁷

12.3.2 Covid-19-pandemin och strippklubbar

Covid-19-pandemin påverkade inte möjligheten för strippklubbar att hålla öppet, men ledde, till skillnad från i de oseriösa massagesalongerna, till ett kraftigt minskat antal besökare.

Med anledning av vikande besöksunderlag som ett resultat av Covid-19-pandemin ansökte en strippklubb i Västra Götaland om tillstånd hos Polismyndigheten att öppna hotellverksamhet.²⁰⁸ Hotellverksamheten skulle bestå av fem rum på två plan med som mest 15 gäster. Information bekräftar att rummen skulle hyras ut per tre-minutersperioder. Ansökan avslogs på flera grunder bl.a. därför att bygglov inte erhållits, att ombyggnad inte gjorts och att det

²⁰⁵ Intervjuer med ett större antal representanter för stödverksamheter under projektperioden.

²⁰⁶ Se t.ex. Talita, Syns man inte, finns man inte – en inblick i den svenska porrindustrin (Stockholm, 2019, länk: https://talita.se/assets/dokument/rapport_sv.pdf och #NotBuyingIt – en frivilligorganisation i Storbritannien som arbetar mot prostitution och utnyttjande av kvinnor och flickor i strippklubbar: Länk: <https://notbuyingit.org.uk/background/>

²⁰⁷ Information från frivilligorganisationer som ger stöd och support till brottsoffer.

²⁰⁸ Ansökan hotell- och pensionatsrörelse, Victoria Service och Bemanning AB (Strippklubben Chat Noir) (odaterad).

därför inte kunde antas att verksamheten föll inom tillämpningsområdet för lagen (1966:742) om hotell- och pensionatsrörelse.²⁰⁹

12.3.3 Strippklubbar och välgörenhet

Genom intervjuer med nyckelpersoner under projekttiden framkom det att vissa strippklubbar erbjuder frivilligorganisationer som ger stöd och hjälp till kvinnor i prostitution och andra utsatta kvinnor ekonomiska bidrag.

Pengarna har samlats in genom arrangemang som genomförts på strippklubbar till fördel för dessa utvalda frivilligorganisationer eller deras verksamheter t.ex. för att upprusta en lekplats för de barn som besöker frivilligorganisationen. Alla frivilligorganisationer har tackat nej till de föreslagna bidragen.

12.4 Arbetsmiljöverkets arbete för att kontrollera tillämpningen av arbetstidslagen i strippklubbar

Arbetsmiljöverket övervakar arbetstidslagen (1982:673).²¹⁰ Lagen reglerar hur många timmar en arbetstagare får arbeta per dag, vecka och år, men också jourtid, beredskapstjänstgöring och nattvila samt rätten till raster. Arbetstidslagen gäller, med vissa undantag, för allt arbete som utförs i Sverige. Lagen gäller oavsett om företaget är svenskt eller utländskt, så länge verksamheten bedrivs i Sverige.

Arbetstidslagen är dispositiv, men för att få ett undantag krävs ett centralt kollektivavtal eller en dispens. Ett kollektivavtal kan ersätta hela lagen, eller vissa delar.

Arbetstagarorganisationer i Sverige har hitintills varit ovilliga att teckna kollektivavtal med arbetsgivare inom denna sektor. Arbetsmiljöverket har inte beviljat någon strippklubb undantag för nattarbete.

²⁰⁹ Beslut Ansökan om hotell- och pensionatsrörelse (Diariernr: A202.296/2021) (27 maj 2021).

²¹⁰ Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/arbetstidslag-1982673_sfs-1982-673

12.4.1 Arbetsmiljöverkets tillsyn av strippklubbar

Under Projekt Människohandels projektperiod inledde Arbetsmiljöverket ett flertal ärenden mot strippklubbar och videobutiker i flera polisregioner med avseende på tillämpningen av arbetstidslagstiftningen. Vid inspektionerna konstaterade myndigheten att flera arbetsgivare bröt mot §13 arbetstidslagen (1982:673) som reglerar dygnsvila och specifikt nattarbetsid.²¹¹

Ett företag som bryter mot arbetstidslagen kan tvingas betala böter oavsett om överträdelsen var avsiktlig eller av oaktsamhet eller inte.²¹² Överträdelser är belagda med en sanktionsavgift på en procent av det tillämpliga prisbasbeloppet per timme och anställd.

Ett antal anmälningar utfärdades av Arbetsmiljöverket eller är under behandling i domstol. Dessutom utfärdade Arbetsmiljöverket sanktionsavgifter mot ett flertal av de strippklubbar och videobutiker som inspekterade.

Vid en inspektion 2017 av en strippklubb i region Väst noterade Arbetsmiljöverket att anställda på klubben, som saknar kollektivavtal, arbetade mellan midnatt och kl. 05:00 utan att företaget ansökt om dispens under §13 andra stycket arbetstidslagen (1982:673) för nattarbete. För att klubben skulle tillåtas att fortsatt ha nattöppet krävde Arbetsmiljöverket att strippklubben tecknade kollektivavtal eller ansökte om dispens mot vite.

Strippklubben kontaktade Hotell- och restaurangfacket för att teckna kollektivavtal, men fick avslag. Fackförbundet menade att strippklubbens huvudsakliga verksamhet inte låg inom förbundets avtalsområde. Inte heller arbetsgivarorganisationen Visita ville bevilja företaget medlemskap.

I februari 2019 avslog Arbetsmiljöverket klubbens ansökan om dispens, vilket innebar att beslutet om sanktionsavgift kvarstod. Företaget överklagade Arbetsmiljöverkets beslut till Förvaltningsrätten som avslog företagets överklagan.²¹³ Företaget överklagade Förvaltningsrättens beslut till Kammarrätten som också avslog strippklubbens överklagan.²¹⁴

²¹¹ §13 arbetstidslag (1982:673): Alla arbetstagare skall ha minst elva timmars sammanhängande ledighet under varje period om tjugofyra timmar (dygnsvila). Avvikelse får göras tillfälligtvis, om det föranleds av något särskilt förhållande som inte har kunnat förutses av arbetsgivaren, under förutsättning att arbetstagaren ges motsvarande kompensationsledighet. I den dygnsvila som alla arbetstagare har rätt till skall tiden mellan midnatt och klockan 5 ingå. Avvikelse får göras, om arbetet med hänsyn till dess art, allmänhetens behov eller andra särskilda omständigheter måste bedrivas mellan midnatt och klockan 5. Lag (2005:165).

²¹² §26 arbetstidslag (1982:673).

²¹³ Förvaltningsrätten i Göteborgs dom 2019-06-18 i mål nr 2000–19.

²¹⁴ Kammarrätten i Göteborgs dom 2021-07-01 i mål nr 3941–19.

Under 2020 förbjöd Arbetsmiljöverket en annan välkänd nattklubb, också i region Väst, som fungerar som stripp- och swingerklubb att ha nattarbete mot ett vite av 450 000 kr. Anställda på klubben jobbade mellan midnatt och kl. 05:00 och arbetet föll inte under direktundantaget i §13 andra stycket i arbetstidslagen (1982:673) om att det är nödvändigt för att viktiga samhällsintressen ska kunna tillgodoses.

Företaget överklagade Arbetsmiljöverkets beslut till Förvaltningsrätten. Förvaltningsrätten biföll Arbetsmiljöverkets begäran om vite mot företaget. Domstolen ansåg att vitesförbudet var lagligen grundat och tillräckligt tydligt och preciserat för att en prövning av frågan om utdömande av vite ska kunna göras. Det är inte visat att företaget saknade möjlighet att efterkomma det aktuella föreläggandet.²¹⁵

I region Stockholm utkrävde Arbetsmiljöverket under 2020 att en strippklubb och videobutik skulle betala en sanktionsavgift på sammanlagt 10 168 920 kr för olagligt nattarbete. Arbetsmiljöverket konstaterade att dygnsvilan för anställda inte hade varit minst 11 timmar och/eller tiden mellan midnatt och klockan 5 inte hade ingått i dygnsvilan och att anställda hade nattarbetat totalt 21 840 timmar under perioden 29 januari 2019 till och med 29 januari 2020.

Trots att §26 i arbetstidslagen förutsätter att de sanktionsavgifter som utkrävs av Arbetsmiljöverket ska betalas till fullo och löpande beslöt Arbetsmiljöverket under 2021 att tiden för beräkning av slutsumman skulle sättas till ett år trots att brotten mot arbetstidslagstiftningen pågått under längre tid och fortfarande pågår i samma omfattning.

Många av de företag som äger strippklubbar i Sverige har mycket höga årsomsättningar. Vissa av dessa verksamheter har dess utom kopplingar till organiserade kriminella grupper. Höga sanktionsavgifter skulle kunna påverka deras verksamhet negativt och därmed leda till en begränsning av deras kriminella verksamhet och indirekt deras negativa påverkan på det svenska jämställdhetsarbetet.

Arbetsmiljöverkets användande av sanktionsavgifter för överträdelse av nattarbetsförbudet i arbetstidslagen kan fungera som en viktig förebyggande åtgärd mot handel med kvinnor för sexuella ändamål, prostitution och köp av sexuella tjänster. När Arbetsmiljöverket inte till fullo utnyttjar möjligheterna för att utkräva kännbara sanktionsavgifter under arbetstidslagstiftningen blir denna påverkansmöjlighet begränsad och inte kännbar för de företag som bryter mot regelverket.

²¹⁵ Förvaltningsrätten i Stockholms dom 2021-06-16 i mål nr 18422–20.

13 Vägen framåt

De föreslagna åtgärderna har som mål att förebygga och motverka prostitution och människohandel för sexuella ändamål bl.a. i oseriösa massagesalonger.

Krav på tillstånd för etablering och drift av massageverksamheter

Sedan 2008²¹⁶ krävs det inga tillstånd för att öppna och driva massageverksamheter i Sverige och ägarna har inte heller någon anmälningsplikt.²¹⁷ Massageverksamheter betraktas dock som ”yrkesmässig hygienisk verksamhet” och har därför ett ansvar under miljöbalken (1998:808) att själv kontrollera verksamheten för att minska riskerna för att sprida smitta och allergi till kunderna, minska verksamhetens miljöpåverkan och öka säkerheten för både kunder och personal.

De oseriösa massagesalongerna är ofta etablerade i källarlokalerna i vanliga hyresfastigheter som ägs av privata fastighetsägare och i mindre omfattning av kommunala bostadsbolag, i liknande lokaler som ägs av bostadsrättsföreningar eller i affärslokaler ofta i städernas centrum.

Lokalerna är sällan anpassade för kroppsvård och kan sakna tvätt- och duschmöjligheter för kunder och anställda, ha brister i utrustning för tvätt av handdukar, bäddöverdrag och andra textilier och har sällan städutrymmen med lämplig städutrustning.

I vissa oseriösa massagesalonger kan det dessutom finnas olovligt boende med sängplatser för de kvinnor som utnyttjas i prostitution i salongen och små, ohygieniska utrymmen med kylskåp och kokplattor eller

²¹⁶ Kravet på tillstånd i 38 § i Förordning om Miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (1998:899) ändrades den 1 januari 2008, vilket innebar att verksamheter som tidigare var tillståndspliktiga inte längre behövde ansöka om tillstånd.

²¹⁷ Förutom att det från den 1 juli 2021 finns en anmälningsplikt för så kallad ”stickande och skärande verksamhet” där det finns risk för annan smitta än bara blodsmitta” t.ex. akupunkturbehandlingar, tatueringsstudios, barberarsalonger eller fotvårdskliniker där rakkniv eller rakblad används och piercingstudios (Förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd). Länk: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/halsoskydd-och-estetiska-behandlingar/yrkesmassig-hygienisk-verksamhet/anmalningsplikt-verksamhet/> Dessutom har dessa verksamheter skyldighet under 26 kap. 19 § miljöbalken och förordningen (1998:901) om verksamhetsutövers egenkontroll att genomföra egenkontroller dvs. de måste fastställa och dokumentera för de frågor som rör verksamheten. Rutinerna beskrivs i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:4) om yrkesmässig hygienisk verksamhet.

mikrovågsugnar för matlagning. Det saknas ofta brandsläckningsutrustning samt brandutgångar och ventilationssystem fungerar dåligt eller är inte anpassade för den verksamhet som föregår i lokalen.²¹⁸ Ansvaret för tillsynen av dessa verksamheter från hälsoskyddssynpunkt ligger på de kommunala miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna.²¹⁹

En oseriös massagesalong som inte uppfyller kraven enligt miljöbalken och bestämmelserna rörande yrkesmässig hygienisk verksamhet²²⁰ riskerar att stängas ner med omedelbar verkan.²²¹ Förbudet gäller tills lokalen har anpassats och förbudet har omprövats av Miljöförvaltningen. Ett förbud är oftast förenat med ett löpande vite på mellan 25 000 kr och 50 000 kr och ska betalas varje gång som förbudet överträds. Ett typiskt vite för en oseriös massagesalong som bryter mot reglerna kan uppgå till 25 000 kr per dag.

Eftersom etablering och drift av en massagesalong inte kräver tillstånd kan det vara svårt för ansvariga kommunala myndigheter att erhålla kunskap om antalet massagesalonger i kommunen, var de är belägna och vem som är de faktiska ägarna. Tillsynsarbetet försvåras ytterligare av att det ofta sker förändringar i beståndet - oseriösa massagesalonger byter ägare, namnet på massagesalongen kan därför ändras och verksamheten kan flyttas till en ny lokal.

Tillsynsarbetet kan dessutom försvåras av fastighetsägares bristande samarbetsvilja eller okunskap om vilka skyldigheter de har när de hyr ut lokaler till massagesalonger som sedan visar sig vara oseriösa.

Det kan variera kraftigt från kommun till kommun hur ofta tillsyn görs. I vissa kommuner kartlägger miljö- och hälsoförvaltningen alla kroppsvårdsverksamheter oavsett om de är anmälningspliktiga eller ej och följer upp kartläggningen med regelbundna inspektioner. I andra kommuner nedprioriteras inspektioner av dessa verksamheter på grund av personalbrist eller till fördel för andra aspekter av miljö- och hälsoskyddsarbetet.

²¹⁸ Både fastighetsägare och lokalhyresgäster är ansvariga för att se till att det finns "utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olycka och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand." 2 kap. 2 § Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO). Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003778-om-skydd-mot-olyckor_sfs-2003-778#K3

²¹⁹ I enlighet med 26 kap. 9, 14, 21, 22 och 26 §§ miljöbalk (1998:808).

²²⁰ Enligt 2 kap. 1,2 och 7 §§ miljöbalk (1998:808) och Socialstyrelsens allmänna råd om yrkesmässig hygienisk verksamhet (SOSFS 2006:4). Länk: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2006-101-3.pdf>

²²¹ Enligt 26 kap. 9 och 26 §§ miljöbalk (1998:808).

Detta innebär att oseriösa massagesalonger ofta kan bedriva prostitutionsverksamhet under längre tid utan inblandning från ansvariga kommunala myndigheter. Åtminstone tills grannar eller andra gör störningsanmälningar till fastighetsägaren eftersom det förekommer ”mycket spring” i fastigheten eller till Polismyndigheten när kvinnor och flickor som bor i fastigheten har sextrakasserats av män som vistas där med ändamålet att köpa sexuella tjänster.²²²

De kommunala miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna har skyldighet att anmäla överträdelse av bestämmelser i miljöbalken eller i relaterade föreskrifter till Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts såsom koppleri, köp av sexuell tjänst eller människohandel för sexuella ändamål.²²³

Under Projekt Människohandel (se ovan) kunde det konstateras att det finns åtminstone 2 000 massagesalonger i Sverige. Av dessa beräknas det att 80 procent kan vara oseriösa. I dessa oseriösa massagesalonger utnyttjas dagligen allt mellan 2 och 5 kvinnor av män som köper sexuella tjänster. Många av kvinnorna måste ta emot allt mellan två och tio män varje dag. Dessa kvinnor kommer oftast från Thailand, men andra ursprungsländer förekommer om än i mindre omfattning. De oseriösa massagesalongerna i Sverige drivs oftast av en thailändsk kvinna i samarbete med en svenskfödd man.

Dessa oseriösa verksamheter genererar stora vinster för massagesalongernas ägare medan de kvinnor som utnyttjas ofta erhåller mycket små förtjänster. De stora brottsvinsterna beskattas inte utan lämnar ofta Sverige med hjälp av agenter och investeras av ägarna i deras hemländer.

Det faktum att det går att öppna och driva massagesalonger i Sverige utan tillstånd eller krav på anmälan till kommunerna har gjort att kriminella individer ofta med direkt eller indirekt koppling till asiatiska och andra kriminella grupper ser Sverige som en attraktiv marknad för att etablera prostitutionsverksamheter. Trots att Polismyndigheten har satsat stora operativa resurser under lång tid för att förebygga och bekämpa dessa brottsliga verksamheter, ofta i samarbete med andra berörda myndigheter, har denna ”affärsmodell” kunnat etableras och expanderas under de senaste åren. (Se också slutrapport från Projekt Människohandel).

Förslag till åtgärd: För att motverka en fortsatt expansion av oseriösa massagesalonger och för att tillse att existerande verksamheter uppfyller alla bestämmelser samt för att förebygga människohandel för sexuella ändamål,

²²² Intervjuer med privata och kommunala fastighetsägarorganisationer under 2021 och 2022.

²²³ Enligt 26 kap. 2 § miljöbalk (1998:808).

koppleri och köp av sexuell tjänst föreslår Polismyndigheten att ett tillståndsförfarande för etablering och drift av massagesalonger ska införas snarast.

Förslag till åtgärdsplan för Polismyndigheten

Åtgärdsplanens målsättningar

Det övergripande målet för Polismyndighetens åtgärdsplan för det fortsatta arbetet mot organiserad brottslighet kopplat till människohandel för sexuella ändamål och relaterade brott är att:

- medverka till att gränsöverskridande och inhemsk organiserade brottslighet kopplat till prostitutionsverksamheter framgångsrikt bekämpas och uppkläras
- synliggöra och ge ett gott bemötande till brottsoffren, främja deras rättigheter och säkerställa upprättelse
- på lång sikt motverka de samhälleliga effekterna av sådan organiserad kriminalitet.

Förväntade resultat

Åtgärdsplanens genomförande förväntas öka kompetensen och effektiviteten inom såväl det brottsutredande som det brottsförebyggande arbetet för att bekämpa organiserad brottslighet kopplat till människohandel för sexuella ändamål, prostitution och relaterad kriminalitet.

Åtgärderna kommer dessutom att kunna skapa en enhetlig, strukturerad och rättssäker förmåga i Polismyndighetens operativa arbete på kort och lång sikt.

Åtgärdsplanens resultat förväntas ytterligare öka kunskapen inom Polismyndigheten om de organiserade brottsnätverk, grupper och individer som är ansvariga för människohandel för sexuella ändamål och relaterade brott, deras tillvägagångssätt och hur deras aktiviteter påverkar samhället i stort.

Den ökade kompetensen förväntas i sin tur att stärka Polismyndighetens förmåga att effektivt ingripa mot och bekämpa den grova organiserade brottsligheten över tid. Som ett exempel kan ges den ökade kapaciteten att hantera internationella krissituationer och ingripa mot organiserad brottslighet, människohandel för olika ändamål och relaterad brottslighet kopplat till massflykt såsom den väpnade konflikten i Syrien och kriget i Ukraina.

Åtgärdsplanen kommer dessutom att bidra till de mål som regeringen satt upp för Polismyndighetens arbete för att förebygga och bekämpa den organiserade brottsligheten.

Tillsammans med den rapport från projektet som här presenteras, uppfyller dessutom åtgärdsplanen för det fortsatta arbetet mot organiserad brottslighet kopplat till människohandel för sexuella ändamål och relaterade brott till det uppdrag som regeringen gett Polismyndigheten att agera som nationell rapportör i frågor som rör människohandel.

Åtgärdsplanen uppfyller dessutom de krav som ställs på EU:s medlemsländer när det gäller bekämpningen av grov kriminalitet, och organiserad brottslighet kopplat till människohandel för olika ändamål.

Förslag till åtgärder

Koordinering av åtgärdsplanens genomförande

Enheten för utveckling av brottsbekämpning (UB) utökad med två heltidstjänster.

Tidsplan: 2023–2026

1. Nationell polisiär lägesbild (2023–2024)

Skapa en nationell polisiär lägesbild om kopplingen mellan kriminella nätverk, organiserade prostitutionsverksamheter och människohandel för sexuella ändamål i Sverige. Lägesbilden ska ligga till grund för förundersökningar, operativa insatser och kompetenshöjande åtgärder samt de nationella och regionala metodstöden.

Förslag till ansvariga: Underrättelseenheten vid Noa (UND) och UB i samarbete med polisregionerna.

2. Operativa insatser

a. Nationellt insatsår och insatsveckor (2023–2024)

Utse och prioritera 2023–2024 som nationellt operativt insatsår mot människohandel för sexuella ändamål, koppleri, köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling med särskilt avsatta medel för insatser i alla sju polisregionerna under perioden.

Förslag till ansvarig: Nationella operativa ledningsgruppen (Nolg).

b. Regionala insatsveckor

Genomföra regelbundna och i förväg planerade insatsveckor mot människohandel för sexuella ändamål, koppleri och köp av sexuell tjänst på regional och lokal nivå.

Förslag till ansvariga: Polisregionerna.

c. Nationellt operativt team (2023–2024 - pilotprojekt)

Etablera ett nationellt, operativt beredskapsteam mot människohandel för sexuella ändamål, koppleri och köp av sexuell tjänst samt utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling kopplat till organiserad brottslighet i komplexa, särskilt omfattande eller gränsöverskridande fall med specialutbildade poliser som har hela landet som arbetsplats, och som fungerar stödjande och med adekvata resurser.

Förslag till ansvariga: Noa i samverkan med polisregionerna.

d. Nordiska operativa insatser (2023–2024)

Framtagande av en lägesbild, genomförande av gemensamma kompetenshöjande åtgärder och förplanerade, gemensamma operativa insatser mot människohandel för sexuella ändamål, koppleri och köp av sexuell tjänst i identifierade oseriösa kroppsvårdsverksamheter och andra prostitutionsverksamheter i Sverige, Norge, Danmark och Finland.

Förslag till ansvariga: UB och Noa (UND) i samverkan med polisregionerna.

e. Internationella operativa insatser (2023–2025)

Internationella insatser koordinerade av Interpol alternativt Europol mot de organiserade brottsnätverk som handlar med människor för sexuella ändamål för att utnyttjas inom oseriösa kroppsvårds- och andra prostitutionsverksamheter i utvalda länder.

Förslag till ansvariga: UB, Noa (UND) och internationella enheten vid Noa (IE) i samverkan med polisregionerna.

3. Underrättelsearbetet

a. Utökad medverkan i det dansk-initierade gränsöverskridande arbetet mot den grova organiserade brottsligheten i Öresundsregionen (2023–2025)

Verka för en integration av brottsområdet människohandel som ett fokus-område i det etablerade gränsöverskridande arbetet mot grov organiserad brottslighet samt att Polismyndigheten överväger att sekondera och finansiera en expert på frågor som rör människohandel med placering på den underrättelseenhet i Danmark som fortsättningsvis är ansvarig för detta arbete.

Förslag till ansvariga: UB i samarbete med polisregion Syd och polisregion Väst.

b. Inhämta och bearbeta information om penningtvätt och korruption kopplat till människohandel för sexuella ändamål (2023–2024)

Fördjupad inhämtning om och bearbetning av information rörande penningtvätt och korruption kopplat till människohandel för sexuella ändamål, koppleri, köp av sexuell tjänst och organiserad brottslighet samt stödja operativ verksamhet för att uppspåra och säkra vinster från dessa verksamheter inom landet och globalt.

Förslag till ansvariga: UB i samarbete med Finanspolisen (Fipo), Noa (UND), utredningsenheten vid Noa (UE), Nationella anti-korruptionsgruppen i samverkan med polisregionerna.

c. Utredda nätbaserad och digital brottslighet kopplat till människohandel för sexuella ändamål (2023–2024)

Förbättra kapaciteten inom Polismyndigheten att följa utvecklingen av handel med människor för sexuella ändamål och relaterade brott med hjälp av IT-baserade operativa arbetsmetoder och modern informationsteknologi.

Förslag till ansvariga: UB i samarbete med Noa (UND) och Nationellt it-brottscentrum under utredningsenheten vid Noa (UE) i samverkan med polisregionerna.

d. Utöka det internationella polissamarbetet i frågor som rör människohandel för sexuella ändamål (2023–2026)

Öka förmågan nationellt och regionalt att delta i internationellt och EU-baserat rättsligt och polisiärt arbete, såsom EMPACT, för att underlätta transnationellt samagerande mot organiserade brottsnätverk och grupper som är

aktiva inom människohandel för sexuella ändamål, samt skapa nya brottsbekämpande verktyg.

Förslag till ansvariga: UB i samarbete med Noa (UND) och Noa (IE) i samverkan med polisregionerna.

4. Samagerande med myndigheter och andra aktörer

a. Stärka samverkan med brottsbekämpande myndigheter (2023–2026)

En förstärkning av myndighetsgemensamma insatser mot organiserade prostitutionssamfund och människohandel för sexuella ändamål med fokus på ökat informationsutbyte, förstärkning av ekonomiska utredningar, brottsförebyggande åtgärder kopplat till migration och inspektioner under arbetstids- och arbetsmiljölagstiftningarna.

Förslag till ansvariga: UB i samarbete med sekretariatet för myndighetssamverkan vid Noa (SMS) i samverkan med polisregionerna.

b. Stärka samverkan med berörda kommunala verksamheter (2023–2026)

Verka för och genomföra långsiktig samverkan mellan polisregionerna, kommunala miljö- och hälsoskyddsförvaltningar, räddningstjänsten och stadsbyggnadsenheter för att förebygga, upptäcka och ingripa mot människohandel för sexuella ändamål, relaterad brottslighet och organiserade prostitutionssamfund t.ex. inom kroppsvården och berörda verksamheter lokalt.

Förslag till ansvariga: UB tillsammans med Sveriges kommuner och regioner (SKR) i samverkan med polisregionerna.

c. Genomföra riktade informationsinsatser mot fastighetsägare (2023–2024) – pilotprojekt

Initiera riktat samarbete, information till och utbildningsinsatser för kommunala och privata fastighetsägare, bostadsrättsföreningar, representanter för Sveriges Allmännyttan, Fastighetsägarna, Bostadsrätterna och Hyresgästföreningen angående ansvar och skyldigheter att förhindra uthyrning av lokaler för kriminella verksamheter såsom prostitution. Utarbeta en effektiv nationell operativ modell.

Förslag till ansvariga: UB tillsammans med polisregion Väst.

5. Kompetenshöjande insatser

a. Genomföra genomgripande kompetenshöjande åtgärder mot människohandel för sexuella ändamål (2023–2026)

Utarbeta och genomföra fortsatta kompetenshöjande åtgärder för Polismyndighetens alla anställda om brottsområdet människohandel för sexuella ändamål och relaterade brott för att stärka förmågan att ingripa och utreda. En utbildningsinsats ska utarbetas och genomföras som en obligatorisk del av grundutbildningen till polis om brottsområdet människohandel för olika ändamål och relaterade brott.

Förslag till ansvariga: UB i samarbete med Polismyndighetens HR-avdelning och i samverkan med polisregionerna.

b. Utveckla ett nationellt operativt metodstöd rörande människohandel för sexuella ändamål (2023–2026)

Utveckla ett heltäckande och levande metodstöd för Polismyndighetens nationella arbete mot människohandel för sexuella ändamål, koppleri, köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling med fokus på det operativa arbetet mot de kriminella nätverk, grupper och individer som organiserar prostitutionsverksamheter i Sverige och gränsöverskridande, deras ägandestrukturer, verkliga huvudmän och samarbete över landsgränser.

Förslag till ansvariga: UB och Noa (UND) i samarbete med polisregionerna.

c. Utarbeta ett metodstöd om bemötande av särskilt utsatta brottsoffer för människohandel för sexuella ändamål och relaterade brott (2023–2024)

Människor, särskilt kvinnor, som har utsatts för människohandel för sexuella ändamål och relaterade brott har ofta utsatts för allvarliga fysiska, sexuella och psykologiska övergrepp och utnyttjanden under lång tid av många (oftast) okända gärningsmän. Konsekvenserna av dessa övergrepp kan påverka deras uppträdanden och villighet att bistå polisen som målsägare eller vittnen i en brottsutredning.

Åtgärder som rör människohandelsoffer ska, enligt de krav som ställs i EU:s människohandelsdirektiv från 2011, utgå från ett köns- och jämställdhetsperspektiv. Det är därför viktigt att metodstödet beaktar att brottsoffrens upplevelser och utsatthet kan variera beroende på om de är kvinnor eller män, flickor eller pojkar. Dessutom kan deras behov av stöd och hjälp och därmed polisens bemötande påverkas av andra faktorer så som ålder, form av utnyttjande, kulturell och etnisk bakgrund, och eventuella funktionssvårigheter.

Metodstödet åtgärder ska baseras i en förståelse och respekt för kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser av trauma.

Syftet med metodstödet är att skapa goda rutiner inom Polismyndigheten för att på bästa sätt kunna bemöta särskilt utsatta brottsoffer.

Förslag till ansvariga: UB.

d. Utveckla myndighetsgemensamma kompetenshöjande insatser (2023–2024)

Genomföra myndighetsgemensamma kompetenshöjande insatser om människohandel för sexuella ändamål i samverkan med kommunernas miljö- och hälsoskyddsförvaltningar, Skatteverket, Arbetsmiljöverket och andra berörda kommunala och statliga myndigheter samt gränspolisen på lokalpolisområdesnivå. Detta för att på bästa sätt bekämpa prostitutionsrelaterad brottslighet inom legala näringsverksamheter såsom kroppsvårdsverksamheter och inom nöjes-, hotell- och restaurangbranscherna.

Förslag till ansvariga: UB i samarbete med Polismyndighetens regionala grupper för myndighetssamverkan (RMS).

6. Verksamhetsutveckling

a. Utarbeta nationella stöddokument om människohandel (2023–2024)

Utveckla och genomföra stöddokument för det operativa arbetet mot människohandel för sexuella ändamål respektive människohandel för andra ändamål, t.ex. checklistor för det brottsbekämpande arbetet mot människohandel och relaterade brott inom Polismyndigheten med målet att skapa enhetliga och gemensamma arbetsmetoder och angreppssätt.

Förslag till ansvariga: UB i samverkan med polisregionerna.

b. Revidera Polismyndighetens plan mot människohandel (2023)

Uppdatera och revidera Polismyndighetens plan mot människohandel för alla ändamål så att planen speglar den snabba utvecklingen inom brottsbekämpningsområdet nationellt och internationellt.

Förslag till ansvarig: UB.

c. Genomföra utvärderingar av förundersökningar som rör människohandel (2023–2024 pilotprojekt)

Utse ansvarig som tillser att utvärderingar görs, samt sammanställa och analysera genomförda utvärderingar av förundersökningar för människo-handel för sexuella och andra ändamål och relaterade brott på nationell nivå med målet att förbättra kvalitet och utredningsresultat.

Förslag till ansvariga: UB i samverkan med polisregionerna och Noa UND.

7. Informationsinsatser

a. Genomföra nationella och lokala informationskampanjer för att förebygga köp av sexuell tjänst (2023–2026)

Genomföra kampanjer riktade till allmänheten i upplysande och brottsförebyggande syfte för att minska efterfrågan på sexuella tjänster. Här kan även Polismyndighetens arbete mot människohandel för sexuella ändamål och relaterade brott på nationell, regional och lokal nivå beskrivas och presenteras.

Förslag till ansvariga: UB i samverkan med polisregionerna.

b. Samhällsinformation

Enligt Polismyndighetens styrmodell om medborgarlöften ska kunskapen och engagemanget hos medarbetare, medborgare, kommuner och andra aktörer i lokalsamhället tas till vara på bästa sätt.

Ett sätt att tillvarata medborgarnas och medarbetarnas kunskap, erfarenheter och engagemang i lokalsamhället och nationellt samtidigt som Polismyndighetens lokala närvaro och tillgänglighet ökas är att skapa dialog mellan lokalpolis och lokalsamhälle. Sådan samverkan kan bidra till att öka förtroendet för Polismyndigheten, ha positiva effekter på upplevd trygghet och leda till minskad brottslighet.

Dialoger mellan Polismyndighetens representanter och medborgarna är särskilt angelägna när det gäller det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet i frågor som rör människohandel för sexuella ändamål, koppleri, köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling. Sådana dialoger kan skapa medborgerlig insyn i Polismyndighetens arbete och framförallt ökad medvetenhet om problematiken och möjliga lösningar.

Detta kan i sin tur leda till ett ökat engagemang och förståelse för de förhållanden som brottsoffer lever under och därmed en ökad benägenhet att informera Polismyndigheten om misstänkt människohandel för sexuella ändamål, koppleri och köp av sexuell tjänst och relaterad brottslighet i lokalsamhället.

Förslag till ansvariga: UB i samverkan med polisregionerna.

8. Rättsutredningar och förslag till lagändringar

a. Utredda och göra en hemställan till regeringen om lagändring rörande tillståndsplikt för kroppsvårdsverksamheter (2023–2024)

Idag krävs det inga tillstånd för att öppna och driva de flesta former av kroppsvårdsverksamheter såsom massagesalonger och innehavarna har inte anmälningsplikt (se ovan). Det är av stor vikt att alla enskilda och företag som önskar att etablera kroppsvårdsverksamheter uppfyller grundläggande och enhetliga kvalitetskrav. Det bör därför införas en tillståndsplikt för att bedriva sådana verksamheter. I tillståndsförfarandet bör det ingå en granskning av verksamhetens verkliga huvudman, en ekonomisk utredning för att säkerställa att etablering och finansiering inte härrör från brottslig verksamhet och att all personal har adekvat utbildning.

För att försvåra för kriminella grupperingar att etablera och driva kroppsvårdsverksamheter såsom oseriösa massagesalonger bör Polismyndigheten utarbeta ett förslag till ändring av nuvarande lagstiftning med krav på tillstånd för att etablera och driva kroppsvårdsverksamheter såsom massagesalonger samt hemställa till regeringen om förslag till lagändring.

Kommunerna bör dessutom verka för att införa register för alla lokala kroppsvårdsverksamheter med särskild fokus på massagesalonger.

Förslag till ansvariga: UB tillsammans med Polismyndighetens nationella rättsavdelning.

b. Genomföra en rättsutredning rörande pornografisk tillställning (2023)

Genomföra en rättsutredning rörande pornografisk tillställning enligt 2 kap. 14 § ordningslag (1993:1617) för att klargöra rättsläget rörande strippklubbar och andra verksamheter där striptease förekommer eller förmedlas med målsättning att verka för ett förbud för dessa verksamheter genom att lagstiftningen harmoniseras med regeringens och samhällets jämställdhetsmål.

Förslag till ansvariga: UB tillsammans med Polismyndighetens nationella rättsavdelning.

c. Utredda Polismyndighetens juridiska ansvar för tillstånd och register för hotellverksamhet

Enligt lagen (1966:742) om hotell- och pensionatsrörelse måste sådana verksamheter bedrivas på ett sätt som tillgodoser högt ställda krav på allmän ordning och säkerhet.

För att driva ett hotell eller pensionat som kan ta emot minst nio gäster eller som omfattar minst fem gästrum måste ägaren idag ansöka om tillstånd hos Polismyndigheten som ska föra register över alla hotell- och pensionattillstånd. Bolag eller företrädare för bolag som inte ansöker om tillstånd kan dömas till företagsbot eller dagsböter oavsett om det görs av okunskap eller avsiktligt. Dessutom kan tillståndet dras in och verksamheten förbjudas om det är nödvändigt för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Under Projekt Människohandels projektperiod inkom information om att ägare till t.ex. strippklubbar ansökt om hotelltillstånd för att utöka sina inkomstmöjligheter och för att underlätta för ”gästerna.” Dessutom finns det bekräftad information om att hotellverksamheter kan dra till sig organiserad grov brottslighet såsom narkotikaförsäljning och prostitutionsverksamheter.

Polismyndighetens ansvar för tillstånd, tillsyn och kontroll enligt lagen ger myndigheten möjlighet att upptäcka eventuell brottslighet vid ansökningsförfaranden och genomförande av tillsyn, enskilt eller i samverkan med andra myndigheter och samhällsaktörer.

I ett betänkande som presenterades 2021 föreslås att tillståndsförfarandet för hotell- och pensionatsrörelse avskaffas. Den administration som det i dagsläget innebär att behandla ansökningar om ett sådant tillstånd är dock inte betungande för Polismyndigheten eftersom det rör sig om få ärenden per år.

Polismyndighetens remissvar gav stöd åt utredningens förslag att avskaffa myndighetens ansvar för tillståndsförfarande, hotellregister och inspektioner. Detta ställningstagande bör dock omprövas snarast eftersom ett avskaffande av tillståndsförfarandet förväntas medföra att kriminella nätverk i högre utsträckning använder sig av hotellrörelser för att tvätta pengar och t.ex. bedriva människohandel för sexuella ändamål. I uppdraget bör också ingå en analys av möjligheten för Polismyndigheten att ge en varning till ägare av dessa verksamheter samt huruvida det är juridiskt möjligt att ge Polismyndigheten ansvar för att tillfälligt eller permanent stänga ner hotell- och pensionatsrörelser där kriminell verksamhet förekommer.

d. Förstärkning av det operativa arbetet samt rättsutredning rörande förbud mot kriminella motorcykelorganisationer (2023)

I maj 2019 förbjöd distriktsdomstolen i Midden-Nederland den kriminella motorcykelorganisationen Hells Angels eftersom den betraktas som ett hot mot den allmänna ordningen (inklusive genom ”beskyddarverksamhet” mot prostitutionsaktiviteter). Domstolen underströk att förbudet är nödvändigt för att skydda samhället mot våld och att det gäller både för den holländska organisationen och ”världsorganisationen” Hells Angels. Domstolen utfärdade dessutom ett påbud om att organisationen, dess underavdelningar och ”bröd-raskap” skulle upplösas med omedelbar verkan.

Den 24 april 2020 beslöt Nederländernas högsta domstol att också förbjuda och upplösa den kriminella motorcykelorganisationen Bandidos eftersom dess verksamhet är i strid med allmän ordning. Andra domstolar i Nederländerna har också förbjudit två andra kriminella motorcykelorganisationer av liknande orsaker - No Surrender och Satudarah.

Alla dessa kriminella motorcykelorganisationer är idag aktiva i Sverige och i de flesta fall involverade i prostitutionsverksamheter såsom strippklubbar och strippförmedlingar samt i annan allvarlig kriminalitet. Dessutom visar projektresultaten att dessa kriminella organisationer är aktiva inom byggbranschen. I intervjuer med nyckelaktörer under projektperioden framkom det att Polismyndighetens nationella arbete mot dessa grova kriminella organisationer har dragits ner kraftigt de senaste åren.

Det operativa arbetet inom Polismyndigheten mot dessa grova kriminella organisationer bör därför snarast återupptas och integreras med arbetet för att förebygga och bekämpa människohandel för olika ändamål och relaterade brott.

Utöver en förstärkning av det operativa arbetet bör en rättsutredning om eventuellt förbud mot kriminella motorcykelorganisationer som ägnar sig åt grov kriminalitet genomföras i linje med liknande förbud i andra EU-länder för eventuell hemställan till regeringen om lagändring.

Förslag till ansvariga: UB tillsammans med Polismyndighetens nationella rättsavdelning.

9. Utvärdera Polismyndighetens åtgärdsplan för det fortsatta arbetet att förebygga och bekämpa människohandel för sexuella ändamål (2023–2026)

Åtgärdsplanen och de enskilda åtgärderna bör utvärderas år 1 och år 3 efter första implementeringsdatum och en intern rapport över arbetet bör publiceras.

Ändamålet är att kvalitetssäkra och kvalitetsförbättra åtgärdsplanen och dess fortsatta genomförande. Huvudinriktningen på utvärderingen ska vara att undersöka och analysera Polismyndighetens agerande nationellt och regionalt med fokus på operativt arbete präglat av strategi och uthållighet.

En jämförande analys av omfattningen av människohandeln för sexuella ändamål, och av dess utbredning och organisering i Sverige ska också genomföras med utgångspunkt från den lägesbild av brottsområdet som ges i Projekt Människohandels slutrapport.

Alla åtgärder som genomförs under åtgärdsplanen ska genomgå en jämställdhets- och icke-diskrimineringsanalys för att bedöma om åtgärderna kan ha negativa, differentierade eller diskriminerande konsekvenser och för att identifiera lösningar som garanterar jämställdhet mellan könen och ett främjande av mänskliga rättigheter.

Förslag till ansvariga: UB och Polismyndighetens HR-avdelning (Jämställdhetsintegrering i myndighet – JiM).